

Besede in dejanja

Razveseljiv pojav

Če vemo, da se je izvoz na konvertibilno področje novembra povečal za 60 %, decembra pa celo na 70 % v primerjavi z istim obdobjem lani, potem lahko trdimo, da je zunanja trgovina končno krenila po pravi poti. Tujih naročil za prvo četrtletje letošnjega leta je toliko, da kar ustrezajo dinamiki prodaje v drugem polletju 1969.

Primorske novice — 24. 1. 1970

Komisije

Marsikje v ptujski občini se šole skorajda podirajo. Ni sredstev za gradnjo novih. Zato pa občinski vodilni možje tako radi namesto zidarjev, mizarjev in instalaterjev pošiljajo na te šole komisijo za komisijo, ki si ogleduje razpadajoča zidovja, pišejo zapisnike.

Solo v Gorišnici pri Ptuj si je ogledalo do sedaj nič manj kot 21 komisij.

Obljubljena je že 22. komisija.

Poznavalci razmer trdijo, da je najbolje, če komisija s seboj prinese krampe in lopate...

Dnevnik — 24. 1. 1970

Trije razlogi

Na sestanku skupščine Jugoslovan-ske skupnosti socialnega zavarovanja je neki delegat zahteval pojasnilo, zakaj naši delavci, zaposleni v tujini, tako težko dobijo obrazce, potrebne za ureditev otroškega dodatka in zdravstvenega varstva. Odgovorili so mu takoj: za to so v glavnem trije razlogi. Prvi so težave, ki nastajajo pri tiskanju obrazca v tujem jeziku (kar je lažji del posla) in v »starih jezikih naših narodov«, kar ovira postopek. Drugi razlog je v tem, da že tiskani obrazci navadno dalj časa obležijo v skladiščih, v katera prispejo (t. j. v zveznem, republiškem in komunalnem). Nazadnje, formularje za otroški dodatek izpolnjujejo uslužben-ci občinskih organov, in to — čeprav so formularji zelo enostavni — tako napačno, da so lani iz ZR Nemčije vr-nili 10.000 nepravilno izpolnjenih formu-larjev. Potem je razumljivo, da so morali nabaviti nove, kar je zopet aktiviralo prva dva razloga... itd.

Ekonomika politika — 26. 1. 1970

Telefoni pred ustavnim sodiščem

Ustavno sodišče Jugoslavije se uk-varja zdaj tudi s telefoni. Že pred časom so se slovenska ptt podjetja (in nekatera druga) pritožila, ker je zvezni inšpektor za telekomunikacije zaradi preobremenitve telefonske mre-že prepovedal nove telefonske priključ-ke v stanovanja. Zdaj se namerava obrniti na ustavno sodišče še ptt pod-jetje Beograd zaradi enake prepovedi.

Večer — 23. 1. 1970

Dolgotrajno obravnavanje

Ceprav je zvezni zakon republike pooblastil, da po potrebi lahko pred-pišejo natančnejša merila za določanje odškodnine za razlašena kmetijska in stavbna zemljišča, v Sloveniji te možnosti niso bile izkoriščene. Pred-log republiškega zakona je sicer že izdelan in je v obravnavi od novem-bra 1968, vendar pa se sprejetje tega zakona venomer odlaga, dasiravno se okoriščanja in deviacije v naši zemljiški politiki vse bolj razraščajo in stopnjujejo.

Gospodarski vestnik — 23. 1. 1970

Lep uspeh

V Skopju so po potresu v juliju 1963 zgradili 14.500 montažnih stano-vanj in okoli 9.300 stanovanj iz trd-nega gradiva v osrednjem mestnem območju in v mestnih naseljih. Razen tega so popravili 17.137 poškodovanih stanovanj.

Borba — 26. 1. 1970

Od nekdanj smo skromni

Po številu avtomobilov znamke mer-cedes je Jugoslavija glede na skupno število avtomobilov menda na prvem mestu v Evropi.

Že od nekdanj smo Jugoslavlani skro-mni.

Dnevnik — 23. 1. 1970

Napačna uporaba kvasa

Moka se je pocenila za 20 odstotkov, a kruh bo, tako namreč izgleda, v Beogradu vseeno dražji.

V beograjski mlinsko-pekarnarski in-dustriji verjetno napačno uporabljajo kvas; namesto da bi ga vmešavali v testo, ga stavljajo v cene.

Večernje novosti — 23. 1. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SÜSTERSIC

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

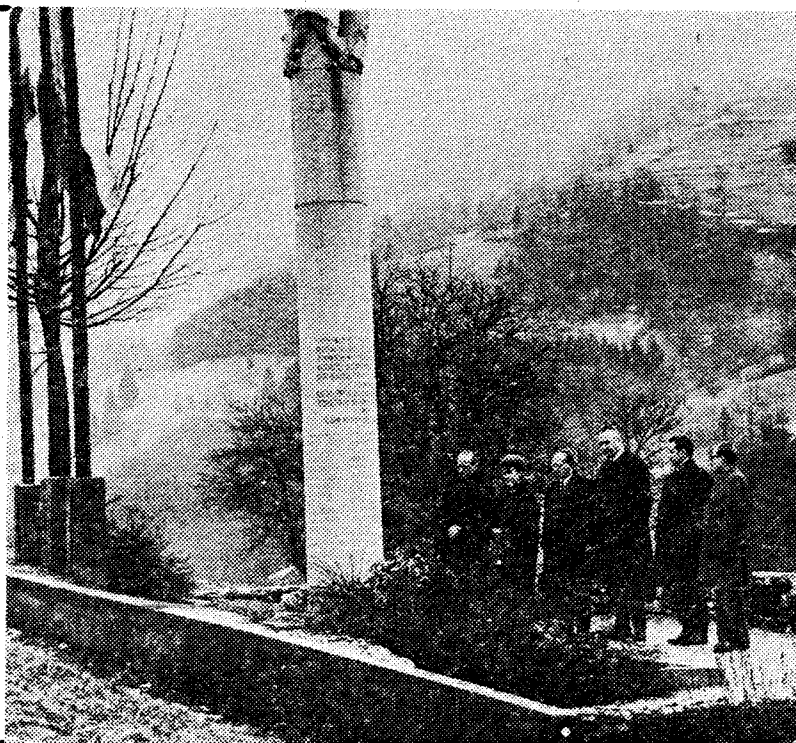
LETO VIII.
STEV.: 6
4. II. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

V SPOMIN NA TRA-GIČNI DOGODEK PRED ŠESTINDVAJSETIMI LE-TI JE DELEGACIJA NEK-DANJIH TEČAJNIKOV PARTIJSKE ŠOLE (An-drej Rupnik, Cvetka Sim-čič, Vlado Lenardič, Da-vorin Ferligoj, Rudi Luk-man in Lado Pohar) 27. JANUARJA POLOŽILA VE-NEC PRI OBELISKU SE-DEMINŠTIRIDESETIM ŽRTVAM NA BRDCIJI PRI CERKNEM.

(Foto:
STANE SKRABAR ml.)

Nova šola v Cerknem — spomenik NOB

Cerkno — šola — kulturni center — spomenik NOB.

S temi besedami, zapisanimi v skopem telegrafskem stilu, bi lahko poročali o pomembni odločitvi, ki pomeni ne samo novo temveč tudi upravičeno in nekonvencionalno rešitev postav-ljanja spomenikov naši borbi in naši ljudski revoluciji.

Na pobudo preživelih gojencev VI. partijskega tečaja, ki jih je 27. januarja jutraj — pred šestindvajsetimi leti — napadel sovražnik (od okoli 125 tečajnikov jih je padlo 47), je bil ime-novan pokroviteljski odbor za graditev šole-spomenika v Cer-knem. V njem so tudi: Viktor Avbelj, France Bevč, dr. Franja Bidovec, Albert Jakopič-Kajtimir, Leopold Krese, Franc Lesko-šek-Luka, Miha Marinko, Franc Popit, Janko Rudolf, Lidija Šent-jurc in Vida Tomšič.

Delo pokroviteljskega odbora za zgraditev šole — spomenika v Cerknem vodi dr. Joža Vilfan, ki smo ga zaprosili za naslednji po-govor:

■ POBUDA IN ODLOČITEV, DA ZGRADIMO V PARTIZAN-SKEM CERKNEM NAMESTO SPOMENIKA NOB NOVO ŠOLO, POMENI NEDVOMNO KORAK NAPREJ PRI SPOMINSKI PO-MEMBNOSTI NAŠE LJUDSKE REVOLUCIJE IN ZASLUŽI VSO POHVALO. TOVARIS DR. VIL-FAN, POVEJTE PROSIM KAJ JE BOTROVALO TEJ ODLOČIT-VI?

»Tej odločitvi je botrovala sploš-na slovenska potreba, da razišče-mo in načrtno razvijamo metode, kako mlade rodove seznanjati z narodnoosvobodilnim bojem in kako jim cilje in ideale tega bo-ja približati ter jim ustvariti ču-stveno osnovo, da se bodo zan-e zavzemali tudi v današnji druž-bi.«

■ ZAKAJ STE IZBRALI PRAV CERKNO?

»Naš osvobodilni boj je bil na vsem slovenskem ozemlju iste na-rave in iste vsebine. To se pravi, da ni bil samo vojaška in poli-tična akcija, temveč revolucija, napor za prevrednotenje vseh člo-veških vrednot predvsem kultur-nih in humanističnih, kot so: iz-obrazba, umetnost, kultura člove-koljubnost, življenje, zdravje... Vse to je bilo zažeto v idealih in ciljih našega boja! Vendar pa ima Cerkno prednost, kajti na Cerkljanskem je bilo središče svobod-nega in na pol svobodnega ozem-lja, ki se je takoj po italijanski kapitulaciji izoblikovalo na sever-nem Primorskem. Vsa Primorska je imela za seboj petindvajset let tujega, fašističnega gospostva, ki je dušilo prav prej omenjene splošne človeške vrednote. In morda je prav to sprožilo na Primorskem in pozneje tudi na osvobodilnem ozemlju silovitost

vzgojnih kulturnih in humanistič-nih aktivnosti. Lahko rečemo, da je vsak posameznik sodeloval in hotel tako rekoč nadomestiti vse, kar je bilo v petindvajsetih letih zatiranega, prepovedanega... Povsod so ustanavljali partizan-ske slovenske osnovne šole in razvijali partijsko šolstvo. Koliko je bilo prosvetnokulturnih prire-ditev! Spominimo se samo spre-jemanja igralske skupine IX. kor-pusa, pa kaj vse so tiskali, kako skrbeli za saniteto in še in še. Cerkljansko ima bogato izročilo in nešteto spomenikov, zato se prav tu tovrstni spomenik kar sam ponuja; spomenik, ki bi povezoval mladino z bližnjo pre-tteklostjo, z našim bojem, in jo usmerjal v prihodnost, v življe-nje...«

■ KOT JE ZNANO BOSTE MORALI ODSTETI ZA SOLO — SPOMENIK KAR ŠEST MILIJO-NOV DINARJEV. KAKO BOSTE ZBRALI TOLIKO DENARJA?

»Šola bo res stala šest milijonov dinarjev, vendar ne bo nič izjemnega. Delali bodo po veljav-nih republiških določilih in arhi-tekti celo obljubljajo, da bo ce-nejša, ker ne bo potratna ne v zunanji podobi in ne v notranji opre-mi. Od šestih milijonov bo šlo štiri milijone in pol za zgrad-bo, milijon in pol pa za notranjo opremo. Prav to nas je spodbu-dilo, da se lotimo zbiranja sred-stev in da se obračamo na slo-vensko javnost. Polovico potreb-ne vsote pričakujemo od repub-liške izobraževalne skupnosti v

Nadaljevanje na 2. strani

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likožarje-va—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije raz-glednice, prospekte in re-klamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in več-barvne klišee v najmo-dernejši tehniki
- V sklopu podjetja je spe-cializiran obrat za več-barvni tisk lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »FEDEN-SKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVA-RIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«,
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITO-REPEC«

Seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Četrta seja predsedstva re-publiškega odbora ZZB Slo-venije, ki jo je vodil predsed-nik Janko Rudolf, je bila 21. januarja. Na njej so sklepali o sklicanju seje republiškega odbora in obravnavali predlo-ga poslovnika, programa dela in finančnega načrta republi-škega odbora ZZB NOV Slo-venije za leto 1970.

Posebna komisija, ki jo je predsedstvo izvolilo na svoji prejšnji seji in ji poverilo na-logo, da prouči odnose med ZZB NOV Slovenije in Zavo-dom »Borec«, je poročala o re-zultatih svojega dela.

Na seji so imenovali tudi ko-misije za vseljudsko obrambo, za mednarodne stike in za-mestvo ter za pripravo repub-liškega statuta ZZB NOV.

Podrobneje bomo o seji po-ročali v prihodnji številki na-šega lista.

Mladinske enote v SR Hrvatski

V SR Hrvatski bodo kmalu dali v javno razpravo delovni osnutek republiškega zakona o narodni obrambi. Med drugim osnutek za-kona ureja poveljavna vprašanja statusa in dejavnosti mladinskih enot. O tem delu osnutka zakona so že razpravljali člani Republi-kega štaba mladinskih enot Hrvat-ske.

Osnutek zakona določa, da se mladinske enote ustanavljajo po načelu prostovoljnosti in samo-stojnosti v okviru Zveze mladine. V njih lahko sodelujejo mladinci, star nad 14 let. Sredstva, ki so jim pri delu potrebna, bi jim dajala re-publika in občine. Svoje starešine (komandante) bi mladinci v teh enotah volili popolnoma samostoj-no, — če bo le mogoče, izmed mlaj-ših rezervnih vojaških starešin.

Člani republiškega štaba mladin-skih enot so izrazili zadovoljstvo, da bo zakon uredil poveljavna vprašanja za razvoj gibanja, ki je spon-tano vzklilo med mladino pred več kot enim letom.

žč-

Dogodki tedna

Predsednik Tito je na povabilo šefov prijateljskih afriških držav odpotoval skupaj z ženo in svojimi sodelavci na uraden obisk v Tanzanijo, Zambijo in Kenijo, obiskal pa bo tudi Etiopijo, Sudan, ZAR in Libijo. Jugoslavija ima s temi afriškimi državami veliko skupnega, sodelovanje pa koristi obema stranema. Svetovni tisk pozorno spremlja potovanje predsednika Tita po državah vzhodne in severne Afrike. V teh Titovih obiskih vidi prizadevanje razviti, okrečiti in uskladiti dejavnost nevrščenih držav pri reševanju sodobnih problemov. Po splošnem mnenju je namen obiska tudi pripraviti novo srečanje nevrščenih vna vrhuha.

V Bruselj je odpotovala vladna delegacija, ki jo vodi član zveznega izvršnega sveta Tomo Granfil. Udeležila se bo sklepnih pogovorov o trgovinskem sporazumu med Jugoslavijo in EGS. Pred odhodom je Toma Granfil izjavil, da so v tem času zelo intenzivno delali tako v Bruslju kakor tudi v Beogradu, da so mnoge stvari dobro obravnavali in da je razširjeno sodelovanje pri iskanju rešitev, ki bodo sprejemljive za obe strani.

Zvezni sekretariat za informacije je objavil sporočilo o seji ZIS, na kateri so obravnavali pereče probleme v železniškem prometu in vprašanja v zvezi z letošnjo elektroenergetsko bilanco. ZIS je v zvezi s predlogom skupnosti jugoslovanskih železnice sklenil, da se lahko tarife v tovrstnem železniškem prometu povečajo do 9 odstotkov, skupnosti pa je naročil, naj pred zvišanjem tarif še enkrat prouči posamezne postavke tarifnega sistema. Nato je ZIS sprejel še odlok o 10-odstotnem zvišanju cen električne energije v prenosni mreži s 1. aprilom letos. Tako se bo tok podražil povprečno za 2,19 par pri kilovatni uri v vsej državi, po posameznih republikah pa takole: v Črni gori za 1,60 par, na Hrvaškem za 2,03 par, v BiH za 2,09 par, v Srbiji za 2,11 par, v Sloveniji za 2,54 par in v Makedoniji za 3,33 par. Višje cene po republikah so določili glede na dosežanje cene in porabo energije.

V državnem sekretariatu za narodno obrambo so razpravljali o delu državnih organov, gospodarstva in družbenih služb ter o materialni preskrbi oboroženih sil v splošni ljudski obrambni vojni. Zavzeli so stališča, ki bodo prispevala k nadaljnji uresničitvi zasnove splošne ljudske obrambe. Na srečanju so bili razen predstavnikov zveznega izvršnega sveta in visokih vojaških voditeljev tudi predstavniki izvršnih svetov republik in pokrajin, komandanti republiških in pokrajinskih štabov za ljudsko obrambo, predsedniki nekaterih občin in direktorji nekaterih večjih delovnih organizacij.

V Beogradu so podpisali program znanstvenega sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo v letu 1970 in 1971. V razgovorih so ugotovili, da je bilo dosežanje sodelovanja uspešno in da so obojestranski interesi, da bi se še nadalje uspešno razvijalo. Italijanska delegacija je med bivanjem v Jugoslaviji obiskala tudi nekatere znanstvene inštitute v Zagrebu in Ljubljani.

5. maja lani sta fašistična zlikovca, 19-letni Claudio Sarpa in 25-letni Antonio Severi oskrunila spomenik padlim partizanom v Miljah — spomenik sta premazala s črno barvo. Kasneje sta skupaj napravila še nekaj napisnih akcij, prvi pa je sodeloval tudi pri zadnjih napadih mladih fašističnih razgajalcev na tržaške srednješolce. Pred dnevi sta se zlikovca znašla pred tržaškim sodiščem. V obrambi sta jima pomagala znana advokata, fašistična veljaka in tako je sodišče prvega obtoženca pogojno obsodilo na štiri mesece zapor, drugega pa je zaradi pomanjkanja dokazov oprostil. Izrečena kazen je zgolj posmeh ogorčenju napredne tržaške javnosti.

Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel je sporočil, da se bodo prvi poljsko-zahodnonemški politični pogovori po drugi svetovni vojni začeli v Varšavi 5. februarja. Osrednja tema pogovorov bo bržkone bonško priznanje črte Odra-Nisa kot zahodne poljske meje, saj so Poljaki uvrstili vprašanje meja na začetek spiska svojih zahtev. »Tudi mi menimo, da je to vprašanje zelo pomembno,« je dejal Scheel in pristavil, da bo glavni namen pogovorov medsebojno odrekanje sili s strani obeh držav.

V Londonu so bili presenečeni ob poročilih, da je sovjetska vlada pripravljena razpravljati z ZDA, Britanijo in Francijo o Berlinu. Septembra lani je sovjetska vlada sicer izjavila, da so pogovori potrebni, ni pa omenila časa in kraja.

Zahodnonemški kancler Willy Brandt je imel v zahodnem Berlinu sestanek z vojaškimi poveljniki tega mesta, ki zastopajo interese treh zahodnih zaveznikov. V enournem pogovoru so proučili položaj v Berlinu in vpliv odnosov Vzhod-Zahod na položaj zahodnega Berlina. To je prvo Brandtovo srečanje s tremi zahodnimi poveljniki, odkar je na položaju kanclerja.

Moskovska »Pravda« je ostro napadla ZDA, češ da skušajo svoje evropske partnerje prisiliti k večjim izdatkom za oboroževanje; to naj bi bil po mnenju komentatorja eden od manevrov, naperjenih zoper prizadevanja za ureditev vprašanj, ki se nanašajo na evropsko kolektivno varnost.

Češkoslovaško notranje ministrstvo je odkrilo novo sovražno skupino, ki jo je vodil emigrantski center v eni izmed kapitalističnih držav. Skupina je delovala proti Češkoslovaški in drugim socialističnim državam. Sporočilo ne pove v kateri državi je bil ta center, menijo pa, da v Zahodni Nemčiji. Center je financirala ameriška obveščevalna služba. — V Pragi je bilo plenarno zasedanje CK KP Češkoslovaške. Na dnevnem redu so bili problemi gospodarstva in krepitve akcijske sposobnosti partije v zvezi z zamenjavo partijskih izkaznic, kar je treba opraviti do konca junija letos. CK je potrdil odstop treh članov predsedstva CK: Oldricha Černika, Stefana Sadovskega in Karla Polačka. Černik je obenem odstopil kot predsednik zvezne vlade, Sadovski kot prvi sekretar CK KP Slovaške, Polaček pa kot predsednik sindikatov. Na predlog predsedstva je odstopil kot član tudi bivši prvi sekretar Aleksander Dubček, ki so ga poslali za novega češkoslovaškega veleposlanika v Turčijo.

Iraški svet revolucionarnega poveljstva je objavil sporočilo, v katerem razglašajo pomilostitev za vse civilne in vojaške osebe, ki so bile vmešane v kurdske upor.

Ameriški inštitut za boj proti raku je sporočil, da je zdravilo »BCNU«, ki so ga doslej uporabljali samo za poskuse, pokazalo, da je zelo učinkovito proti raku. Inštitut trdi, da je to zdravilo, kot kaže zdaj, prvo sredstvo, ki vpliva na raka na pljučih in prebavnih organih.

Izraelski premier Golda Meir je pozdravila izjavo ameriškega predsednika Nixona, da so ZDA pripravljene dati Izraelu orožje, »če bo to potrebno«. V zvezi z Nixonovim sporočilom konferenci združenih židovskih voditeljev je Golda Meir dejala: »Dokler ne bo dosežen mir, mora Izrael imeti možnost, da odgovori na grožnje za svojo varnost...«

Nova šola v Cerknem

— spomenik NOB

Nadaljevanje s 1. strani

okviru programa »sto let — sto šol«, drugo polovico pa moramo zbrati s prispevki. Mi smo optimisti, ker so nam obljubile po-

moč družbeno-politične organizacije in posebej Zveza komunistov, Socialistična zveza in Zveza združenj borcev ter Republiška gospodarska zbornica, ki naj bi nas podprla tudi pri gospodarskih organizacijah. Zato upamo, da bomo potrebno vsoto tudi zbrali!»

■ IN KDAJ BO ŠOLA — SPO-MENIK V CERKNEM DOGRAD-JENA?

»Nameravamo zbrati toliko denarja, da bomo že letošnjo zimo ali vsaj jeseni začeli delati; otvoritev šole pa naj bi bila na dan republike 1971.«

Torej: pobuda za zidavo takšne svojevrstne zgradbe za kate-ro so se zavzeli ugledni družbe-nopolitični delavci in gospodarst-

veniki — nekdanji partizani in aktivisti združeni v posebnem odboru — in to v letu, ko bomo praznovali petindvajsetletnico osvoboditve, uresničena pa naj bi bila v letu, ko se bomo spominjali tridesetletnice vstaje, bo ter-jala pozornost, razumevanje in podporo vseh nas.

Pogovor zapisal: STANE ŠKRABAR ml.

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Zaradi pomembnosti in upravičenosti zidave takšne zgradbe, smo se odločili, da bomo o šoli v Cerknem še pisali... Prav ta-ko bomo naše bralce seznanjali o nabiralni akciji, koliko ter kdo je prispeval denar v Sklad za grad-njo šole Cerknem na žiro račun: 5202-652-66.

Razpored skupščin

Dne 14. februarja ob 19. uri bodo imela skupščine Združenja borcev Lesce, Begunje, Crnivec in Otoče-Ljubno. Bled bo imel skupščino iste-ga dne ob 17. uri.

Dne 15. februarja ob 8. uri bodo imela skupščine Združenja v Bohinjski Bistrici, Srednji vasi v Bohinju, na Bohinjski Beli in v Kropi, ob 14. uri pa Združenji Po-lje in Stara Fužina.

Dne 21. februarja ob 19. uri bodo imela skupščine Združenja Podnart, Lancovo, Kamna gorica, Srednja Do-brava, Zasip-Podhom in Ra-dovljica.

Dne 22. februarja ob 9. uri bodo imeli skupščino v Rib-nem, ob 14. uri pa v Gorjah.

Borcem štirinajste

V soboto 7. februarja 1970 ob 19. (devetnajsti) uri bo tradicionalno srečanje vseh bor-cov 14. divizije v Domu JLA v Ljubljani.

Informacije in prijave na ZZB NOV Ljubljana — Center, Komenskega 7 ali pa po telefo-nu 316-081 obvezno in najkas-neje do 11. ure 6. februarja.

Odbor 14. UD

VABILO

Združenje borcev NOV in VVI v Šmarju pri Jelšah vabi člane na redno letno skupščino, ki bo v pe-tek 6. februarja 1970 ob 14. uri, v prostorih Skupščine občine v Šmarju pri Jelšah. Pozivamo vse člane, da se polnoštevilno udeleže te skupščine.

POIZVEDUJEMO

Ranjen sem bil 25. aprila 1945 kot mitraljezec 2. desetine 2. voda 2. čete 2. bataljona Gubčeve briga-de na Kočevskem Rogu od mino-meta v vrat, obe rameni in lice. Prosim tovariše, ki se je spominja-jo in ki so me reševali naj se mi oglasijo.

Martin Božič, Vrbje 4, pošta

KOSTANJEVICA OB KRKI

Izmenjali so mnenja in izkušnje

Z dopolnitvijo temeljnega zaka-na o pokojninskem zavarovanju z določilom, da gre status borca ti-stim borcem iz Slovenskega Pri-morja in Istre, ki so vstopili v NOB pred 13. X. 1943, je bilo v glav-nem urejeno vprašanje prizna-nja posebne dobe vsem tistim, ki so se neposredno po kapitulaciji Italije vključili v NOB. Obstaja pa vsekakor še nekaj primerov naših sonarodnjakov iz Slovenskega Pri-morja in Istre, ki so živeli med II. svetovno vojno v specifičnih raz-merah v tujini: (Palestina, Egipt, Alžir, Koroška in Sardinija).

Prav to je bil povod, da so se na povabilo republiškega odbora ZZB NOV Hrvaške 23. I. 1970 v Poreču sestali zastopniki občin-skih odborov ZZB NOV iz sloven-skih primorskih ter iz istrskih občin, skupno s predstavniki repu-bliških odborov ZZB Hrvaške in Slovenije. Namen sestanka je bil, medsebojno izmenjati izkušnje, pridobljene pri delu na področju priznavanja posebne dobe po no-vih določilih. Pri tem gre za delo zavodov za socialno zavarovanje in komisij za posebno dobo pri ob-

činskih odborih ZZB NOV.

Razprava na sestanku je poka-zala, da je bilo doslej opravljene-ga že mnogo dela pri urejanju te zadeve. Stališča občinskih odborov ZZB NOV iz Istre in Slovenskega Primorja so pri urejanju te zade-ve enotne. Ugotovili pa so, da je potrebno le še poenotenje meril, ki jih v Sloveniji že uporabljajo in ki naj bi jih uvedli tudi v Hr-vatski. Podatki kažejo, da bo de-lo pri urejanju te zadeve lahko že letos končano in da ga ne gre ovi-rati zaradi res zelo majhnega šte-vila tistih, ki se zaradi specifičnih razmer med vojno niso mogli vključiti v NOV pred 13. X. 1943. Pri tem pa ne gre prezreti, da za-rad časovne oddaljenosti dogod-kov naletimo med številnimi zah-tevami po priznavanju posebne do-be tudi na posamezne take prime-re, ko udeleženci NOB niso zado-voljni z odločbo v njihovi zadevi. Toda taki primeri se ne pojavlja-jo samo med tistimi, ki so med vojno živeli v tujini, marveč tudi med udeleženci NOB, ki so takrat organizirano aktivno delali v do-maćih krajih.

V. M.

Razprava o uskladitvi pokojnin

O predlogih skupščine republiške skupnosti socialnega zavarova-nja delavcev za uskladitev in valorizacijo pokojnin v letu 1970 je razpravljala razširjeni sekretariat sekcije »samoupravni odnosi v in-validsko-pokojninskem zavarova-nju« pri republiški konferenci SZDL Slovenije.

Predložena sta bila dva predlo-ga in sicer uskladitev pokojnin po 102. členu TZPZ, kar je potreb-no zaradi zaostajanja pokojnin, priznanih v različnih časovnih ob-dobjih, in povečanje pokojnin v zvezi s porastom življenjskih stroškov v preteklem letu, kar določa člen 97. TZPZ.

Uskladitev pokojnin po 102. čle-nu TZPZ naj bi zagotovila upoko-jencem, ki so bili upokojeni v raz-ličnih časovnih obdobjih in po ra-zličnih predpisih, raven, ki jo ima-jo tisti, ki so bili upokojeni v le-tu 1968.

Kar zadeva povečanje pokojnin zaradi porasta življenjskih stroš-kov, je skupščina republiške skup-nosti socialnega zavarovanja pri-pravila poseben predlog.

Po obširni razpravi so udeleženci menili, da so predlogi ki naj bi jih skupščina republiške skupno-sti socialnega zavarovanja delavcev sprejela, sprejemljivi in v skladu z vsemi dosežanimi prizadevanji republiške konference SZDL Slo-venije v zvezi z aktualnimi, politič-nim: in socialnimi problemi na po-dročju pokojninskega in invalid-skega zavarovanja. Predlagani ukre-pi pa predstavljajo kratkoročen do-govor, omejen na leto 1970, za reši-

tev tega pomembnega družbeno-političnega vprašanja. V prihodnje pa bo treba vgraditi v stalen sistem invalidsko-pokojninskega zavarova-nja načela in instrumente, ki bo-do onemogočili ponavljanje dose-danjih neskladij.

Branko Blenkuš

Iz Kota pri Semiču

Združenje borcev Kot pri Semi-ču je imelo 24. januarja letos svoj občni zbor, na katerem je pregledal delo odbora v preteklem letu.

Ta organizacija ima 199 članov, od teh jih je 18 včlanjenih tudi pri ZVZI in plačuje tam članarino. Ker 9 članov ni plačalo članarine za preteklo leto, meni odbor, da ti člani izstopajo zaradi tega, ker niso mogli uveljaviti svojih zahtev do družbe. Na zboru je bilo več deljenih misljenj o teh člankih, predlagali so, naj se jih črta iz članstva, toda novi odbor bo pos-kusil z vsakim še razpravljati in urediti njegove zadeve. Veliko so razpravljali o borčevskih posojilih, predvsem o tem, ker ni bilo objav-ljeno v Dolenjskem listu, kateri čla-ni so dobili posojilo in koliko. Predstavniki občinskega odbora ZZB je pojasnil, da objava v ča-sopisu mnogo stane in pri 1.070 upravičencih bi bili precejšnji stroš-ki za objavo. Za vse upravičence so izdelani sezname, ki jih imajo vsi odborniki občinske skupščine in vsi odborniki sklada za posoji-lo; končno so tudi na tem obnem zboru prebrali seznam članov za območje te organizacije, V črnomaljsk. občini je za posojilo zaprosi-lo 1.250 članov, po selekciji pa je ostalo 1.070 upravičencev, za kate-re imajo le 420 milijonov SD. Od tega je šlo 80 milijonov za izgrad-njo doma upokojencev v Črnom-lju. Toda mnogi člani so se lahko prepričali, da okrog gradbišča te-ga doma pod milim nebom propa-da gradbeni material. Nekateri so predlagali, da naj se jih črta iz član-dil evidenco ali se sredstva troši-jo gospodarno. Primer doma upo-kojencev nam ne govori o gospo-darnosti.

V združenju borcev Kot pri Se-miču je 37 upravičencev za borčev-sko posojilo, za katere je potreb-no 40 milijonov SD; do sedaj so člani te organizacije prejeli odloč-be za 9 milijonov SD kredita. Ta-ko preostane še 31 milijonov, ki bi jih bilo treba zagotoviti ostalim upravičencem.

Med razpravo na občnem zboru sta bili novemu odboru nakazani 2 glavni nalogi za bodoče delo. Os-vojili so predlog volilne in kandi-dacijske komisije in celotnemu sta-remu odboru poverili mandat še za nadaljnje leto, kar potrjuje, da je bilo delo odbora pravilno. Naj-več pozornosti bodo letos posveti-li gradnji obeležja in skupne grob-nice na krajevem pokopališču. Druga naloga je, da bi še preosta-lim proslavcem upravičencem čim-prej zagotovili posojila, da bi le-ti prišli do primernih stanovanj.

Jože Hutar

Besede naših dopisnikov

Gornja Radgona

Za priznavalnine bi potrebovali 128.000 dinarjev

V gornjeradgonski občini je v letu 1969 prejelo priznavalnine povprečno 54 udeležencev mesečno. Razen tega je 34 borcev prejelo enkratno priznavalnino. V občini pa je nad 700 borcev NOB in 48 prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19. Vsi ti imajo pravico do priznavalnine, če so socialno ogroženi. Odlok o priznavalnih namreč določa taka merila. Čeprav so priznavalnine v občini socialna pomoč borcem, bi letos za premostitev vseh težav potrebovali 128.000 din proračunskih sredstev. Lani pa so v ta namen porabili 85.000 dinarjev.

Franci Klemenčič

S sestanka ZB NOV Prežihov Voranc v Mariboru

Pred kratkim so na sestanku združenja borcev NOV Prežihov Voranc v Mariboru pregledali delo odbora za lansko leto in se seznanili z delom in sklepi VI. kongresa ZZZB NOV Jugoslavije.

Kot je poročal Lojze Jere, predsednik, je odbor v lanskem letu deloval kot celota. Prizadeval si je, da bi bilo sodelovanje z drugimi organizacijami čim tesnejše zlasti z ZVVI, krajevno skupnostjo in SZDL.

Na tem terenu živi precej socialno šibkih članov. Odbor je na lastno pobudo in na podlagi njihovih vlog predlagal občinskemu odboru ZZZB, da bi dobivali posebno priznavalnino. Sedaj prejema 15 članov redno mesečno pomoč v višini od 100 do 250 Ndin. Poleg tega prejema 6 otrok redno štipendijo v višini 150 do 300 Ndin mesečno.

Skupščina občine Maribor predvideva tudi za letošnje leto v svojem proračunu tolikšna sredstva za te namene.

Skupščina občine Maribor je lani odobrila za zdravstveni dispanzer za borce znesek 570.000 din. Takšen znesek predvideva občina tudi v letošnjem proračunu. Z območja ZB Prežihov Voranc je bilo lani na zdravljenju osem članov. Bili so v Dobrni, Radenci, Makarski, Strunjanu, 22 članov z družinami pa je letovalo v Valovinah.

Po republiškem razdelilniku se je doslej v proračun skupščine občine Maribor steklo 680.000.000 starih dinarjev sredstev. Od tega zneska so namenili 100 milijonov S dinarjev za posojila kmetom-borcem 150 milijonov S din za druga individualna posojila pri novogradnjah in popravilih stanovanj, 430 milijonov S din pa so določili za gradnjo novih stanovanj za borce. S temi sredstvi, bodo lahko uredili le okoli 50 do 60 odstotkov vseh stanovanjskih zadev.

Združenje borcev Prežihov Voranc je skupaj z odborom SZDL ob Novem letu 1970 obdarilo 20 otrok, 6 otrok prejema redno študijsko pomoč, 10 otrok pa je dobilo enkratno študijsko pomoč.

O VI. kongresu ZZZB NOV Jugoslavije je razpravljala naš član in delegat Ivan Gorjup. V imenu občinskega odbora ZZZB NOV Maribor je prisotne pozdravil Zdravko Gomazej-Janez. V razpravi je sodelovalo več tovarišev, ki so osvetljevali posamezna vprašanja.

Drago Miklavc

V Košakih so prizadevni

Na nedavni letni skupščini ZB NOV Maribor-Košaki so med drugim razpravljali o pravicah in dolžnostih vojaških vojni invalidov v pokojninskem zavarovanju, o pridobitvi pravic za borčevski in invalidski dodatek, priznanju dvojne delovne dobe itd.

O tem je najprej govoril Franc Zalaznik-Leon, predsednik združe-

nja, poudarjajoč pravno varstvo udeležencev narodnoosvobodilne vojne in vojaških vojni invalidov. Med drugim je opozoril na to, da bi bilo treba sedanji cenzus kot osnovo za invalidski dodatek še bolj omiliti, da bi tako izpolnili željo udeležencev invalidskega dodatka oz. še nekoliko povečali njihovo število.

Govorec o borčevskem dodatku, je govornik poudaril, da so republiški organi že nekajkrat obravnavali predloge, po katerih naj bi spremenili sedanji sistem borčevega dodatka.

Franc Pahernik, tajnik odbora, je poročal, da so na odborovih sejah obravnavali stanovanjske probleme, vprašanja študijske pomoči, priznavalnine posojila in še druge tekoče zadeve. Na območju združenja prejema materialno pomoč 7 članov v višini 100 do 150 dinarjev, študijsko pomoč pa dva študenta.

Potem so se v razpravi zavzeli za še večje medsebojno sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in za koordinirano delo z njimi. Prisotne je v imenu občinskega odbora ZZZB NOV Maribor pozdravil Tone Ulrih-Kristl.

Drago Miklavc

Ne moremo biti ločeni od okolja!

Pri škofjeloški občini se vrstijo skupščine ZB, prva je bila v nedeljo 18. januarja v Martinj vrhu. Predvidevajo, da bodo vse skupščine končali do konca februarja. Potem bo občinska skupščina, ki naj bi upoštevala vse umestne predloge in želje s skupščin združenj.

Razen že običajnih poročil o zunanjih in notranjih političnih dogodkih, gospodarskem razvoju delu združenj in razmerah v posameznih krajih, je bila letos dejavnost borčevskih organizacij v splošnem razvoju kraja, občine ali širše skupnosti deležna posebne pozornosti. To važno nalogo je zas-

vil že plenum občinskega odbora, o tem je bilo veliko izrečenega tudi na skupščini v Martinj vrhu. Gre za ugotovitev, da so se borčevske organizacije neopazeno in proti svoji volji same izločile in splošnega toka družbenega razvoja, če so razpravljale samo o svojih notranjih zadevah. Sicer za nekatera združenja to ne velja, tudi druge borci še vedno nosijo levi delež prostovoljnega dela v najrazličnejših organizacijah od krajevnih skupnosti, društev, komisij do občinskih organov. Vendar le kot posamezniki. To pa se v celoti v borčevski organizaciji ne čuti in zato tudi v širšem pomenu nikjer ne upoštevajo. Precej je vzrokov za takšno stanje, pravijo pa da je tako zaradi delovnih navad združenj zlasti v preteklosti, ko so domala povsod govorili le o socialnem položaju posameznikov. Precej pa je na tak razvoj vplival tudi naš družbeni razvoj v zadnjih dveh desetletjih. Krivi pa so tudi sami, kar samokritično priznavajo, saj so bili velikokrat preveč skromni in so podcenjevali vse kar so prestali. Samo en primer: na mnoga srečanja in partizanske slovesnosti prihajajo borci brez odlikovanja, nošenje prapora pa prepustajo vsakomur.

Razprava v Martinj vrhu je pokazala, da borci vseeno niso in tudi ne morejo biti ločeni od okolja, od vseh zadev svojega kraja in širše skupnosti. Veliko so namreč govorili o novem načinu davčnih olajšav za kmetijstvo in gozdarstvo, o pospeševanju turizma in podobnem. Zahteve na podlagi ugotovitev bodo skušali uveljaviti prek zborov volilcev in drugih samoupravnih dejavnikov kraja in občine. S tem pa so tudi dokazali, da niso sami zase ampe tako kot v najhujših dneh naše zgodovine za napredek in boljše življenje vseh.

K. M.

Široka razprava na skupščini ZB v Savskem naselju

Borci iz tega naselja v Ljubljani so se zbrali 18. januarja. Udeležba je bila velika kar je v tem združenju že v navadi, saj je prišlo na skupščino večina članov nad 250, kolikor jih je.

Še eno mnenje o „Bitki na Neretvi“

V rubriki »Ob tabornem ognju« sem prebral dvoje mnenj o »Bitki na Neretvi«. Medtem ko je v prvem mnenju govora predvsem o kritikah tega filma, se drugo mnenje ukvarja z dogodki in dejstvi, ki spremljajo »Neretvo« na eni, in z učinkom tega filma na gledalca na drugi strani.

O samem filmu, čeprav bi po naslovu člankov sodili drugače, je še najmanj napisanega. Zato mi budi dovoljeno, da v na splošno črno podobo sestavkov vnesem nekaj svetlih barv.

Da se bova z bralcem bolje razumela, moram zapisati, da sem »otrok svobode«, rojen leta 1946. Narodnoosvobodilne vojne torej nisem doživljal. Menim, da to ni razlog, da svojega mnenja o filmu ne bi mogel objaviti.

Prebral pa sem mnogo knjig, ki z različnih vidikov obravnavajo to slavno obdobje zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti. Veliko sem o teh letih borbe zvedel tudi od starejših ljudi.

Ob prvih kadrih filma »Bitka na Neretvi« sem imel občutek, da gre za enega izmed ameriških vojni filmov, ki jih lahko gledamo v Ljubljani. K temu so prispevali predvsem barve in široko platno ter množični prizori. Drugo, kar me je nekaj časa motilo, pa so bili znani inozemski igralci, predvsem tisti, ki so v filmu govorili srbohrvaško.

Toda na vse to sem kmalu pozabil. Odlična režija in zelo dobra igra sta storili vse. Izginili so nelagodni občutki ob barvah in širokem platnu, pozabil sem, da igrajo Yul Brynner, Sergej Bondarčuk, Hardy Krüger, Orson Welles in drugi.

Vedno bolj me je prevzemalo dogajanje. Spremljal sem samo še nečloveške napore borcev, trpljenje beguncer in ranjencev. Videl sem samo še inženirca Vlada, topničarja Martina, nemškega komandanta Kremtzerja, četniškega senatorja...

Srhl me je spreletaval ob nemem prizoru, ko borci berejo Titov ukaz, in ob drugem, ko čakajo na začetek drugega napada na Prozor.

Oko se mi je zasolilo ob pesmi ranjencev v goreči

cerkvi — zame je bila to pesem volje do življenja. pesem želje po zmagi — ki je podesetila voljo partizanov in zlomila nemškega poveljnika ter odpor ustašev. Resnično sem si oddahnil, ko so borci — partizani premagali še zadnji oviro in omogočili varen prehod preganjanega prebivalstva in ogroženih ranjencev preko Neretve.

Tudi ko sem zapustil dvorano, sem se v mislih še vedno ukvarjal s filmom.

Najbolj všeč mi je bilo, da so naši jugoslovanski igralci enakopravno sodelovali z nosilci blestečih imen svetovne filmske elite. Zame je »Bitka na Neretvi« potrdilo izjave Bekima Fehmiuža, da bi lahko vsak dober jugoslovanski igralec imel tak uspeh kot on.

To, da v filmu ni glavnih vlog, me sploh ni motilo. Kvečjemu sem postal še bolj prepričan, da je izrek: »Ni majhnih vlog, so samo majhni igralci«, resničen. Vsak, kogar se je le dalo spoznati, je po mojem mnenju zelo dobro odigral svojo vlogo.

Pravzaprav pa je glavna vloga, ki se dviga nad vse druge, želja, da se rešijo ranjenci, da se zaščitijo begunci, da se prežene sovražnik iz domovine, da zmagata proletarska revolucija.

Mogoče se bo zdaj moj prispevek oda režiserju in filmu, toda do tega imam ravno toliko pravice kot tisti, ki vidi v filmu, v kritikah filma ali v dogodkih, ki »Bitko na Neretvi« spremljajo, samo slabe ali pa predvsem slabe stvari.

DUSAN PLES,
Ljubljana,
Titova 102

Birokracijada

Dragi »TV-15«! Edini si, ki še kuriš »Taborni ogenj«, pa mi dovoli, da tudi jaz priložim svoje poleno. Ob njem bi pokrmljal malo o svojem silvestrovanju in o srečnem novem letu 1970.

Med vojno sem vsa silvestrovanja preživel nekako v miru. Pred zadnjim silvestrovanjem pa me je hajkal Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani, ki mi ni poslal pokojnine za januar 1970 in otroškega dodatka vse do 1. septembra 1969.

Naši stari so govorili, da človek obrača, bog pa obr-

Poročilo o delu odbora je potrdilo prepričanje, da je združenje zelo delavno. V preteklem letu so izpolnili mnoge naloge komisij in kar dobro gospodarili z dokaj skromnimi vsotami denarja.

Razvila se je dokaj živahna razprava, ki se je udeležilo 30 prisotnih. Vsebinska razprava je pokazala, da se člani zanimajo za družbeno življenje in da ostro reagirajo na razne nepravilnosti, ki se pojavljajo. Značilno je tudi, da so razpravljajoči dajali stvarne predloge, kako urediti posamezne zadeve.

Tak predlogi bi bili, naj bi se v bodoče borčevske organizacije bolj zavemale za pridobivanje denarja za stanovanjsko gradnjo za borce. Prav tako bi se morale bolj zavzemati za hitrejšo uveljavljanje že sprejetih sklepov glede borcev. Potrebno bi bilo sprejeti pravilnik počitniškega doma v Banjolah, kjer nekateri letujejo večkrat zaporedoma, drugi pa niso bili še nikoli tam. O poslovanju doma je bilo slišati še več drugih pripomb. Borčevske organizacije naj bi tudi temeljiteje spremljale razne slabosti v tisku in televiziji. Ponekod namreč skušajo razne dogodke v naši najbližji preteklosti prikazovati drugače kot so bili. V RTV pa prevladuje tuja zabavna glasba, ki ji niso zadovoljni. Prav tako so razpravljali o poskusih raznih verskih organizacij za pridobivanje mladine, ki so včasih protustavni. Pri urejanju stanovanjskih zadev bi morali biti bolj nepristranski, onemogočili naj bi vsakršno dejanje kake prednosti izven rednega postopka. Pristojni pa naj pri večanju stanovanjskih najemnin upoštevajo tudi socialno stanje. V nerazvitih območjih Slovenije naj bi omili- li težave z raznimi ukrepi. Posebno velja to za Kozjansko.

Razpravljali so tudi o komunalni ureditvi Ljubljane ter o nalogah borčevske organizacije v zvezi s tem na bližnjih zborih volilcev. Sklenili so poslati republišnemu odboru ZZZB NOV protestno pismo glede raznih nepravilnosti in škodljivih pojavov.

Da ne bi ostali samo pri kritiki, so se borci Savskega naselja obvezali za še tesnejše sodelovanje z mladino, zlasti s taborniki in osnovno šolo Borisa Kidriča.

IGOR KOSTJUKOVSKI

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Mokronoška četa

Mokronoška četa je bila ustanovljena 17. septembra 1941 pod Mokrčcem. Ob ustanovitvi je četa štela pet borcev ob priključitvi k 2. Stajerskemu bataljonu pa štiriindvajset.

Po italijanski ofenzivi na Mokrško četo v dneh od 14. do 16. septembra 1941 so se borci Mokrške čete porazdelili v tri skupine. Prva skupina sedmih partizanov je odšla na Primorsko, druga v Zalo pod Osredok, tretja — Mokronoška pa je odšla na območje Mokronoga in Mirne, kamor jo je poslalo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Tam naj bi spodbudila prebivalstvo za vstop v partizane. Medtem ko so drugod po Sloveniji že aktivno delovale partizanske enote, ni bilo v tem času na območju Mokronoške kotline in Mirenske doline še nobenih partizanskih akcij, čeprav se je tudi tu že razmahnilo narodnoosvobodilno gibanje.

Dne 17. septembra 1941 je izpod Mokrca krenilo na pot proti Mokronogu pet partizanov novoustanovljene Mokronoške čete s komandirjem Milanom Majcenom iz St. Janža na Dolenjskem in politkomisarjem Jožetom Nosetom-Spanom iz Kopolja pri Dobropolju, Viktorjem Zakrajškom-Vikičem, Aleksandrom Pečetom-Sašom iz Birčne vasi pri Novem mestu in »Efendijem«.

Milana Majcna, Jožeta Noseta in Viktorja Zakrajška poznamo že iz Molniške čete. Aleksander Peče in »Efendi« pa sta prišla v partizane na Mokrec septembra 1941; Aleksander Peče je bil mornariški podoficir jugoslovanske vojske, član skojevske sabotažne skupine v Ljubljani, »Efendi« pa je bil bančni uradnik, ki je emi-

griral v Ljubljano ob prihodu Nemcev na Stajersko.³

Po večdnevem pohodu — mimo Turjaka, Dobregopolja, Ambруса, Zagradca, Žužemberka in Ponikev — so borci v Rihpovcu pri Mokronogu dobili zvezo s terenskimi aktivisti Nacetom Majcnom-Tarasom iz Mokronoga in Jožetom Borštnarjem-Gabrovčanom iz Metlike. Ko so se nekoliko odpočili in okrepili v Majcnovi zidanci na Priči nad Mokronogom, so odšli v taborišče, ki sta ga pripravila Nace Majcen in Jože Borštnar. Tu so si postavili šotore ob potoku, ki namaka Mokronoško kotlino. Organizaciji KPS in OF iz Mokronoga in okolice pa sta organizirali med pripadniki OF zbiranje hrane za partizane. Skladišče hrane je bilo sprva pri Majcnovih v Mokronogu in v mlinu pri Žagarjevih v zaselku Dolini nad Mokronogom. V partizansko taborišče pa so hrano prinašali Majcnovi in Žagarjevi.⁴

Narodnoosvobodilno gibanje na območju Mokronoške kotline in Mirenske doline je bilo zelo razgibano še pred prihodom partizanov Mokronoške čete. Junija 1941 je prišel sem član OK KPS za Posavje Jože Borštnar; pred poletjem je organiziral več odborov OF in partijsko organizacijo v Mokronogu ter pripravil teren za sprejem partizanov. Odbori OF so bili v Mokronogu, Tržišču, St. Rupertu, v Mirni. Do jeseni 1941 je bilo ustanovljenih še več odborov v drugih vaseh in zaselkih občin Mirne in Mokronoga ter rajonski odbor OF in rajonski komite KPS za Mokronog. Prek rajona Mokronog je bila organizirana tudi glavna kurirska pot iz Stajerske v Ljubljansko pokrajino in naprej v Ljub-

ljano. Kurirski postaji sta bili v Telčah in Krmelju tik ob nemško-italijanski okupacijski meji. Za varnost ilegalcev pri prehodu prek meje je skrbel učitelj Jože Juranič, ki je služboval v Telčah in bil sekretar partijske organizacije v Telčah. Prek te zveze in prek Cirknika pri St. Rupertu ter Malkovca pri Mokronogu so bežali begunci iz obmejnega izseljeniškega pasu — Posavja pred nemškim okupatorjem.⁵

Dne 20. oktobra 1941 je šef nemške civilne uprave za Spodnjo Stajersko gauleiter dr. Siegfried Uiberreither izdal odredbo o preselitvi Slovencev iz obmejnega pasu, ki je obsegal teritorij Spodnjega Posavja z občinami južno od Save in sicer: Boštanj, Studenec, Raka, del občine Leskovec, Cerklje, Čatež, Velika Dolina, severno od Save pa: Dobova Brežice, Kapela, Bizeljsko, Artiče, Sv. Peter pod Sv. gorami in Globoko (razen katastrske občine Blatno, Krško (razen Pleterja, Anovca in Sremiča), in od politične občine Kozje katastrski občini Buče in Vremska gorica. V trboveljskem srezu pa so bile za izselitev določene naslednje občine južno od Save: Radeče, St. Janž, Sv. Juri, pod Kumom, Dole in Polšnik.⁶ Iz občine St. Janž je bilo že nekaj prebivalcev izseljenih v drugem avtu med katerimi sta bila tudi oče in mati Milana Majcna; iz Hrvaške, kamor sta bila izseljena, sta se vrnila v domovino že v letu 1941; mater Marijo so sprejeli sorodniki iz St. Ruperta, očeta Ivana pa sorodniki iz Mokronoga, kjer sta se vključila v narodnoosvobodilno gibanje. Oba so ubili belogardisti, očeta 19. junija, mater pa 29. oktobra 1943.⁷

Da bi preprečilo izselitev Slo-

Narodni heroj Milan Majcen

vencev v Posavju, je vodstvo slovenskih partizanskih čet sklenilo poslati na izselitveno območje partizanske enote iz Dolenjske in Stajerske: s protiakcijami naj bi onemogočile okupatorju preseljevanje. Zasnovan je bil tudi načrt za napad na nemško postojanko Bučko. Za pripravo teh akcij sta bila poslana iz vodstva glavnega štaba na Dolenjsko Aleš Bebler-Primož in Miha Marinko. Aleš Bebler je odšel na Novomeško okrožje, kjer naj bi izvedel grupacijo Novomeške in Belokranjske čete za pohod na Bučko. Miha Marinko in Jernej Gašperšič iz Zadvoja pri Ljubljani, ki naj bi prevzel vojaško poveljstvo novoustanovljenega Dolenjskega bataljona, pa sta odšla v Mokronog, kjer sta se sestala z borci Mokronoške čete in člani KPS iz Mokronoga, oziroma sta imela z njimi več sestankov, kjer so razpravljali o napadu na Bučko.⁸

Pred pohodom na Bučko pa je prišlo do reorganizacije v vodstvu Mokronoške čete zaradi odhoda komandirja Milana Majcna na območje St. Janža. Za komandirja čete je bil imenovan Jože Nose, ki je opravljal tudi funkcijo politkomisarja.⁹ Z Milanom Majcnom pa so odšli brat Ciril Majcen, ki je ob prihodu Nemcev v St. Janž pobegnil v St. Rupert, kjer se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje in deloval kot član rajonskega odbora OF za Mokronog, bratranec Ivan Majcen iz Mokronoga, ki je politično dela v aktivu SKOJ v Mokronogu, Janče Mevželj iz Mokronoga, ki je bil sekretar skojevskega aktivna za Mokronog in »Zamanov« iz Mokronoga. Skupina partizanov pod vodstvom Milana Majcna je odšla v obmejni izselitveni pas v St. Janž z namenom, da pomaga izseljenemu prebivalstvu reševati njih premoženje prek okupacijske meje ter da jih pripravi za vstop v partizane. Ko so prišli v St. Janž, je bila ta skupina kmalu razbita. Milan Majcen in Janče Mevželj sta padla v borbi z Nemci, drugi iz Milanove skupine pa so se razšli.¹⁰

Ko sta prišla Milan Majcen in Janče Mevželj v Murencah, nad St. Janžom, ju je opazil Franc Lendera iz Murencah, ki je po Novakovih sporočilih Nemcem v St. Janž, da so pri Vodenikovih v Murencah partizani, ki so takoj odšli v akcijo. V junaškem boju sta padla oba: Janče Mevželj 28. oktobra zvečer, Milan Majcen pa naslednji dan zjutraj.¹¹ Nemško poročilo o tem spopadu na Murencah pravi: »da je 28. oktobra 1941 obmejni stražnik opazil, da se v hiši pri Vodenikovih v Murencah skrivata dva oborožena komunisti. Hišo so sicer obkoli- li nemški obmejni cariniki; ker so bili pa oboroženi le s puškami so počakali na prihod policije in skupaj napadli hišo. Policija je imela 5 ranjenih, bilo jih je še več, med njimi tudi višji zastav-

nik. Streljanje je prenehalo šele naslednji dan.«¹² Okupatorja je junaštvo Milana Majcna in Jančeta Mevželja, ki sta ga izkazala v boju, tako prevzelo, da so ukazali grobarju Grajzerju, da ju izkoplje, ko sta že nekaj dni ležala za pokopališčem v St. Janžu, nato pa so ju Nemci pokopali na pokopališču z vsemi vojaškimi častmi — kot zgled, kako se je treba boriti za domovino.¹³ Milan Majcen je bil 20. decembra 1951 proglašen za narodnega heroja.¹⁴ Po tem strašnem dogodku na Murencah, so preživeli borci Milanove skupine Ciril in Ivan Majcen ter »Zaman« odšli prek okupacijske meje na italijansko stran, kjer so se vključili v aktivistično delo OF. Ciril in Ivan Majcen sta bila aretirana 29. marca 1942, Ivan Majcen je bil ustreljen kot talec 29. aprila 1942 v Radohovi vasi, Ciril pa je bil interniran v Italijo. Po kapitulaciji Italije se je priključil 4. prekomorski brigadi.¹⁵

V prvi polovici oktobra 1941 je prišel na Dolenjsko tudi partizan Mokrške čete Tone Marinko-Bregar iz Cerklje ob Krki, kamor ga je bil poslal Ivan Jakič-Jerin, član mobilizacijske komisije pri glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet, da v domačem kraju v dolini Krke v izseljeniškem pasu organizira partizansko enoto. Skupino 50 tovarišev, ki naj bi sodelovala pri napadu na nemško postojanko na Bučki, so napadli Nemci, ko je šla prek reke Krke. Težje ranjen je bil komandir France Gramec iz Cerklje. Podlegel ranam in umrl decembra 1941. Ostali tovariši pa so se razbežali. Spomladi 1942 so se priključili dolenjskim partizanom.¹⁶

Medtem pa so krenili na pot proti Bučki: 1. stajerski bataljon pod vodstvom komandanta Franca Rozmana-Staneta; Radomeljska četa, ki so jo vodili člani štaba Kamniškega bataljona; Šolska četa Krimskega bataljona pod vodstvom komandirja Franca Tonija in politkomisarja Janca Smoleta, 1. stajerski bataljon so napadli Nemci v bližini Slivnice pri Celju, kjer so se izognili napadu in odšli nazaj v Grize pri Zabukovici ter se pripravili za prezimovanje. Radomeljska četa je bila napadena v Golčanju pri Blagovici od Nemcev 30. oktobra 1941, padlo je deset borcev, štirje so bili ujeti ostali pa so se umaknili v Ljubljano. Šolska četa je bila tudi razbita na Travnici gori, kjer so jo napadli Italijani 24. oktobra 1941; padli so 4 borci, več jih je bilo zajetih, ostali pa so prišli v Ljubljano.¹⁷

Na zbornem mestu na Osredku nad Telčami sta prišli v noči pred napadom na Bučko 1. novembra le Novomeška in Mokronoška četa; tej sta se priključila tudi člana KPS iz Mokronoga Nace Majcen in Franc Zlajpah.¹⁸ To noč bi bili morali priti na zbornem mestu tudi borci Belokranjske čete, ki pa zaradi slabe zveze prek reke Krke in še zaradi zapadlega snega niso mogli nadaljevati pohoda na Bučko. V Gornjih Lazah pri Uršnih selih so jih napadli Italijani — četa je bila popolnoma razbita. Padlo je 19 borcev, 4 so bili zajeti, drugi pa so se razbežali; nekateri od teh so se potem vključili v Belokranjsko četo.¹⁹

Ob združitvi Novomeške in Mokronoške čete v bataljon so bile formirane tri desetine; medtem ko sta druga in tretja desetina držale zasedo pod vasjo Bučko je prva desetina — bombaška — napadla nemško postojanko v župnišću.²⁰ Prva poročila navajajo, da je padel večji del nemške posadke na Bučki, poslopje, kjer je bila nemška policija pa je bilo

nadaljevanje na 12. strani

Fotografija z vprašajem

Več kot očitno je, da fotografija predstavlja skupino radiotelegrafistov pri oddajniku. Po unifermah sodeč je bila fotografija posneta leta 1944 ali 1945. Kdo so tovariši na sliki, kje so jih fotografirali in kdaj?

Pisma uredništvu

Čudno pisanje o partizanih in zgodovini NOB

V Idriji že nekaj let izhaja revija »KAPLJE« — revija za kulturo in obča vprašanja. Revijo ureja uredniški odbor, ki ga sestavlja sedem tovarišev. Kot domačin sem na revijo naročen in rad preberem vse, kar mladi tovariši napišejo. To pa iz razumljivega vzroka, ker gre za glas mladih ljudi, ki se želijo vključiti v vsa dogajanja našega povojnega razvoja. In ne samo to: iz vsega njihovega pisanja diha zavzetost za rešena in nerešena vprašanja, ki nas spremljajo v vsakdanjem življenju in nas priganjajo, da jih, kolikor le zmoremo, sproti rešujemo.

Nekajkrat sem pri prebiranju vsebine postal pozoren. Vsebinske prebranega me je presenetila. Nisem mogel odobravati takega pisanja. O tem sem se kasneje osebnopogovorno s odgovornim urednikom Tomažem Pavšičem. In reči moram, da sva vsakokrat razjasnila vse, kar se mi je zdelo narobe in se poslovala kot soborca s peresom za sprotno odpravljanje napak in pomanjkljivosti.

V lanskim decembrski 17. številki »KAPLJE« pa sem med drugim prebral kratek zapis: Nesprejemljivo podajanje zgodovinskega izročila, ki ga je napisal član odborniškega odbora Silvij Božič. V zapisu tovariš Božič opisuje, kako so v osnovni šoli in kasneje v gimnaziji podajali zgodovino NOB. In še kasneje, kako so ob raznih partizanskih pohodih, slavnostih in odkritjih spomenikov padlim borcem poslušali vedno eno in isto zgodovino. Tako podajana zgodovina jim je končno začela presedati. V primerjavi z nekdanjimi borci so se začutili majhne in podcenjevalne. Poglejmo, kako je tovariš Božič v omenjenem zapisu obnovil podajanje zgodovine NOB v osnovni šoli od prvega razreda dalje:

»Vsenackrog so se zgrinjale sovraznikove sile — ljudje, narisani grozljivo, pošastno, z izbuljenimi očmi in zverinskimi zobovjem. Sredi njih drobni kurirček, ki se za nič ne zmeni in neustrašeno hiti naprej s svojim poslanstvom. In mi, ki smo se bali očetove šibe ali celo hudega pogleda učiteljice, smo začudeno zrlili v to podobo nadčloveške hrabrosti in nas je bilo sram pred njo. Bili smo zavistni kurirčku za njegove sposobnosti in od tu se je rodilo neke vrste sovraštvo do

njega, ki nas je v vsem praznagal.«

Nimam predstave, kako so v šoli, ki jo je obiskoval tovariš Božič in njegovi vrstniki, razlagali zgodovino NOB. Iz tega, kar je v citiranem odstavku napisal sodim, da je bilo podajanje zelo daleč od takratne zmožnosti sprejemanja in razumevanja — šolarjev prvega razreda osnovne šole. Verjetno se je po tem kot rdeča nit vleklo tako podajanje skozi vse razrede in kasneje gimnazijo. Zato je tovarišu Božiču in vrstnikom v notranjosti ostal tisti neprijetni vtis — neresničnosti. In tega tisa se še danes ne more znebiti.

Vendar moram poudariti, da so imeli tov. Božič in sovrstniki — zuna, šole in gimnazije dovolj priložnosti, da bi se bili sami prepričali — o resničnosti NOB! Naj dam nekaj primerov.

V borbi z zvermi, ... z izbojem, je samo na Primorskem vojeval, je samo na Primorskem padlo 42.000 partizanov. In ti partizani niso bili nikakršni »nadljudje«, pač pa preprosti partizani iz vseh krajev Slovenije in Jugoslavije. Pa poglejmo še bližje. V Cerknem je grobnica s spomenikom v spomin 1000 padlim borcem. Med temi padlimi borci so tudi domačini: Idričani, Cerkljani, Podgorci, Vrhovci, Kanomeljci, Krnčiči, Sebeljci, Otaležci, Planinci, Labinci, Masornikarji, Čekovnikarji, Ravnjani, Vojškarji itd.

To pa še ni vse, kar je tovariš Božič povedal. Kot nekdanji partizan skoro nisem mogel verjeti, ko sem bral naprej:

»Še kasneje smo odhajali na partizanske pohode in odkritja spomenikov. Tu smo slišali pripovedovati o velikih junastvih, ki jih nismo mogli doumeti, ker so v njih nastopali nekakšni nadljudje, ki so zgradili vse požgane druge človeške čustva. Pojavila se je nevera. Dokončno pa smo jih odklonili, ko so od nas zahtevali, da smo jih podoživljali v najrazličnejših šolskih nalogah. Ponašljali smo jih mehanično in z odporom.«

Ali niso v šoli in kasneje v gimnaziji nikoli slišali, da je tovariš Tito v nekem govoru kmalu po osvoboditvi dejal:

»Junakom borbe naj slede junaki dela.«

In vsi ljudje so vzeli te besede za svoje, za take, ki bodo pomagale nazaj zgraditi vse požgane vasi, tovarne, šole. Samo v sedanjosti idrijski občini je okupator požgal in opustošil 19 naselij in v teh 700 hiš. V borbi je padlo 463 partizanov, 58 ljudi je bilo ubitih ob bombardiranjih, 831 jih je umrlo v internacijah, zaporih ali

na prisilnem delu. In zdi se mi, da je Ivan Cankar tudi za tista povojna leta zapisal tele pomenljive besede:

»Naša domovina je boj za prihodnost; ta domovina je vredna najlahtnejše krvi in najboljšega življenja. Iz muke, trpljenja in suženjstva nešteti milijonov bo vzrasla naša domovina, vsa ta lepota zemlja z vsem svojim neizmernim bogastvom.«

Zelim, da bi tovariš Božič in njegovi vrstniki bolj cenili to, kar imajo danes. Pokojni komandant in partizanski pesnik Oto Vrhunec-Blaž Ostrovarhar, je v neki pesmi med NOB zapisal:

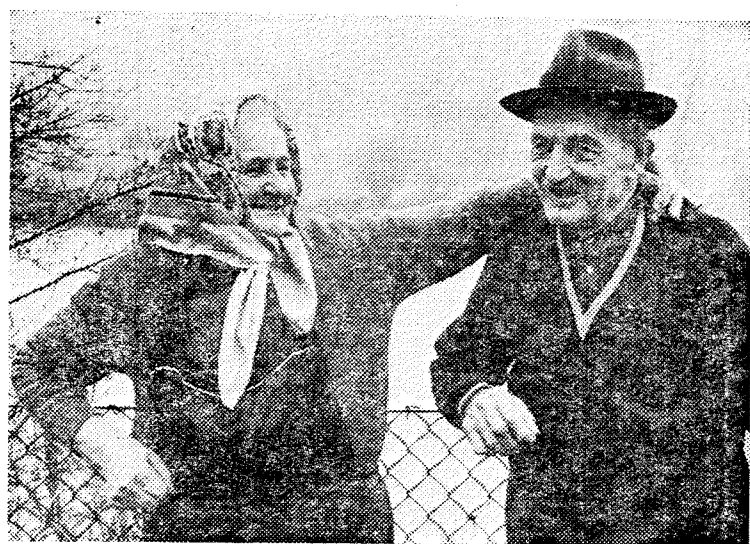
»Pisala to bo zgodovina
zelo je ljubil oče sina,
dom mu mehko je postlal
a sam med praproto je spal.«
Nerazumljivo mi je, zakaj tovariš Božič piše o partizanih in zgodovini NOB:

»In smo jih zamrzili. Dokončno smo jih odklonili. Preteklost je vse, sedanjost nič, mi ne štejemo ... da nas sedaj prav ta zgodovina razveljavlja in nas postavlja v podcenjujoč položaj.« itd.

Le kje vidi za to oprijemljive dokaze? Saj vendar že vse od osvoboditve sem govorimo in pišemo, da bomo mlademu rodu, ki rase, prepustili kot dediščino NOB vse, kar smo po osvoboditvi zgradili na ruševinah! In to govorimo in pišemo s prepričanjem, da bomo to dediščino dali v dobre roke, da bomo to dediščino dali — še bolj zmožnim samoupravljalcem, kot smo bili mi!

Kar zadeva besedo »nadljudje«, ki jo tovariš Božič nekajkrat zapisuje v svojem zapisu, naj ga spomnim na nekatere partizane, domačine, iz Idrije, Idričjan je bil po vojski umrla umetnik Niko Pirnat Idričjan je Aleš Bebler. ki je bil med NOB med vodilnimi partijskimi in političnimi tovariši na Primorskem. Idričjan je bil padli narodni heroj Jože Mihevc-Rudar. Idričjan je Srečko Tušar, ki je med NOB s svojo minersko skupino vdril v rudnik in miniral vodne črpalke, v Postojnski jami pa je s svojo skupino zažgal skladišče bencina. Idričjana sta Ivan Beričič, ki stanuje v bloku pri Likerci, in Pavle Repar iz Platišev ulice št. 9. Ti tovariši so med NOB sodelovali pri nadvse pomembnih vojaških akcijah, ki bodo v zgodovini ostala kot edinstven primer junštva partizanov. No, tovariša Božič vprašam, ali je pri teh tovariših opazil, da se »držijo« kot »nadljudje«?

Da ne bom preveč dolgozezen, naj povem samo še tole: Že kot šola sem zelo rad bral pesmi Preferna, Gregorčiča in Kosovele, povesti in romane Franceta Bevka, Cankarja, Jurčiča, Preglja, Tavčarja, Trdine in drugih. Ko je fašizem najbolj pritiskal na nas, sem neke nedelje vzel dvokolo in se odpeljal k Sv. Lovrencu

PRAZNIK MARIJE IN FRANCA ROJŠKA

Petdeset let skupnega življenja

Minulo soboto sta zakonca Marija in Franc Rojšek v Slapah pri Polju praznovala redek jubilej — petdesetletnico poroke.

Imela sva osem otrok, štiri hčerke in štiri sinove. Trije so bili v narodnoosvobodilnem boju. Najstarejši, France, je narodni heroj, Ivan je padel v bojih na Krvavcu ... se s ponosom in z žalostjo spominjata slavljenca. Se dandanes živita na majhni kmetiji, ki je morala s 4,5 hektari zemlje preživljati številno družino. »Pa še moža so mi odpeljali v koncentracijsko taborišče na Rab.« nadaljuje Marija. Povedala sta tudi, da je bil med vojno pri njihovi hiši prehod partizanov čez Ljubljano in da so jim bila vrata tega doma vedno gostoljubno odprta ...

»Da, malo je takšnih žena in mater,« sklene to skromno praznično kramljanje Franc in z ljubeznivo pogleda svojo dolgoletno življenjsko družico.

Zivljenje jima je trud in poštenje povrnilo. Čila in zdrava slavita — osemdesetletna Marija Rojšek in dvainosemdesetletni Franc Rojšek — v krogu svoje družine praznik, ki ni podarjen vsakomur.

Iskreno čestitamo!

obiskat Gregorčičev grob. Hotel sem se pogovoriti skozi travnato rušo s pesnikom. Hotel sem dobiti moralno moč za vstrajanje — na svoji zemlji. Kasneje sem v Gorici obiskal pisatelja Franceta Bevka. Rad bi se bil z njim pogovoril o težavah, ker nam je bil fašizem vzel vse knjige in časopise, zatrl vsa kulturna in gospodarska društva. Z obeh obiskov sem se vrnil domov moralno močnejši in odločnejši.

In oborožen z znanjem, ki so mi ga dale knjige omenjenih pesnikov in pisateljev, sem se prostovoljno pridružil borcem za svobodo. Partizanjenje je bilo zame tista visoka šola — univerza — v kateri sem doživljal in spoznal resnično tovarštvo, resnično in nesebično žrtvovanje — za lepši jutrišnji dan mladim rodovom.

Vesel bom, če bom s tem piscem tovarišu Božiču — vsaj malo bolj razumljivo približal delček zgodovine NOB. Vesel bom, če se bo, potem ko bo to prebral, ... čutil nadaljevalca zgodovine NOB ANDREJ PAGON-OGAREV

rejniška družina ali zavodsko varstvo, ki bi mu nudila celotno oskrbo. Zaradi slabega zdravja je vsako leto odšel na zdravljenje kot član ZV7I, pridobil pa bi lahko tudi invalidski dodatek, če bi odtujil premoženje, vendar tega neče.

Upali smo, da bomo našli sočutje pri sosedih, ki bi ga za primerno plačilo sprejeli v oskrbo. Toda zaman, nihče ga ne mara, tudi za pošteno plačilo ne, iz njegovega žepa pa so vedno pripravljene iztisniti vsak dinarček za požarek njemu škodljive kapljice.

Soseda, pisec članka, je pri zamenjavi parcel z Agrokombinatom v zameno pridobila celo njegovo vrt, na katerem je postavila hišo, vendar ga ni pripravljena vzeti pod streho. Res je, po zakonu tega ni dolžna, kje je humanost in moralna dolžnost?

Sosedje, kje je vaše sočutje, kdo ga želi vzeti v oskrbo, ne zastoj, za primerno plačilo? Če pa tega niste pripravljeni ali zmožni vas prosimo, da pomagajte njemu in socialni delavki, da bi se le odločil za zavodsko varstvo.

Socialna delavka
SOB Grosčlje
Andreja Smolič

Pravna posvetovalnica

Prenehanje delovnega razmerja

Ivan T. iz Tr. Zaposleni ste bili pri podjetju daljšo dobo. Zaradi sezonskih del izven Ljubljane so vas poslali na delo k morju, kjer ste bili nekaj mesecev. Potem ste se dogovorili, da vas bodo premeštili spet nazaj, posebno ker ste želodčni bolnik in potrebujete dieto, te pa na morju niste mogli imeti. Podjetje obljube ni držalo in bili ste prisiljeni podati odpoved. Ko ste vložili odpoved so vam v podjetju začeli prigovarjati, naj odpoved umaknete, da vam bodo ugodili in vas prestavili nazaj v Ljubljano. Obetali so vam tudi, da bodo ugodno rešili vašo prošnjo za dodelitev stanovanja. Vrnili ste se na svoje delovno mesto, nakar ste dobili pismeno odločbo, da je upravni odbor vašo odpoved sprejel, da pa morate ostati na delu še dva meseca, kolikor je naša rok glede na leta vaše zaposlitve. S tem ste se strinjali, ker ste bili prepričani, da je stvar v redu. Dobili ste si tudi že drugo

službo, ko se je pri vas oglasil direktorjev pomočnik in se čutil izdani odločbi, češ da je vendar zadeva urejena in da boste ostali pri podjetju. Pokazali ste mu odločbo, pa je pojasnil, da je bila ta izdana na podlagi vaše prve vloge, takoj ko ste službo odpovedali. Da pa vam bodo poslali novo odločbo, da boste čez en mesec lahko prišli spet nazaj v Ljubljano, ko bo prišel vaš namestnik itd. Verjeli ste mu in ste novemu podjetju sporočili, da boste ostali pri dosedanjem podjetju. Čez mesec dni je res prišel vaš naslednik, kateremu ste predali posle. Proti koncu meseca, nekaj dni preden je iztekel vaš odpovedni rok, pa ste se vrnili v Ljubljano in se zglasili pri podjetju, kjer pa so vas začudeno gledali. V upravi so vam izročili odločbo o razrešitvi, katero je podpisal direktor. Zanesli ste se na obljube in ostali brez zaposlitve. Teče vam rok za tožbo in prosite za pojasnilo ali se vam izplača vložiti tožbo in ali obstoji upanje, da boste z njo uspeli.

Kot izhaja iz vašega dopisa ste vložili odpoved, ki je bila od upravnega odbora sprejeta. Upravni odbor je izdal odločbo o tem, di-

rektor pa je izdal odločbo o razrešitvi. Po našem mnenju je bil postopek pravilen. Svoje odpovedi kot izhaja iz vašega pisma, niste preklicali, niti niste tožbe vložili. Odpovedi torej niste preklicali, niti ni podjetje preklica sprejelo. Četudi bi bilo mogoče šteti, da ste vsaj ustno preklicali odpoved na prigovarjanje pomočnika direktorja, pa preklica ni sprejel organ, ki je zato pristojen. Isti samoupravni organ, ki je odločal o vaši odpovedi, bi moral odločati tudi o preklicu vaše odpovedi. Enaka oblika bi torej morala biti tako za preklic odpovedi kakor za odpoved samo. Če tega niste storili ste pogrešili, predvsem zato, ker ste se zanesli na pismene obljube. Pomočnik direktorja sploh ni pooblaščen za odločanje o odpovedi in nje preklicu, temveč je to stvar samoupravnih organov. Res je, da ste se lahkoverno zanesli, toda sami ste prvenstveno krivi, ker niste ubrali prave poti. Če pa ste bili zavedeni od obljub pomočnika direktorja bi imeli napram njemu kvečjemu odškodninski zahtevek. Z zahtevkom za obstoj delovnega razmerja pa najbrž ne bi uspeli.

Kdo naj ima kanček več sočutja?

Odgovarjam na članek »Kanček več sočutja«, objavljen na 3. strani 5. številke »TV 15«.

V vasi Spodnje Duplice pri Grosupljem res živi vojaški vojni invalid, kateremu je bila zaradi posledic internacije od septembra 1942 pa do februarja 1944 na Rabu, priznana osebna invalidnina mesečno 130.— din. V NOB aktivno ni sodeloval.

Imel je največje posestvo v vasi. Zaradi njegovega lahkotnega življenja, je domaćija propadala. Zemlje nikoli ni obdeloval, zato jo je oddal v zakup kmetijski organizaciji za letno najemnino 460 din. Člani organizacije ZVVI so mu bili pripravljeni nuditi pomoč pri gospodarjenju, vendar je pomoč vedno odklanjal.

Ko je obnemogel, se je skrbstveni organ odločil, oddati ga v zavod za onemogle, kjer bi imel popolno oskrbo in nego. Stroške oskrbe bi krila občinska skupščina. V zavodu pa je ostal le pet mesecev in ga je samovoljno zapustil že s pomladi 1969. Trud socialne delavke in zdravnika, da se vrne v zavod, je bil zaman. Hotel je in hoče ostati v domaći vasi. Ne potrebuje samo stanovanja, temveč tudi hrano, oskrbo in nego. Zato mu je potrebna

Pohvale vredna akcija

V časopisu sem zasledil, da pripravljajo graditev nove sodobne šole v Cerknem. Dne 27. januarja 1944 sem kot borec brigade Janka Premrla-Vojka doživel v Cerknem vse strahote napada in tudi sodeloval pri pokopu mrtvih tovarišev. Ko se spominjam teh dni, lahko trdim, da je bilo pramorsko ljudstvo z vsem srcem predano naši revoluciji. Borcem — partizanom so bila vrata njihovih domaćij vedno gostoljubno odprta in postregli so nam z vsem, kar so imeli. Zato je pobuda za zgraditev nove sodobne šole v Cerknem res pohvale vredna akcija. Po mojem mnenju bi bilo prav, da bi odprli poseben sklad za gradnjo te šole, v katero bi lahko prispevali tudi vsi tisti borci, ki so se v času NOB borili na Cerkljanskem.

FRANC JERINA
Cervica 27,
p. Dol. Logatec

PRIPOMBA UREDNIŠTVA:
Sklad za gradnjo šole v Cerknem že obstaja in ima številko žiro računa: 5202-652-66

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Z veliko naslado mi je pripovedoval imena, in to je bila spet ena izmed pasti. Kasneje bi mi naši lahko očitali, da sem vedela, kako gesta-po ve zanje, pa jih nisem posvarila.

Slučajno sem nekoč mimogrede potožila, da sem lačna. Kmalu sem dobila bogat paket s hrano. Najraje bi jo bila vrgla v Ljubljano, toda če bi to napravila, bi se razvedelo. Če bi ga komu podarila, bi spet nastalo vprašanje, kje sem ga dobila. Zatorej je najbolje, če ga skrivaj pojem, sem sklenila. In spet sem bila globlje v njihovih mrežah.

To se je poznalo tudi po tem, da ni več od mene zahteval podatkov o železniških prevozihi. Pač pa se mi je ponudil, da bi lahko posre-do-val za nekatere jetnike, ki so jih imeli zaprte domobranci in jim je grozila smrt. Precej sem jih poznala, ki so jih zadnje čase pozapri, zato sem kar tako povedala nekaj imen. Če jih ne morejo izpustiti, sem mu rekla, pa naj jih vsaj hitro pošljejo v nemška taborišča, kjer imajo vsaj malo možnosti ostati pri življenju. Kmalu sem res zvedela, da so vsi v Nemčiji, in razen enega, ki je bil ubit ob bombardiranju, so se vsi vrnili, medtem ko so druge dosti manj obremenjene, domobranci pobili. Spet sem bila kar vesela, da rešujem naše ljudi...

Nekaj dni po novem letu, zadnjem letu vojne, pa je prišel s pravo barvo na dan. Spet sem bila v tistem stanovanju, kjer sem se po-čutila že kar domačo.

146

»Zdaj mi boste povedali za vse ljudi, o ka-terih veste, da delajo v vaših organizacijah,« je rekel nenadoma. »Če jih ne poznate po ime-nih nam boste povedali, kje stanujejo, kje so v službi, ali pa jih boste opisali.«

Tako mirno je rekel vse to, kot bi me prosil, naj mu prižgem cigareto ali dam ko-zarec vode. Osupnila sem, skoraj bi se zru-šila od presenečenja. Opazil je moje omaho-vanje in odpor, zato je brž rekel:

»Gospodična, najbrž še ne veste, da ste zdaj popolnoma, da popolnoma v mojih, to je v naših rokah. Če bi vaši ljudje zvedeli, ko-liko škode ste jim že do zdaj napravili in koliko koristi ste napravili nam, bi vas že naj-manj stokrat ustrelili. Če nas ne boste ubo-gali in storili vsega, kar od vas zahtevamo, se lahko zgodi, da partizani vse to tudi zvedo. Premislite, kakšen uspeh za njihovo obvešče-valno službo bi bil, če bi vas odkrili! Tisti, ki bi jim to razkril, bi dobil lepo odlikovanje in po rokah bi ga nosili. Prav lahko komu iz-med naših, ki navidezno dela za vas, naroči-mo, naj jim to pove...«

Zatorej, na dan z imeni!»

Nisem vedela kdaj in kako sem izbruhnila v krčevit jok. Skoraj zmešalo se mi je od groze in gnusa nad seboj. Menda sem se celo onesvestila, vsaj zavedela sem se na diva-nu in gestapovec mi je z vodo močil čelo ter vlival konjak v usta. Vstala sem on pa je se-del nazaj v naslanjač, me gledal in se mi sme-kal...

»Da, gospodična,« je rekel »vi ste resnična ženska. Mnogo ljudi je imelo že opravka z me-noj v takem pomeni besede kot vi, pa je le

147

malo lepotic resnično izgubilo zavest. Nekatere so se pretvarjale, pa sem jih brž razkrinkal...

No, me boste ubogali? Drugače bo vaša le-pa glavica šla pod rušo, vaši prijateljski se bodo sami za to pobrigali. Mi si ne bomo ob-težili vesti še z eno žrtvijo več. Z besedo na dan!»

Kaj vse sem govorila, za koga sem pove-dala in za koga ne, se sploh nisem zavedala, niti se ne morem spominjati. Šele proti kon-cu sem mrzlično tuhtala, kako bi vsaj glavne naše ljudi zaščitila. Upam, da nisem nikogar poslala na morišče, saj sem pripovedovala za take, ki so bili po večini že aretirani ali pa sem sumila, da zanje že vedo.

»Lepo,« je rekel nazadnje. »Zdaj sem spo-znal, da niste samo lepi, ampak tudi pamet-ni. Vse, kar ste nam povedali, bomo skušali prek naših ljudi in kartoteke preveriti. Če ste nas nalagali, se pripravite... Zdaj pa do-mov in pazite, kaj govorite. Še naprej mora-jo o vas imeti najboljše mnenje. Skušali bo-mo urediti, da boste dobivali res imenitne podatke o naših zadevah. Sporočali jih boste dalje. Še odlikovali vas bodo...«

Ljudje, ki sem jih izdala, pa so začeli do-življati čudne reči. Vplivne okupatorske osebnosti so začele iskati z njimi stike. Radi bi se oprali, pa so tik pred zlomom hoteli pre-sedlati. Kar tekmovali so z obljubami in pri-dajanju važnih podatkov. O ne, zaprli pa iz-med naših niso nikogar!

Ugibala sem, če so se nacistični poglavarji res začeli kesati svojih hudodelstev ali pa to počenjajo po navodilih gestapa. Najbrž so bi-li taki, ki so se kesali, in taki, ki so izvrševa-li naloge gestapa, morda pa je kdo tudi iskal z našimi stike iz obojih nagibov. Vojna je šla

148

149

proti koncu in vsak slepec je lahko videl, kdo bo zmagal.

V tem smislu sem tudi jaz dobivala podat-ke od gestapa in jih sporočala našim. Kmalu sem začela dobivati tudi pohvale. Čedalje bolj sem se bala, saj sem slutila, da imajo z me-noj nekakšne strašne, še neznane cilje. Saj so vendar že odkrito govorili, kako bodo vojno izgubili...

Z mojim gestapovcem se v aprilu mesecu nisem sestala precej dolgo. Nato me je spet poklical. Kar takoj mi je povedal, da je bil na nekem posvetovanju v Nemčiji in da ga za-to ni bilo v Ljubljani. Začudila sem se, kako je mogoče v takih časih še sploh potovati, pa me je brž zavrnil:

»Zame ni škoda tudi posebnega letala, če ga potrebujem, da o avtomobilih in motornih kolesih niti ne govorim. Če hočete biti rado-vedni, vam lahko povem: peljal sem se nekaj časa z letalom, seveda ponoči, nato pa z avto-mobilom in motornim kolesom...«

Smejal se je veselo in brezskrbno, kar se mi je zdelo zelo čudno. Kako se more človek smejati, ko ve, da je njegova domovina ali država v zadnjih trljajih, on sam pa bo naj-brž odgovarjal za vrsto hudih zločinov. Kot bi bral moje misli, mi je odgovoril:

»Nemčija je res na tleh in nihče več je ne more rešiti. Toda boj proti boljševizmu se bo po kratkem premoru nadaljeval z vso srdito-stjo, samo v drugačnih razmerah in pod dru-gimi voditelji. Takrat seveda lahko računamo tudi na vašo pomoč, ali ne, lepa gospodična? Jaz bom seveda odšel v Nemčijo ali kam dru-gam, vi pa boste ostali tukaj. Začasno bodo v tole lepo mesto vkorakali vaši prijateljski, ne-kaj tednov boste slavili osvoboditev, potem

150

boste pa začeli čutiti vraga na svoji koži. Vi boste slayna in spoštovana oseba, imeli boste kopico funkcij...

Nekega dne bo prišel k vam neznanec moj odpodanec. Svetujem vam, da si zapomnite, kakšno šifro ste imeli v naših seznamih. Vprašal bo najprej, kako se piše in kako vam je ime, potem vas bo pa vprašal, če poznate...

Res lepo, prav pesniško ime smo vam da-li, lahko ste ponosni nanj. Violeta ali vijolica. Zato, ker ste tako lepo dekle.

Seveda ga boste vprašali, kdo ga pošilja, oziroma, kdo mu je povedal, da poznate Vi-oletto. Odgovoril vam bo da Hrast. Veste, to je moje tajno ime, da ne bo nesporazuma.

Še to vam želim, da bi se še kdaj videla, saj ste resnično prijetno dekle in če bi bili drugačni časi bi vas pri priči prosil za vašo roko. Tako pa sem skrajno nezanesljiv soprog vi pa prav taka nevesta. Kaj vse se nama la-hko še pripeti! Seveda ne želim nič hudega ne vam ne sebi. Če se bova resnično še kdaj vi-dela čez mnogo let in v drugačnih razmerah, vedno računajte name kot na starega prija-telja.

Torej zbogom!»

Čvrsto mi je stisnil roko, se obrnil in mi pokazal vrata...

Sledili so vsem nam znani dogodki. Tako naglo, da si nisem opomogla od presenečenj. V mesto so vkorakali naši, ljudje so noreli od veselja, mene pa je davil strašen strah. Kma-lu so ljudje to opazili in se čudili, nekateri so mislili, da se mi je zmešalo.

Hoteli so me zaposliti v Državni ustanovi, pa sem se otepala na vse pretege, kratko ma-lo nisem hotela več sodelovati z njimi. Ko pa je bilo treba čistiti ulice od ruševin, sem

151

garala kot norec. Jeseni sem se vpisala na univerzo, po očetu sem dobivala majhno po-kojnino. Včasih so prihajali k meni nekdanji tovariši, se spominjali dogodkov ali kaj vprašali, jaz pa sem jim povedala, kar sem vedela. Tako je minilo prvo in drugo leto po os-voboditvi...

Nekega večera sem se vrnila s predavanj. Naša stara služkinja mi je odprla vrata in ta-koj rekla, da me je popoldne iskal majhen, grbast možki. Ni me našel doma, zato je uka-zal služkinji, naj ga zvečer počakam...

Taka predrznost me je osupnila. Kako si drzne neznanec ukazati, naj ga zvečer ča-kam, in to celo v našem stanovanju? Kdo naj bi bil? Premišljevala sem, ugibala in nisem se mogla nikogar takega spomniti.

Prišel je samozavesten in ohol. Ko sem od-prla vrata, me je kar odrinil in vstopil, služ-kinji pa ukazal, naj gre spat. Zdaj sem se ga spomnila... Šimen je bil, tisti Šimen, ki se je pri nas nekaj časa skrival kot ilegalce. Tak-krat sem dvomila, če je to potrebno. Zdelo se mi je, da se skriva, ker bi se rad igral skriv-nostnega človeka, preganjalca in ker...

Nenadoma me je prešinilo: Kaj če je ta človek povedal gestapovcem vse o meni. Edi-no on je vedel veliko tega, več kot drugi. Mar-sikaj je sam videl, drugo sem mu v svoji še otroški preproščini in neizkušenosti v ilegal-nem delu sama povedala. Bila sva si velika prijateljca, dokler...

Moj pokojni oče mu je nekoč obzirno dejal, naj gre iz hiše, ker je zanj pri nas preveč ne-varno. Zlagal se je, da so ga opazili Italijani in se začeli zanimati zanj. Oče da jim je rekel, kako je moj prijatelj, vojaki pa so vojaki in da je slišal vse polno nepristojnih pripomb

152

na moj račun. Tega ne more več trpeti, povr-h pa lahko še zvedo, da je ilegalce.

Zanimalo vas bo, zakaj se je moj pokojni oče, pošten in zaveden mož, moral tako laga-ti. Povedala sem mu, kaj se je bilo zgodilo z menoj in Šimnom dve noči poprej...

Torej, bil je ilegalce in je spal v sobi zra-ven moje. Vrata med sobama niso bila zakle-njena. Niti na misel mi ni prišlo, da bi jih za-klapala, toliko sem bila prepričana o Šimno-vem poštenju in zavesti. Saj se spominjate, kakšni smo bili tiste čase glede ljubezni? Zde-la se nam je greh in smo jo zatirali, češ šele po vojni bo čas za take reči.

Zato sem bila s Šimnom tudi prijazna ta-ko kot z vsemi našimi fanti. Morda še bolj, ker se mi je globoko smilil, pa tudi občudova-la sem ga kot ilegalca. Najbrž me je napačno razumel...

Že prej sem večkrat v njegovih besedah zasluhila čudno namigovanje na nekaj za kar si nisem mogla niti misliti, da bi se zgodilo med nama. Sploh pa ne v teh časih, v našem stanovanju, poleg očeta in stare služkinje! Za-to sem mislila, da se šali, jaz pa da sem pre-več občutljiva.

Tiste noči sem pravkar trdno zaspala. Zbu-dila sem se nenadoma, zdelo se mi je, da me nekdo davi. Res, poleg mene je ležal gol člo-vek in me stiskal k sebi, da mi je pohajala sapa. Zaduhal me je vonj po tujem telesu. Od groze bi bila zakričala, pa nisem mogla spraviti glasu iz ust. Šele tedaj sem se spo-mnila, da imamo v hiši ilegalca in da bi krik utegnil opozoriti Italijane, ki so stanovali pod nami, da se je nad njimi nekaj pripeti-lo.

153

Kulturni obzornik

Program Partizanske knjige

Dne 23. januarja je v prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije zasedalo hkrati troje družbenih organov. V glavnem gre za iste ljudi, ki so člani uredništva »Naše obrambe«, člani založniškega sveta »Partizanske knjige« in komisije za tisk republiškega odbora Zveze rezervnih starešin.

Ko uredništvo »Naše obrambe« so navzoči razpravljali o vsebini naslednje številke. Za bralce bo vsekakor bolj zanimivo, kaj so obravnavali kot založniški svet in komisija za tisk.

Po načrtu bo ZRVS prek »Partizanske knjige« letos izdelala deseter knjig žepnega formata za strokovno izpopolnjevanje članstva.

Naslovi del, ki bodo prevedena iz srbohrvaščine, so: **Vojak v boju**, **Maskiranje**, **Vojak opazovalec**, **Radiacijska, biološka in kemična zaščita**, **Priročnik za reševanje iz ruševin**, **Topografski priročnik in Taktično-tehnični priročnik**. Žgleda knjige **»Opis oborožitve teritorialnih enot«**, ki je namenjena predvsem višjim oficirjem pa so bila mnenja deljena, češ zakaj bi jo izdali še v slovenščini, ko gre za majhno naklado, ti ljudje pa so vsi vešči tega jezika. Razen tega naj bi izšli še dve originalni deli, in sicer **Življenje v prirodi in Učbenik o obrambi in zaščiti za srednje šole**. Prva bo predstavljala opis načina prehrane v naravi (»Prehrano v naravi« imamo v srbohrvaščini) razen tega pa tudi taborjenje poleti in pozimi ter razne druge veščine, ki bi koristile vojaku, posebno partizanu v možni bodoči vojni. Druga pa naj bi bila učbenik, sestavljen na modernih pedagoških načelih, ki bo vseboval vse dejavnosti v obrambi, ne samo vojaške veščine.

Torej zajema program deset oziroma devet knjig. To pa ni vse. Začeli bodo zbirati podatke za slovenski vojaški slovar, kar bo trajalo dve do tri leta. Slovenci kot »nevojaški« narod nismo imeli nikoli lastnih vojaških izrazov razen za najbolj preproste pojme. Zato so si morali naši prevajalci, pomagati, kot so vedeli in znali. Velikokrat so ga pošteno polomili, ker so dobesedno prevajali vojaško izrazoslovje iz tujih jezikov. To zahtevno delo, ki bo za našo znanost in tudi za jezikoslovje zelo pomembno, bo pisala skupina vojaških strokovnjakov v sodelovanju z Institutom za slovenski jezik pri slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Do izida bo posamezne odlomke slovarja objavljala »Naša obramba«, da bi s tem omogočila javno razpravo o raznih izrazih.

Priročniki za strokovno vzgojo bodo pomenili temeljito prelomnico v načinu izpopolnjevanja vojaških rezervnih starešin. Predvsem jim bodo dali možnost za samostojno delo zunaj predavanj in drugih oblik skupinskega izobraževanja.

Prav tako so navzoči sprejeli program »Knjižnice NOV in POS«, ki jo izdaja Svet za razvijanje tradicije republiškega odbora ZZB NOV prek zgodovinske komisije, »Partizanska knjiga« pa ima vlogo uslužnostnega podjetja. Zdaj sta v tisku »Petnajsta brigada« in »Centralne partizanske tiskarne«, do konca leta pa naj bi izšle monografije o Slovencih v Afriki, II. grupi odrediv, Šerčerjevi, Gubčevi, Šlandro-

vi, Zidanškovi, Bračičevi, Gregorčičevi, Bazoviški in Kosovelovi brigadi ter o Kokrškem, Jeseniško-bohinjskem, Škofjeloškem in Dolenjskem odredu kot tudi o slovensko-hrvaškem bratstvu v orožju Torej bi letos izšlo šest najst knjig.

V zgodovinskem delu naj bi izšel letos tudi zbornik o Ravensbrücku, ki ga je uredila Erna Muserjeva, ter 4. knjiga II. dela Zbornika fotografskih dokumen-

Literarni in memoarski del bi zajemal izdajo III. dela »Križpotije« Karla Leskovca, spomine partizanskega zdravnika Aleksandra dr. Gala-Petra, ter eno ali dve pesniški zbirki. V prvi bi pod naslovom »Hoste« izšle balade Vladimira Pavšiča-Mateja Bora, nato pa izbor pesmi Jožeta Šmita in Ivana Minattija. Začeli bi izdajati tudi zbirko trinajstih knjžic (v vsaki bi bilo po 10 pol) o delovanju varnostno-obveščevalne službe. Napisal jih je Ivan Ribič kot gradivo za scenarij za televizijski film.

Likovni del bi zajemal II. del grafik iz zbirke »Umetnost in rene volucija« z zbirko risb iz tabo-

rišč, ki je že v tisku. Oddali pa naj bi v tisk dve novi zbirki. Prva naj bi zajela dela »Grude«, druga pa slikarska dela v olju. Kasneje bi izšla tudi album najbolj uspešnih spomenikov osvobodilni vojni ter turistični vodič po partizanskih krajih. V načrtih je tudi mapa z reprodukcijami grafik za likovno opremo javnih prostorov, predvsem šol, seveda s partizansko in revolucionarno tematiko.

Obsežen je tudi program glasbenega dela. Do zdaj so vse izdaje pesmarice pošle. V bodoče naj bi zbirka, ki bo začela izhajati imela tri dele: zborovske pesmi, samospeve in razne razprave o nastanku revolucionarnih pesmi, zgodovini glasbe med NOB itd. Za srednje šole naj bi izdali tudi učbenik partizanskih pesmi z vloženimi ploščami.

Po potrebi bi izdali kakšno knjigo tudi zunaj tega programa. »Partizanska knjiga« naj bi prevzela tudi prodajo potrebščin za strokovni pouk rezervnih vojaških starešin — zemljevidov, kurvimetrov, kotomerov, kompasov, daljnogledov itd.

MP

Posvetovanju v Goriškem muzeju na rob

Pred kratkim je bilo v Goriškem muzeju posvetovanje o pripravi topografije narodnoosvobodilnega boja. Poleg članov Goriškega muzeja so se posveta udeležili zastopniki občinskih odborov ZZB Ajdovščina, Idrija, Tolmin in Nova Gorica. Ker precejšen del sezanske občine pokriva območje bivšega srednjeprimorskega okrožja, so na posvetu povabili tudi zastopnika ZZZF iz Sežane, ki pa se posveta žal ni udeležil.

Iz poročila, ki ga je prebrala kustodinja oddelka NOB v Goriškem muzeju Ljudmila Bezljaj, je bilo moč razbrati, da gre za resnično bogato in pestro gradivo. Zato jih čaka še veliko dela, saj je treba gradivo še temeljito obdelati, izpopolniti, dopolniti vrzeli ter ga smiselno, krajevno in časovno uskladiti ter povezati.

Doslej zbrani podatki za topografijo NOB, ki jo bo izdal Goriški muzej, obsegajo: za občino Ajdovščino 8.966 strani kartotečnih listov in 99 fotografskih negativov, za občino Tolmin 15.980 strani kartotečnih listov in 670 fotografskih negativov, za Novo Gorico 30.216

strani kartotečnih listov in 560 fotografskih negativov in za občino Idrijo 771 fotografskih negativov. Kartotečni listi za slednja so bili izročeni muzeju v Idriji. Za del Krase (Komenska planota) je izdelana partizanska topografija, opremljena s 254 slikami, v kateri je obdelano 47 krajev in nastanek Kraške čete. Poleg zapisanega je bil narejen tudi izvleček literature o NOB, in to na 1.568 kartotečnih listov.

Na posvetovanju v Goriškem muzeju so sprejeli številne sklepe, ki zadevajo nadaljnje delo pri pripravi topografije NOB. Ob živahnem delovanju, ki sta ga lani razvile odbora srednjeprimorskega in zapadnoprimorskega okrožja, pa je moč pričakovati tudi izdajo tehtnejšega zapisa o nastanku, razvoju in delovanju teh dveh primorskih okrožij. Doslej sta izpod peresa Ljudmile Bezljaje izšli že dve krajši monografiji, in sicer: Za Vojkom (februarja 1968) in Razvoj NOB v Brdih in Benečiji (septembra 1969), v pripravi pa je brošura Solkan v NOB.

CIRIL ZUPANC

Partizanska ljudska pesem

Veter vije

Veter vije koder hoče,
naše misli z njim gredo
do poslednje tihe koče
za oddaljeno goro.

Vmes so griči in gozdovi,
vsi z železom prepleteni;
pota, človek in domovi
vsi smo bratje, vsi smo eno.

Če nas ločijo prepadji,
drevje raste za mostove,
vsi smo močni, če smo mladi
zrasli bomo v čase nove.

OPOMBA:

Pesem je napisal Griša Koritnik. Recitiral jo je na mitingu v času NOB v neki vasi na Kočevskem pionir Drago Rokopis, napisan s svinčnikom. Hranijo v arhivu muzeja NOB v Kočevju. Iz rokopisa ni razvidno, kdaj in v kateri kočevski vasi je bil miting.

Zanimivosti

Dvojezičen napis na goriškem pokopališču

O goriškem partizanskem spomeniku in o napisu na njem je bilo že mnogo napisanega in povedanega. Zanj so se zavzemali komunisti in socialisti, bivši partizani in vsa slovenska javnost. V zadnjem času so se za to pravilno rešitev ogreli tudi krščanski demokrati, ki imajo relativno večino v goriškem občinskem svetu. Napis na partizanskem spomeniku na glavnem pokopališču v Gorici bo torej dvojezičen. To je velika zmaga vseh goriških Slovencev, vseh antifasistov. To zmago je bilo moč doseči v duhu nacionalne strpnosti, ki je na Goriškem zavladala v zadnjih letih in ki je prišla še bolj do izraza ob nedavnem izglasovanju resolucije o slovenski nacionalni skupnosti v goriškem občinskem svetu.

Amerika, Amerika...

Charles Manson, znan po pokolu, ki so ga njegovi pristaši zakrivali v Hollywoodu na njegov ukaz, bo smel na razpravi sam organizirati svojo obrambo. Stroške obrambe namerava kriti s prodajo gramofonskih plošč pesmi, ki jih je sam komponiral. Neko podjetje, katerega imena niso objavili, je namreč neposredno pred njegovo aretacijo posnelo njegove skladbe. Računajo, da bodo »satranove« pesmi razgrajljene. Preiskovalne oblasti so dovolile Mansonu, da iz zapora brezplačno telefonira. Ima na voljo kurirja, ki mu prinaša pravne priročnike, v celici ima pisalni stroj in dva telefonska aparata. Njegove pošte ne cenzurirajo.

Prizadeti kulturni spomeniki v Banjaluki

Zdaj je ugotovljeno, da je potres v Banjaluki prizadel več kot polovico kulturno pomembnih spomenikov tega mesta. Najbolj je bila prizadeta džamija Ferhadija. Štiridesetmetrski minaret se je prepolovil, medtem ko je osemnajst metrov visoka kupola močno poškodovana. Sahat-kula je porušena do polovice; ta starina je bila sezidana 1587. leta. Nekatere kulturne spomenike bo treba takoj restavrirati, sicer bodo še bolj propadli. Potres pa je nehoti pripomogel tudi k nekemu odkritju. V samostanu Petričevcu in samostanu trapistov so po potresu našli več umetniških del, za katera ni prej nihče vedel. Odkritja je zbirka starih turških napisov, ki so zanimivi za proučevanje Krajine, našli so več starinskih knjig, večje število slik, nekatere knjige pa so prepoznali kot unikatne.

Sartre o Vietnamu

Konec lanskega leta je francoski književnik in filozof Jean Paul Sartre (med drugim tudi predsednik Rusellovega sodišča za ameriške zločine v Vietnamu) govoril po televiziji o pokolu v južnovietnamski vasi Song My. Med drugim je dejal: »V Vietnamu divja ljudska vojna. Bojevniki se med ljudstvom počutijo kot riba v vodi. Američani ravna po načelu »Izpraznite posodo«. To pomeni uničite kar se da veliko posameznikov in skupin v Vietnamu in ne menite se za to, ali so vpleteni v zadevo, zakaj vsak Vietnamec je kot pripadnik svojega ljudstva potencialni zaveznik FNO... To je genocid!«

ZR Nemčija brez znamke o Leninu

Zahodnonemška pošta, ki je ob 150-letnici rojstva Karla Marxa izdala posebno znamko z Marxovo sliko, pa tega ne namerava storiti ob 100-letnici rojstva Vladimirja Iljiča Lenina, čeprav je UNESCO dal pobudo za to. Izgovor poštne ministra Leberja: »Pri Marxu je šlo za Nemca, toda Lenin je Rus«. Spiegel pa k temu pripominja: »Nemškega poretka pa niso zahtevali pri ministrskih predsednikih Churchillu, De Gasperi in Robertu Schumanu, ki so bili prav tako upodobljeni na nemških znamkah.«

SAP - Ljubljana

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

- 7. FEBRUARJA. Na pustno soboto vas vabimo na enodnevni izlet v Trbiž, Beljak in Celovec na ogled pustne povorke in drsalne revije po reklamni ceni 94.— Ndin.
- 7. FEBRUARJA vas vabimo na ogled drsalne revije v Celovcu z odhodom iz Ljubljane v dopoldanskih urah preko prelaza Ljubelj za 86.— Ndin.
- 28. FEBRUARJA vabimo strokovnjake čevljarke stroke na ogled mednarodne razstave vzorcev obutvene industrije, ki bo v Zürichu od 1. marca do 5. marca 1970.
- 7. MARCA za praznik »Dan žena« vas vabimo na enodnevni izlet po Italiji: Ajdovščina, Gorica, Videm, Palmanova, Gradež, Tržič (Monfalcone)
- 21. MARCA ogled mednarodnega kmetijskega sejma in salona kmetijskih strojev v Veroni.
- 8. APRILA vabimo preživele internirance, prijatelje in njihove svojce, da se udeležijo 6-dnevnega komemorativnega potovanja v Buchenwald — Doro.

Na voljo so vam programi za izlete in potovanja za prvo-majске praznike: 11 dni v Sicilijo — 12 dni v Ameriko in na Bahamske otoke — 10 dni v Holandijo — 18 dni v Španijo in na Balearske otoke — 5 dni na Dunaj, v Prago in Salzburg — 4 dni Salzkammergut in po Avstriji do Dunaja — 5 dni v Verono in po severni Italiji — 4 dni z letalom v Pariz.

Prijave in informacije v poslovalnici SAP, Titova 38.

Vojaška veda in tehnika

Argentina ne bo izdelovala atomskega orožja

Pred kratkim so po svetu začeli krožiti glasovi, da se namerava tudi Argentina pridružiti deželam, ki proizvajajo atomsko oborožitev. Takoj zatem se je oglasil predsednik argentinske komisije za atomsko energijo in odločno zavrnil te govorice. Izjavil je, da Argentina ne namerava izdelovati atomskega orožja in da so vesti o tem brez vsake podlage.

Jedrsko tekmovanje se nadaljuje

Američani so resno zaskrbljeni zaradi naraščajoče sovjetske atomske moči. Sovjetska zveza je namreč v zadnjih treh letih povečala število medcelinskih jedrskih izstrelkov za trikrat in je lani v tem oziru že dohitela Združene države Amerike. Ameriškim raketnim izstrelikom so najnevarnejše rakete SS-9, ki imajo po 25 megaton, lete pa do 16.000 km daleč. Od ameriških minutemanov so boljše tudi zato, ker imajo tekoče gorivo in jih zato lahko izstrele hitreje kot tiste, ki imajo trdo gorivo.

Sovjetska zveza je že začela preskušati jedrske polnitve, ki so namenjene za rakete SS-9. Gre za glave z več polnitvami, ki se oddvoje od rakete, brž ko se le-ta spusti v atmosfero in potem vsaka zase lete proti cilju.

Zato si Američani zelo prizadevajo, da bi čimprej zgradili sistem protiraketne obrambe. Kongres je za prvi del tega programa, ki ga poznamo pod imenom Safeguard, že odobril potrebna sredstva, dopolnjevali pa ga bodo še v naslednjih letih. V prvi etapi nameravajo s protiraketami sprint in spartan zavarovati predvsem izstrelišča raket minuteman.

Sovjeti imajo tudi svoj protiraketni sistem. Pred morebitnim napadom izstrelkov minuteman, izstreljenih iz ZDA, in podmorničkih raket polaris, izstreljenih z arktičkega območja, so zavarovali predvsem Moskvo. Sistem za alarmiranje in prestrezanje pa so postavili na vzhodni obali Baltika.

Protipožarno letalo

V Kanadi so konstruirali letalo, ki je namenjeno za gašenje gozdnih in drugih požarov. Tako imenovani Canadair CL-215 ima rezervoarje, v katere gre 6 ton vode. Med izvajanjem svoje naloge letalo, ki je sicer amfibijsko, sploh ne pristaja, temveč se usmeri nizko nad jezero ali reko in ob hitrosti 110 km na uro v dvanajstih sekundah napolni vse svoje rezervoarje. V rezervoarjih za gorivo ima toliko bencina, da med gašenjem požara, ki izbruhne, na primer, 160 km daleč od letališča, lahko petindvajsetkrat zaporedoma napolni rezervoarje z vodo in tako izlije na goreči gozd ali kak drug objekt 150 ton vode. Letalo so že preskusili v Kanadi in Franciji.

Črnci v ameriški vojski

Združene države Amerike imajo nekaj čez 201.000.000 prebivalcev, izmed katerih je dobrih 11 % Črncev. V ameriških oboroženih silah pa je 9,1 odst. Črncev, in sicer v kopenski vojski 12,8 %, v mornarici 5,1 %, v mornariški pehoti 11,7 % in v letalstvu 10,4 %. Kar zadeva podoficirje, je med njimi 10,4 %, med oficirji pa le 2 % Črncev.

V kopenski vojski je skupno 5.594 črnskih oficirjev, izmed katerih pa je samo en general. Črnskih polkovnikov je 42, podpolkovnikov 620 in majorjev 1.302.

Stroški za vojaške namene

Vojaški izdatki, če jih gledamo v absolutnih zneskih, še vedno naraščajo, če pa jih primerjamo s skupnim narodnim dohodkom, pa počasi padajo. Nekoliko večji izdatki kot poprej so v NATO deželah (v ZDA za 1,5 odst.), še večji v deželah varšavskega sporazuma (v Sovjetski zvezi za 6%), največji pa v deželah Bliznjega vzhoda (v ZAR za 15, v Izraelu pa celo za 25 %).

Na posameznega prebivalca pride največ vojaških izdatkov v ZDA 396 dolarjev, slede pa Izrael (224 dol.).

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

KAKO JE SKUPINA PARTIZANOV NA ZASNEŽENEM IGMANU PRIČAKALA 1. PROLETARSKO BRIGADO

Oaza v snegu

Prvo zimo osvobodilne vojne je v Bosni sneg zapadel zelo zgodaj. Na Igmanu ga je bilo preko metra. Januarski dnevi so bili vedri in zelo mrzli. Temperatura je nenehno nihala med 20 in 300 pod ničlo. Veliko polje je obkrožal smrekov gozd pokrit s srebrnim ivjem. Ledeni orjak, gola Bjelašnica, se je svetilkala pod sončnimi žarki. Drevje je pokalo od hudega mraza. Mlada srnica, ki si v beli puščavi ni vedela pomagati drugače, se je zatekla v toplo partizansko taborišče na Velikem polju. Volkovi so v varni razdalji krožili okrog gozdarke koče. Ptice ni bilo opaziti in kazalo je, ko da so za vselej izginile. To zimo je bil Igman skoraj neprehoden.

NENAVIDN OSOZITJE

Na tej planini se je že od avgusta 1941 dalje zadrževala majhna uporniška četa. Izmed šestdesetih borcev, koliko jih je imela januarja 1942, se jih je kakih dvajset imelo za partizane, drugih štirideset, predvsem kmetov iz bližnjih vasi, pa je poudarjalo, da so četniki. Zato se je četa imenovala Igmanska četniško-partizanska četa. Njen komandir je bil četnik, politični komisar pa komunist. Čeprav navidezno nemogoče, je to bilo takrat in na tistem območju povsem razumljivo.

V bližini Igmana, ki leži pod Bjelašnico, ni nobene vasi. Tam sta bili le dve stanovanjski hiši in nekaj praznih kolib. Tudi vode ni bilo na Igmanu, razen treh ali štirih izvirov, toda na njegovem pobočju izvira reka Bosna. Poti so bile uporabne le za pešake in tovrstne konje. Do prve vasi proti Sarajevskemu polju ali v smeri Hercegovine je bilo več ur hoda.

Igmanska četa se je spuščala proti Sarajevu, proti cesti, ki pelje v Kalinovik, in proti Sarajevu—Mostar. Nemci in domobranci so do druge polovice leta 1942 le enkrat prodrli na Igman zato pa so četo toliko pogostejše vznemirjali z letali, ki so vzletavala z letališča Rajlovca. V mrzlih dneh leta 1942 se ni bilo moč iz globokega snega in osamljene hiše sredi Velikega polja nikamor umakniti. Okrog nje je bilo polno jam, ki so jih bile izkopale letalske bombe, vendar same hiše ni zadela še nobena.

O proletarcih je bilo tu nekaj slišati že v začetku januarja, vendar ni nihče pričakoval, da jih bo pot zanesla tudi na Igman.

BLIŽAJO SE PROLETARCI

Stražar, ki je 28. januarja v drugi polovici noči nadziral pot, ki pelje proti planini iz sarajevske smeri, se je na vso moč presenetil, ko je v globokem snegu zagledal dolgo črno kolono, kako se vzpenja na Igman. Prihajala je iz smeri odkoder je bilo mogoče pričakovati le sovražnika. Preden je mogel opozoriti stražarsko desetino, se mu je že približala predhodnica kolone in ga obvestila: Blizajo se proletarci. Tu pa tam je v koloni, v kateri je bilo nekaj bataljonov, zastal le kak posameznik, pa še ta samo za krajši čas, vsi drugi pa so hiteli prek Brezovoče naprej proti Velikemu polju, odkoder je bilo do najbližje vasi, do Presjenice, še štiri ure hoda.

Bila je še noč, ko je predhodna Velikem polju. Spal sem na nica kolone prispela v taborišče mizi. Dežurni me je prebudil, nato pa v sobo pripeljal patroljo. Sestavljali so jo borci sosedne Semizovaške čete in en proletaec. Kar verjeti nisem mogel da so proletarci to noč prešli vse Sarajevsko polje mimo mesta, ki je bi-

lo polno Nemcev in ustašev...

Pozdravili smo se (še vedno se spominjam ledu na brkih tistega proletaeca) in jim dali jesti, nato pa je patrolja nadaljevala pot proti Presjenici in bržkone še naprej proti Trnovu in Foči. Kolikor nas je bilo v četi partizanov, smo se obnašali kot otroci. Zakaj se ne bi, saj nam je od naših četnikov grozila v zadnjih dneh resna nevarnost. Na previdnost tudi ponoči nismo pozabili in smo edini puškomitraljez vselej imeli pri sebi. Tudi hranili smo se posebej.

S prvimi sončnimi žarki so iz gozdov prispela proletaerske čete. To je bila res prava vojska. Mitraljezi, metanci min, konji, pratež, vojaške oznake, disciplina...

PRAVA VOJSKA

Proletarci nas niso imeli za mar, ponašali so se vojaško in velika večina izmed njih je takoj nadaljevala pot proti Presjenici, ne da bi se ozirali na hladno noč in utrujenost po tako dolgem pohodu. Molčali so. Le nekateri so nas povprašali: »Koliko je še do vasi? Povejte po resnici, saj smo proletarci!« Ivje jim pokriva obrvi in kodre, obutev imajo slabo. Na sebi imajo srbijske povrsnike, pa tudi rdeče romanijske šale. Občuteni so dokaj pisano.

Zdelo se mi je, da se kolona niti ne zaveda, v kakšno ledeno puščavo je zašla. Toda ta odločna in z ledom okovana kolona je po globokem snegu nadaljevala pot organizirano in trdovratno, čeprav počasi in korak za korakom.

Zdani so se. Bali smo se, da ne bi prileteli »potezi« in »bregelci« ter nezavarovano kolono na odprtem Velikem polju zasuli z ročnimi in letalskimi bombami.

Ena četa, morda pa ves bataljon, je napolnila vseh šest večjih prostorov, kolikor jih je bilo v gozdarški koči. Naš intendant je delil našo zadnjo zalogo hrane, toda lačnih je bilo čedalje več. Stisnili so me v kot, kjer sem rezač čedalje manjše kose kruha, ki smo ga bili prejeli prejšnjega dne iz Ilidže, in ga delil lačnim.

»Tovariš, še meni...« so me prosili. Rumeno žganje sem dajal že skoraj po kapljicah.

Igmanski partizani in večina četnikov-kmetov so pomagali ozeblim borcem. Drgnili so jim noge, delili mednje tople pisane nogavice in jih preobuvali.

DRAMA NA VELI

Nekemu visokemu mlademu dekletu sem potegnil z nog tanke opanke. V bližini sem imel pripravljeno skledo s snegom. Še danes se dobro spominjam, s kakšno težavo sem ji sezul vol-

nene nogavice, zakaj niti so se zajedle globoko v meso...

Čeprav sem ravnal zelo previdno, je zmrzljena volna, ko se je odvajala od kože zlovešče pokala. Le s prsti nisem imel nobenih težav. Skoraj mi je zaprilo sapo: ta del stopala je bil v razliko od ostale rdečkaste noge popolnoma bel. Ozeblja je!

Tega ni nihče pričakoval. Morda so tudi drugi ozeblji, pa tega še ne vedo.

Pazljivo sem si prizadeval, da bi j najprej vsaj eno nogo rešil.

sedaj spominjam njenega zateglega vzklika z močnim črnogorskim poudarkom.

S težavo se je dvignila s stola, na katerem je sedela (puško je ves čas držala v rokah), se priključila svojim iz črnogorske enote in odšla... Odšla je in ne vem, kako je mogla hoditi in kako daleč je sploh lahko prišla. Kdo ve, če je še živa.

Poklicali so me ven. Prispela sta štab brigade in pokrajinski komite KPJ za Bosno in Hercegovino. Zaslusal sem tuje besede. Nekdo je govoril špansko. Pred mano je stal majhen in koščen človek z nemško brzostrelko okrog vratu in odločno ukazoval. Rekel mi je, naj takoj izpraznim kak prostor. Takrat sem ga spoznal: Koča Popović.

Približno opoldne so iz koče na Igmanu odšli še zadnji proletarci. Z nami je ostalo le kakih deset najbolj ozebljih borcev. Še isti večer so se začele z njimi težave. Ponoči je bilo slišati stokanje in ječanje. Ni človeka, ki bi lahko prenašal bolečine od ozeblin. Ko se je zdani, sem v sobi z ozebljenci lahko spremljal potek njihove bolezn: rdečilo in oteklino so postopoma prehajale v modrino nato v temnorumeno gmoto, nazadnje pa je prevladala temna barva kože. Pet, deset, petnajst parov stopal in na stotine prstov...

Bolničarka jim ne more mnogo pomagati. Edino zdravilo je aspirin. Po dveh dneh so iz Presjenice poslali nekaj sank s po enim konjem, da bi ozeble po globokem snegu prepeljali nekam proti Foči.

Na Igmanu je za proletarci ostala globoka gaz, vendar brez kakršnegakoli kosa koristne vojaške opreme poleg nje. Kmalu zatem so nove snežne padavine zamele vse sledi, na Igmanu pa je ostala le četica, v kateri je večina kmetov-četnikov prešla v »prostovoljno vojsko« pod partizanskim poveljstvom.

SLOBODAN BOSILJČIĆ

Zmagovalec in poraženi

Te dni se končuje ena največjih tragedij človeštva v najnovjši zgodovini. To je tragedija Biafre oziroma državljanske vojne v Nigeriji, ki je terjala okrog 2 milijona mrtvih. Kot po navadi so tudi tej vojni sekundarne imperialistične sile s svojim pohlepom po naravnih bogastvih v ter delu Nigerije (nafta!). Na sliki vidimo nigerijskega voditelja generalmajorja Gowona in premaganega bialfrskega voditelja generala Ojukwuja.

»Mi umiramo brez solza« — to so zadnje besede bialfrske himne...

USODA TREH NAJVEČJIH JUGOSLOVANSKIH VOJNIH LADIJ

Tragedija v puljskem pristanišču

Zadnji dan oktobra 1918. Nebo nad Puljem je pokrito s temnimi oblaki in dež pada brez prestanka. V obsežnem pristanišču so zasidrane avstro-ogrške vojne ladje. Poveljnik mornarice kontradmiral Horthy v skladu z ukazom njegovega cesarskega in kraljevega apostolskega veličanstva Karla I. Habsburškega izroča mornarico odposlancem Narodnega sveta Slovencev, Hrvatov in Srbov. Kmalu po enajsti uri je podpisanih še zapisnik in takrat postanejo Jugoslovani lastniki ogromnega vojnega ladjevja s približno 300.000 tonami.

Po dogovoru so uradno razobesili jugoslovansko zastavo 31. oktobra 1918 ob petih popoldne. Med častno salvo enaindvajsetih topovskih strelav so hkrati s spuščanjem rdeče-belo-rdečih avstro-ogrskih zastav začeli na jambore dvigati hrvaške, slovenske, srbske in črnogorske zastave.

Namenoma ali po naključju je komandant italijanske mornarice admiral Revel prav tistega dne poslal v Benetke sporočilo, ki je bilo za neobveščene skrivnostno: »Brzopojavite v Rim, če bo treba v najkrajšem času izvesti akcijo Ciana in Rossettija. Mornarica mora prispevati k dokončni zmagi nad sovražnikom še pred podpisom premirja.«

Constanzo Ciano je bil kapetan bojne ladje in poveljnik skupine torpednih čolnov, Raffaele Rossetti pa major pomorske inženirije. Akcija, za katero se je Revel zanimal, se je nanašala na neko novo orožje, ki je bilo po Rossettijevi zamisli in nadzorstvom dokončano v pomorskem oporišču Spezii, julija 1918. Ta naprava, ki so jo imenovali »pijavka«, je imela valj z motorjem, ki je deloval s pomočjo zraka, stisnjene v valju. Na vsaki strani valja je bila pritrjena po ena mina. Mine so imele razen razstreliva in tempiranega vžigalnika še akumulatorje za elektromagnetne, s katerimi so se kot pijavke prilepile na ladijsko kovinsko ogrodje. Valj je bil dovolj velik, da je bilo na njem prostora še za krmarja, oblečenega v potapljaško obleko. V začetku avgusta so dve »pijavki« poslali v Benetke, konstruktorju Rossettiju pa se je priključil še sanitetski poročnik Raffaele Paolucci.

VDOR V PULJSKO PRISTANIŠČE

Ciano je dal vsa potrebna navodila za napad na Pulj, 30. oktobra. »V eni izmed naslednjih temnin noči,« je pisalo v navodilu, »naj major pomorske inženirije R. Rossetti in sanitetski poročnik R. Paolucci skušata s posebno napravo vdreti v utrjeno puljsko pristanišče in minirati sovražnikove plovne enote...«

Bojno navodilo je operativni dokument, ki ga napišejo nekaj dni, če že ne nekaj tednov, pred začetkom akcije, v nobenem pri-

meru pa ne tik pred njenim začetkom. Zaka, se je navodilo nenadoma spremenilo v bojno povelje? Očitno se je Revelu in Ciano zelo mudilo. Istega dne, ko so Jugoslovani prevzeli mornarico, je zavezniški vrhovni vojni svet na plenarnem sestanku v Parizu sprejel končno besedilo osnutka pogodbe o premirju z Avstro-Ogrsko. Kaj je bil potemta-kem pravi cilj italijanskega napada na Pulj? Omejitvi avstro-ogrsko delegacijo na pogajanjih, doseči poceni uspeh v boju ali opozoriti Jugoslovane, da ne priznavajo nove zastave na ladjah, ki so dotlej bile sovražnikove?

Približno ob dveh popoldne 31. oktobra je odred kapetana bojne ladje Ciana odpuh iz Benetk, ob osmih zvečer pa se je ustavil v bližini Brionov. Tam so »pijavka« skustili v morje in ju privezali za torpedna čolna. Čolna so poganjali električni motorji, da bi se čimtiše približala Pulju. Ko sta bila do rta Kumpare še kak kilometer, sta ob desetih ponoči oba diverzanta skočila iz čolnov v morje, zajahala vsak svojo »pijavko« in krenila proti pristanišču.

Italijansko torpedovko, ki je spremljala torpedna čolna, je neki podoficir na rtu Kumpare opazil in pohitel k telefonu, da bi o tem obvestil admiralsko ladjo. Toda tisto noč v telefonski centrali ni bilo nikogar, ki bi ga lahko povezal z ladjo. Podoficir je zmignil z rameni in odložil slušalko, vendar se je pomiril, ko je videl, da se torpedovka oddaljuje.

Medtem sta se diverzanta že približala vходу v pristanišče, poiskala odprtino v zunanji zapori in se utihotapila na drugo stran. Ne da bi ju kdo oviral sta odstranila še dve oviri in odplula mimo dolge kolone ladij naravnost proti bojni ladji »Viribus unitis«, ki je bila najdlje. Rossetti je prvi prilepil mini in aktiviral vžigalnike. S tem se je orjak, ki je imel 20.300 ton, spremenil v krsto za več kot tisoč ljudi, ki so v njem spali. Nato se je ladj približal še Paolucci. Prav tedaj se je na ladji prižgal žaromet in s svojim snopom ujel oba diverzanta. Rossetti, ki je pričakoval mitralješki rafal, je takoj potopil svoj valj, Paolucci pa je aktiviral vžigalnike in odrinil svoj napravo.

Na »Viribus unitis« pa ni nikomur prišlo na misel, da bi streljal na sumljive plavalce. Za oficirje in mornarje je bila vojna končana, brž ko so vojno ladje prevzeli Jugoslovani. Najstarejši ladijski podoficir, ki je imel navado zgodaj vstajati, je po naključju opazil diverzanta in prebudil nekaj mornarjev. Ko je žaromet osvetlil diverzanta, ju je vprašal, kdo sta. Ko sta mu povedala, da sta italijanska oficirja, je sedel v čoln in ju pripeljal na ladjo.

POSLEDICE »JUNASKEGA« DEJANJA

Do eksplozije je ostalo le še dvajset minut časa. Diverzanta sta najprej izjavila, da sta se rešila iz nekega hidraviona, ki naj bi se ponesrečil, nato pa sta pohitele z novo izjavo, češ da se bo ladja potopila in da želita razgovarjati s poveljnikom. Podoficir ju je sumljivo ogledoval, vendar je le poklical komandanta. Kmalu zatem je komandant Vuković v spalni strajci in ogrnjen s plaščem planil iz svoje kabine.

»Ladja je minirana,« mu je Rossetti takoj sporočil.

Vuković je videl, da se diverzanta ne šalita. Vse, kar je mogel storiti, je bilo povelje, naj posadka takoj zapusti ladjo.

Natančno ob pol sedmih se je krov »Viribus unitis« močno stresel, hkrati je zadonela zamolkla eksplozija, iz morja pa se je dvignil visok stebel vode. Ladja se je začela počasi nagibati. Voda, ki je vdrla v strojnico, je poplavlala tudi sosedne prostore, ker hermetična vrata niso bila zaprta. V morje je s krova poskakalo stotine mornarjev. V splošni zmedbi sta se jim pridružila tudi diverzanta in odplavala proti z drevjem poraščenemu delu obale. Takrat ni imel nihče več časa ukvarjati se z njima.

Po desetih minutah se je ladja tako močno nagnila, da je rob njenega krova bil že v vodi. Konec je bil zelo hiter. Topovske cevi so zdrsnile iz tricevnih kupol, eden izmed jamborov pa je padel na čoln z mornarji in ga zdrobil. Takoj zatem se je iz morja pokazala zelenkasta ladijska koblica. Z vseh bližnjih ladij so poslali čolne po brodolomce. Navzlic temu pa je tistega dne izgubilo življenje kakih 250 ljudi, med njimi tudi kapetan bojne ladje Janko Vuković, novi komandant jugoslovanske vojne mornarice.

»Pijavka«, ki jo je bil Paolucci odrinil tik pred svojim zajetjem, se je ustavila ob boku parnika »Wien«. Kmalu zatem sta mini eksplodirali. Ker pa je bilo tam morje plitvo, se ladja le ni povsem potopila.

Ena izmed patrulj, ki so jih poslali za diverzantoma, ju je ob osmih zjutraj ujela na rtu. Ko so ju zasliševali, sta izjavila, da sploh nista vedela za to, da je ladja jugoslovanska in da je bil opravljen prevzem mornarice. Ko so čez nekaj dni v Pulj priplule italijanske ladje in prišle vojaške enote so ju spustili.

Zakaj je bila potopljena »Viribus unitis«? Po končani prvi svetovni vojni so o usodi te ladje precej pisali, vendar dogodek še danes, pol stoletja kasneje, ni pojasnjen. Natančen odgovor na to vprašanje bi mogli zvedeti le iz neobjavljenih italijanskih dokumentov.

NARODNA ARMIJA

Ob spominih Filipa Pajniča

V Benečijo in nazaj

Na naš poziv, naj tisti, ki imajo kakšne pripombe k omenjenim spominom, to pismo sporoče našemu uredništvu, so se doslej javili trije tovariši. Menimo, da se bo ob izmenjavi mnenj več ljudi pokazala popolnejša slika tega pohoda, zato bomo nekatera taka mnenja objavili. Najprej objavljamo pismo DR. IVA JUVANČICA, znanega zgodovinarja in poznavalca posebnosti zahodnega dela Slovenije.

Pred leti sem nekje pod Jetrbenom poslušal oddajo »Se pomnite, tovariši?« Skoraj gotovo je bil to odlomek Pajničevih spominov, saj se mi je od takrat ohranil v glavi pojem »jugoslovanska četa«. V oddaji sem našel še nekaj drugih podatkov, ki so bili zame novi. Pajnič je zapisal nekaj stvari, ki jih v dokumentih in spominih drugih nisem našel.

Ko sem zdaj prebiral Pajničeve spomine, ki so izhajali v TV 15, sem imel manj ugoden občutek.

Pisec je zapisal tisto, kar si je zapomnil in kar je sam doživel. Zdi se mi da je pisal pošteno, odkrito, brez olepševanja, in da ni zamolčal ničesar, tudi slabega ne. Vse s stališča »jugoslovanske čete«, ki je spremljala namestnika komandanta glavnega štaba jako Avšiča na pohodu po slovenski Benečiji, katerega se je udeležila tudi Gregorčičeva brigada pod poveljstvom Alberta Jakopiča - Kajtimira.

Upravičene bi bile pripombe nekdanjih gregorčičevcev in tudi gradnikovcev, češ da je Pajnič pisal, kot bi njih ne bilo zraven. Toda takoj moram spregovoriti nekaj v Pajničovo obrambo. Pajnič je pisal svoje spomine, torej tisto, kar je vedel, vsega pa vedeti ni mogel, ker je bila takrat stroga konspiracija, kakor smo takrat pravili varovanju tajnosti. Prav tako Pajnič verjetno ni prebral vsega, kar je bilo po vojni in še med njo zapisanega v našem tisku. Saj je že Avšič leta 1944 napisal brošuro o pohodu v Benečijo, leta 1945 pa je v Slovenskem zborniku izšla skrajšana prireditev »Prvo oznanilo beneškim Slovincem«. Razen tega se je Pajnič znašel daleč od doma, v neznanih krajih. Zato je v njegovem prispevku veliko zemljepisnih pomanjkljivosti, imena krajev so pisana zelo nerodno, posebno če gre za kraje, ki niso v naši državi.

Zdaj pa bi omenil nekaj stvarnih pomanjkljivosti. Ne bom jih pisal za zgodovinarje, ampak za bralce TV 15; zajej bom samo tiste, ki se mi zdijo važne. Pri vsem tem naj omenim, da pisati spomine ni lahko delo, posebno zdaj, ko že marsikaj vemo iz naših, nemških in italijanskih virov, ko je že marsikatero reč zgodovinar nesporno ugotovil. Lahko je tudi pisati spomine kakemu aktivistu, ki je bil navezan na določen kraj ali območje, lahko je tudi za borca, če piše o enem samem spopadu, toda v Pajničevem primeru gre za pohod, ki je trajal precej časa, za pohod v Benečijo, ki je bila že dolgo prej ločena od drugih Slovencev. Ta pohod je bil do zloma fašizma največji podvig primorskih partizanov.

Najprej nekaj o nazivu »jugoslovanska četa«. Tako naj bi jo imenovali partizani po Gorškem. Naj omenim, da smo Slovenci, ki smo živeli pod Italijo, redkokdaj imenovali Slovenijo z njenim pravim imenom, niti je nismo imenovali »banovina« ampak smo vse onstran meje imenovali Jugoslavija. Slog je za zemljepisno in politično označevanje, ker smo se zavedali, da smo Slovenci.

Pajnič piše, da je četa odšla na pot sredi marca 1943. Toda Kocbek v svoji »Tovarišija« na strani 400 piše, kako odhaja Avšič 6. aprila na Primorsko. »Odhaja« pa niti ne pomeni, da je odšel, odšel je lahko tudi kasneje in se je 6. aprila šele pripravil na odhod.

V Avšičevem spremstvu, ki ga je sestavljalo 15 borcev, kot piše Pajnič, je bil tudi Črnogorec Danilo Sorović. Ta je bil že 26. aprila na Golobarju pri Bovcu, kjer bi bila morala biti ustanovljena Gradnikova brigada. Nadalje je bil v Avšičevem spremstvu tudi profesor Cene Logar, ki so ga poslali na Primorsko kot inštruktorja CK KPS. Več o tem piše Stanko Petelin v svoji knjigi »Gradnikova brigada«.

Omenim naj tudi, da je bila spremna ali »jugoslovanska četa« oborožena za tiste čase zelo dobro. Borci so imeli mavzerice in dva mitraljeza. Borci Gregorčičevi in Gradnikove brigade pa so imeli italijanske, stare avstrijske in celo lovske puške. Zato se ne čudimo, če Pajnič piše, da je Avšič včasih četo poslal na najbolj ogrožena mesta.

Četa je imela s seboj še posebno težak tovor. Nosila je namreč akumulatorje in generator, ki jih je odločila na Banjski planoti pri Lokovcu v pripravljeno skrišališča, kjer se je utaboril tovariš Džidič s telegrafisti. Poslan je bil, da upostavi zvezo z radijsko sprejemno in oddajno postajo. Naj omenim, da so se na Banjsko planoto že marca 1943 spustili s padali štirje Slovenci, pripadniki britanske obveščevalne službe. Povezali so se s partizanskimi štabi in je Avšič prek njihove postaje poslal vrhovnemu štabu britanskih imperialnih sil prvo poročilo, obenem pa prošnjo za pomoč v lahki oborožitvi. Tudi o tem piše Stanko Petelin v svoji knjigi »Gradnikova brigada« na 48. strani. Težko bo ugotoviti, ali niso bili akumulatorji namenjeni tej postaji, tovariš Džidič je ostal pač pri teh štirih.

Nadalje Pajnič piše o stanju, bojih in požigih na Banjski planoti. Med drugim piše tudi o požigu Zagarjeve domačije ter pravi, da je bil ta požig menda prvi na Primorskem. Toda prva je zgorela na Primorskem 5. aprila 1942 Maslova hiša, sledile so ji druge. Junija 1942 so gorele cele vasi in zaselki okoli Ilirske Bistrice, zgorelo je tudi Ustje pri Vipavi, malo pred prihodom Pajniča v Benečijo je zgorelo v Fonih nad Tolminom in podobno. Zatorej naj velja, da Primorska glede okupatorjevih požigov ne zaostaja za drugimi slovenskimi pokrajinami. Saj imamo celo italijanski dokument, ki pravi, da je 24. februarja 1943 v Dolu pri Otlici zgorel v hiši otrok z drugimi člani družine vred.

Avšič je s spremno četo prišel konec aprila ali prve dni maja z Banjske planote prek Idrice na Šentviškogorsko planoto, od tam pa je čez Bačo krenil na Tolminsko pod Mrzli vrh. Pajnič piše o zaskrbljenosti Avšiča, kako spraviti tako množico partizanov čez Sočo in čez cesti na obeh straneh Soče. Ne ve pa, odkod se je vzela taka množica partizanov. Slog je za zbiranje Gregorčičeve brigade, za bataljone Južnoprimskega odreda, za Vipavce in Kraševce, ki so bili v njih.

Zanimiv in gotovo resničen je Pajničev podatek, da so šli čez Sočo pri vasi Volarje in da so se še podnevi približali višecemu mostu čez to reko. Avšič piše, da so šli čez Sočo pri vasi Kamno. Sodim, da ima Pajnič zato prav, ker si je zapomnil višeci most, navadno brv na debelih žicah in, kako se je vse gugal, ko so šli čez. Most pri Kamnem pa je bil zidan, do njega je bilo treba skozi vas Kamno, nasproti mostu je bila gostilna. Zato je bila za prehod boljše brv pri vasi Volarje.

Nadalje piše, kako so šli proti vrhu Kolovrata, kjer so se v senikih odpotili in kako so prav pri vrhu naleteli na partizane, na dobro oborožen bataljon. Tam so naleteli na Ahaca, Kajtimira in Roka. Toda Ahac, sedanjí univerzitetni profesor v Ljubljani Dušan Pirjevec, je bil tedaj komisar cone, Bračič je bil z Gradnikovo brigado, Kajtimir (Albert Jakopič) je bil z Gregorčičevo brigado. Zato se Pajnič tu najbrž moti.

(Nadaljevanje sledi)

TOVARNA OTROŠKE KONFEKCIJE SEVNICA - SLOVENIJA

JUTRANJKA

priredi v četrtek, 12. II. 1970, ob 17. uri v hali Tivoli revijo

OTROŠKA MODA 70

Na reviji sodeluje

Vice Vukov in ansambel
Stjepana MihaljincaEnotna vstopnina 2.00 Ndin je v celoti namenjena
Gojencem Zavoda za slepo mladino Ljubljana

*Če gradite
pozrite na stroške!*

- »GRAMEX«** LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX«
 - PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA
 - PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
 - OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

**BISERI
PRODUKCIJE
1969:**

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ZENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s posebno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

sodobni družini
sodoben dom

marles

marles - maribor

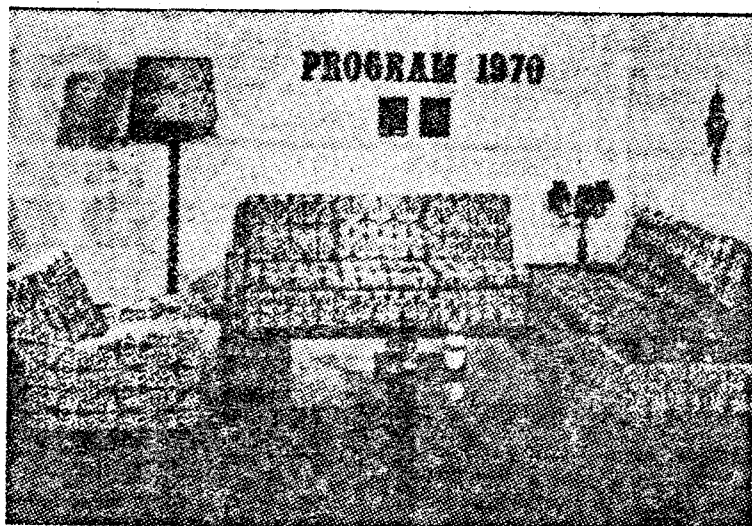
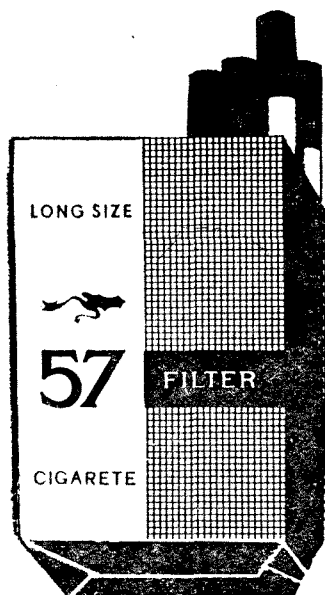
stanovanjska hiša S-405/c

zahtevajte prospekte

TOBAČNA TOVARNA
LJUBLJANA

Sodobno oblaginjeno pohištvo v sodoben dom nudi

»NOVA OPREMA«, Slovenj Gradec

GOSPODINJSKI TEDEN

29.1. 7.2.
10% POPUSTA

POSTELJNINA (METRAŽA IN KONFEKCIJA), ODEJE, PREŠITE ODEJE, POSTELJNA PREGRIJALA, PRTI, SERVIETI, STENSKI ŠČITNIKI, DEKORATIVNO BLAGO, POHIŠTVENO BLAGO, PREPROGE, TEKAČI, OBLOGE TAL, ZIDNE TAPETE, PVC PRTI NA METER, FROTIR BRISAČE

TUDI NA KREDIT

NAMA
LJUBLJANA
ŠKOFJA LOKA KOČEVJE

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti
in praktičnosti

3X PIKA NA

PAPIRNATE
KREP
BRISAČE

Paloma

higienično

„Fizolova afera“ in „sir iz Obrenovca“

Med knjigami, ki jih je zadnje čase izdal zavod Borec, je tudi Mihajla Marića »Kralj Peter in begunska vlada«. Marić, znano ime v naši publicistiki, je postal že nekakšen pojem za opisovanje zakulisnih dejanj v zadnji vojni.

V tej svoji knjigi, ki jo je prevedel Marko Selan, opisuje delovanje jugoslovanske begunske vlade v tujini in njen vpliv na četništvo, oziroma druge oblike boja proti osvobodilnemu gibanju. Zato bo bralec v njej našel marsikaj kar ga bo zanimalo, saj moramo dogodke osvetliti vedno z vseh strani, ne samo s tistih, ki so nam znane zaradi osebne udeležbe.

6. september 1942, na kraljev rojstni dan, ministri po bogoslužju v londonski grško-pravoslavni cerkvi niso slekli svečanih oblik. Napotili so se naravnost v »Hyde Park Hotel«, kjer je bilo sklicano važno zborovanje.

Premiera Slobodana Jovanovića niso preveč skrbeli spopadi njegovih ministrov, čeprav je moral zaradi vladne deklaracije v prihodnji politiki še naprej lomiti kopja s Krnjevićevo skupino v vladi. Ni ga skrbel niti ban Šubić, čeprav je le-ta prekinil svoje odnose s predsednikom vlade zaradi povišanja Fotića v ambasadorja. Ni ga vznemirila razvoj odnosov s sovjetsko vlado, čeprav so se ti odnosi čedalje bolj slabšali. Ni bil zaskrbljen zaradi kralja, čeprav je iz časopisov izvedel, da se je skrivaj zaročil, če je bilo verjeti izjavam gospe Apazije Manos, ki se je že počutila kot bodoča tašča Petra Karadordevića.

Premiera in njegove ministre je vznemirjalo dejstvo, da niso več mogli preprečiti, da zavezniki tisk ne bi čedalje pogostejše omejal — partizanov. Resnica o dejanskem položaju v domovini, o narodnoosvobodilnem gibanju je začela počasi prodirati v svet.

Kdo bi opazil zaskrbljenost na obrazih ministrov, ko so vstopali v »Hyde Park Hotel«? Smehljali so se maitreu d'hotel, ki je bil hkrati vodja tega svečanega banketa, prirejenega v čast francosko-jugoslovanskega prijateljstva. Seznan povabljenih je bil že izročen izbranim osebnostim.

Kot na vseh banketih je bilo tudi na tem slišati med prijateljskim kramljanjem marsikaj novega. Posebno ko je postala atmosfera v poznih urah zares — banketska. Tako je pooblaščen minister pri De Gaullovem Komiteju svobodne Francije Božin Simić zvedel tudi za »fizolovo afero«. O njej ga je najprej spraševal neki Francoz, in ker mu ni vedel ničesar povedati, se je pozneje pozanimal zanj pri svojih kolegh jugoslovanskih ministrih.

Skratka, na neki vladni seji je bil odobren znesek 30.000 funtov kot pomoč jugoslovanskim ujetnikom v Nemčiji. Prek Mednarodnega Rdečega križa naj bi organizirali pošiljanje živeža, da bi se izboljšala prehrana ujetnikov. Hrano je bilo treba seveda kupiti v Ameriki.

Nabavo in pošiljanje hrane so zaupali Niku Miroševiću-Sorgu, delegatu kraljeve vlade pri Mednarodnem Rdečem križu, nekdanjemu diplomatu v Vatikanu. Z njim naj bi sodeloval tudi »brezposeln« pariski poslanik Božidar Purić, ki je poklical na pomoč še monsieur Szirmaia, poslovnega človeka iz Pariza, sicer pa jugoslovanskega državljan, doma iz Subotice. Dokler je bil monsieur Szirmai dobavitelj posilstva v Parizu, je bil na Purićevem plačilnem spisku. Torej, bil je človek, »ki se je spoznal na posela«.

Ta »humana trojka«, kot so se med seboj imenovali Mirošević-Sorgo, Purić in Szirmai, je kupovala in pošiljala pakete s konzervami, kekci in drugimi živili. Purić je kot »poznavalec duše in želodca srbskega naroda« prepračil ona dva, da je treba poslati tudi fizol, da bi mogli ujetniki uživati svojo »narodno jed«. Rečeno storjeno. V vsakem paketu je bil pogosto za kilogram ali dva fizola. Nikogar ni motilo, da je bil argentinski fizol gospoda Szirmaia zelo drag.

Nikoli ne bi prišlo na dan, da je nekdo iz »humane trojke«, ali morda kar vsi trije, pobral lepo

provizijo, ko bi ujetniki ne pisali o fizolu svojemu darovalcu. Med drugim tudi o tem, da se fizol niti po petdnevem kuhanju v kotli noče skuhati. Bil je neuporaben za hrano, trd kot kamen.

Končno se je izkazalo, da je bil fizol kupljen iz skladišč neke tovarne za živinsko krmo v Argentini, da je star bogve koliko let in da je čakal, da bi za zmleli v svinjske krmilne pogače. In še to, da je bil kupljen zelo poceni, skoraj zastonj, nato pa zelo drago zaračunan kupcu — vladi kraljevine Jugoslavije.

Kdo je bil krivec, tega Božin Simić ni mogel zvedeti. Nekaj časa se je o »fizolovi aferi« šušljalo, raziskovala jo je nekakšna komisija, potem pa je vse skupaj padlo v pozabo.

V tem času so se oddaje radia London pogosto končavale s »sporočilom prijateljem v domovini«:

»Brat Ivica pozdravlja sestro Stano... Stevan želi vse najboljše očetu Jovanu za rojstni dan... Peter Marković je umrl... Še enkrat iskreno sožalje družini Petra Markovića...«

Ni bilo treba biti preveč pаметen za ugotovitev, da so to šifrirana sporočila, ki skrivajo določene smernice. Toda kakšne?

Kaj so pomenila ta sporočila radia London?

Na to vprašanje nam lahko odgovori premier emigrantske vlade Slobodan Jovanović, in sicer s svojim referatom ministrskemu svetu z oznako strogo zaupno V. K. št. 443 z dne 16. maja 1942 ter z radijsko brzojavko strogo zaupno št. 509 z dne 6. junija 1942.

Referat ministrskemu svetu:

Za potrebe oskrbovanja vojske našega vojnega ministra, divizijskega generala Dragoljuba M. Mihailovića v Jugoslaviji, naj se, prosim, odobri 40.000 angleških funtov. Ta denar naj se pošlje generalu Mihailoviću po skrivni poti v dinarjih, kakršni so v obtočju v Srbiji, po tečaju 600 din za funt. Denar bo v Londonu izročen Angležem.

Prosim, da se to hitro odobri.

Predsednik ministrskega sveta in zastopnik ministra za vojsko, mornarico in letalstvo — Slobodan Jovanović.

Na seji emigrantske vlade 20. maja 1942 so sprejeli referat predsednika vlade in predloženi znesek brez pripomb.

Cek za 40.000 funtov je podpisal finančni minister Juraj Šutej.

Šutej je bil pedanten finančnik. O izvršeni transakciji je obvestil predsedstvo vlade z zaupnim aktom št. 112 z dne 12. junija:

»V zvezi s strogo zaupnim V. K. št. 464 z dne 9. junija 1942 vas obveščam, da sem danes poslal ček za 40.000 angleških funtov na naslov Wing Commander F. Venep, 64 Baker Street, v zvezi s sklepom seje ministrskega sveta z dne 20. maja t. l.

Minister za finance: dr. Juraj Šutej.

Ni manj pedanten kot dr. Šutej ni bil angleški service, ki je po skrivnih kanalih poslal denar v Jugoslavijo. Britanski oficir s činom letalskega polkovnika je pismeno potrdil sprejem bančnega čeka.

Toda predsednik vlade je hotel vedeti, če je poslani denar prišel v prave roke. V ta namen je imel na razpolago posebno obveščevalno točko v Istanbulu, ki jo je vodil major Vladimir Perić. Ta obveščevalec se je trudil, da bi četnikom »po svojih kanalih« poslal čimveč denarja. Pot je pogosto vodila prek Bukarešte ali Zagreba,

pač glede na trenutni položaj. Kako je »posloval« Perić in kakršni so bili njegovi uspehi, bo povedano pozneje.

Da bi se Jovanović prepričal, da prejema denar iz emigrantske blagajne v Londonu res četniški vodja, je zahteval od Perića, naj dobi od Mihailovića potrdilo.

»Generalnemu konzulu, Carigrad (za Perića)

Kadar pošljete Draži denar, sporočila ali pisma, zahtevajte, da potrdi prejem z brzojavko prek Londona z nekim dogovorjenim stavkom — kajti on ima radijsko zvezo z Angleži, mi pa vam bomo takoj sporočili, da smo sprejeli signal. Na primer: prejem denarja potrdite po radiu s stavkom »Peter Marković je umrl«. Dogovorjeni stavek nam sporočite s šifro.

Strogo zaupno V. K. št. 509 Jovanović.

Predsednik ministrskega sveta za vojsko, mornarico in letalstvo,

S. Jovanović

Sifiral:
por. T. Šopalović
8. VI. 1942
London

Odtod »smrt« Petra Markovića po londonskem radiu. Kadar je četniški štab javil Periću, da je »Peter Marković umrl«, so ta stavek oddali po londonski radijski postaji, ponovna sožalna izjava pa je pomenila, da je denar spet na poti.

Toda denar iz Londona ni tekkel v potokih le Draži Mihailoviću. Tudi drugi ministri so priskrbeli svojim političnim skupinam v domovini finančna sredstva za »delovanje med ljudstvom«.

Podpredsednik Krnjević je dosegel, da je bilo prek Berna poslanih v Zagreb milijon švicarskih frankov »hrvaškemu Radišu«, toda večina vsote je padla v roke Pavliču, namesto da bi bila izročena podpredsedniku kmečke stranke Augustu-Gušti Košutiću.

Precejšnje vsote iz blagajne emigrantske vlade so pritekale tudi v zasedeno Slovenijo. Podpredsednik Miha Krek je skrbel za svoje politične privrženice v Ljubljani, ki so pod okriljem okupatorja ustanovili »Slovensko zavez« za boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju. Ministri so odobravlali vse predloge, kajti če ne bi odobrili denarnih pošiljk nasprotnemu taboru, tedaj jih njihovi kolegi v vladi ne bi odobrili njim. Miha Krek je pošiljal reakcionarni politični skupini mesečno pomoč kar vnaprej:

ZAPISNIK

seje ministrskega sveta z dne 18. septembra 1942.

Navzoči: Jovanović, Krnjević, Krek, Ninčić, Trinjanin in Marković.

Prebero se zapisniki sej z dne 6. avgusta in 1. septembra ter se odobre.

3. Na predlog predsedstva ministrskega sveta (zaupno št. 1011 od 3. julija o zadevi zaupno št. 1023 z dne 4. julija) se sklene sledeče:

a) Slovenski zavez v Ljubljani naj se začne s 1. avgustom 1942 pošilja stalna mesečna pomoč v znesku 50.000 šv. frankov. To pomoč naj služi samo za bojno akcijo, za tiste, ki so izpostavljeni v tej akciji in za tiste, ki so zaradi akcije preganjeni in oškodovani. V ta namen naj se prek poslaništva v Bernu nakaže 150.000 šv. frankov, tj. za tri mesece vnaprej, potem pa vsak mesec nadaljnjih 50.000 šv. frankov.

b) Odpravniku poslov pri Sv. Stolici Moskatelu se dodeli mesečna pomoč v višini 20.000 šv. fr., začnši s 1. avgust 1942. Ta pomoč naj se uporabi v namene, ki jih je določil finančni odbor na seji 12. maja 1942.

Ministrski svet vzame te sklepe na znanje in jih odobri.

Krek Jovanović

Z eno besedo, denar so razmetavali na vse strani.

Brošura o narodnoosvobodilnem boju v Jugoslaviji, ki je izšla med vojno v Londonu

NEUSPEH ČETNIŠKE MOBILIZACIJE V SLOVENIJI

V kabinetu emigrantskega premiera sta se znašla »z oči v oči« predsednik Slobodan Jovanović in podpredsednik Miha Krek. Sarkastični Jovanović je Kreka za hrbtom imenoval »Krek — drek«, njegov »prijatelj« pa mu ni ostajal dolžan in je prekrstil predsednika v »bradatega kozla«. A to so bile le kuloarske zgodbe; v resnici sta se pri medsebojnih srečanjih oba vedla prijateljsko. Bila sta namreč drug drugemu potrebna. Jovanović Kreku zaradi denarja, Krek pa Jovanoviću zaradi informacij iz Slovenije.

Ministrski podpredsednik iz Slovenije je imel svoje zasebne zveze, ki so potekale iz Londona v Ljubljano. Nekateri teh zvez so šle prek Vatikana, druge prek britanskih agentov, ki so bili poslani v Jugoslavijo s posebnimi nalogami.

S prihodom dr. Vinka Vrhunca, ki je prispel v London že 3. decembra 1941, je bil vzpostavljen skrit kanal prek Berna v nevtralni Švici. Drugi kanal naj bi vzpostavil Anton Novčan, bivši konzul kraljevine Jugoslavije, ki je ob koncu junija 1942 pripotoval iz Slovenije v Carigrad.

Iz Vatikana so prihajala redna poročila v Krekov »Slovenski biro« v Londonu.

Potem ko je Krek tako poročila zbral, se je od časa do časa pogovoril s svojim premierom med štirimi očmi. Tako je bilo tudi 12. junija 1942, ko je dr. Miha Krek prinesel Slobodanu Jovanoviću zaupno poročilo o položaju v Sloveniji. V glavi poročila je bilo napisano, da »pošilja gradivo o rušini politiki partizanov proti Jugoslaviji v osebno informacijo« predsedniku vlade. Takoj potem, v prvi vrstici pa:

»Ljubljana sporoča 10. junija tole: Mihailovičevci bi potrebovali mesečno 100.000 lir...«

Krekove informacije o položaju na Hrvaškem so bile takele:

»O Hrvatih se to: Maček je strogo interniran v Kupincu, vsak stik z okolico mu je onemogočen, nekaj ljudi iz njegove skupine dela politično. Maček podpira sklepanje premirij med četniki in ustaši (na primer v Banjaluki in Tuzli), naj London tega ne napada.«

Kar je zadevalo Slovenijo, je bil Krek optimist. Svojemu premieru je obetal skorajšnje poročilo o »četniški mobilizaciji Slovenije«.

Ta mobilizacija pa je doživela popoln polom.

Vrhovna politična organizacija

združene slovenske reakcije »Slovenska zaveza« je bila v vojaškem pogledu formalno podrejena »četniškemu komandantu za Slovenijo« majorju Karlu Novaku. Po nalogu iz štaba Draže Mihailovića so bili pripadniki »legije« poklicani, naj se zbero 10. maja 1942 v gozdu na Sv. Urhu pri Ljubljani, kjer naj bi bil slovesno ustanovljen »Prvi četniški odred Slovenije«.

Do 17. maja je prišlo na zborni mesto vsega skupaj 17 četnikov. Vsak dan po eden...

Ko je dr. Miha Krek zvedel za ta četniški neuspeh, je storil odločne korake, da bi rešil, kar se je še rešiti dalo. Eno izmed sredstev, ki jih je priporočal v svojih smernicah, katere je pošiljal v domovino, je bil — denar. Kot Draža Mihailović v deželi je tudi Krek v emigraciji verjel, da se z denarjem vse doseže. Sploh pa je to blagodejno sredstvo odpiralo v kraljevini Jugoslaviji vsa vrata. Ko je četniški komandant za Slovenijo slišal za takšno navodila, je seveda zahteval od londonske vlade čedalje več denarja.

Dr. Miha Krek je razumljivo želel poslati čim več denarja četnikom v Slovenijo ne zgolj iz političnih razlogov. Tu so bili tudi — osebni razlogi.

Tako je prišla oktobra 1942 iz glavne četniške komande v kabinetu premiera v Londonu tale brzojavka:

»Predsedniku vlade. Vaša zveza 133. Prosim, da naši organizaciji v Sloveniji pošljete prek Švice pet milijonov lir ali enako vsoto v dolarjih. Naslov: Franciščanska 10. Geslo: Prinašam sir iz Obrenovca. Odgovor: Plačam deset dinarjev. Prosim, da pošljete čimprej in da me o tem obvestite. General Mihailović.«

Med Krekovimi kurirji je bil tudi fašistični poročnik De Rocco. Tik pred koncem vojne je izginil. Z njim pa tudi veliki denarni zneski, ki so bili poslani »via Krek«. Obstaja domneva, da so je v teh transakcijah nekaj prijel tudi ministrovih prostov. Posebno zato, ker je takoj po vojni začel živeti precej udobneje kot njegovi emigrantski kolegi.

Naj bo že kakorkoli, »sir iz Obrenovca« ni prišel v Ljubljano. In tudi če bi prišel, ne bi mnogo pomagal niti Mihi Kreku niti »četniškemu komandantu« majorju Novaku, ki bo moral kaj kmalu zbežati s svojimi fašističnimi gošpodarji iz Slovenije.

Tega Krek tedaj seveda še ni vedel, na vidiku pa so bili že novi problemi.

Mokronoška četa

nadaljevanje s 4. strani

močno poškodovano.²¹ Na partizanski strani je padel Jože Sašek-Dovi iz Ljubljane, ranjena pa sta bila Niko Šilih-Boris iz Novega mesta in Janko Stariha iz Črnomlja, vsi iz Novomeške čete.²²

Po napadu na Bučko so se borci obeh čet, Novomeške in Mokronoške umaknili na italijansko stran. Jože Nose se spominja: »Ta dan je zapadlo precej novega snega, lakoto smo si tešili s surovim kostonjem, ki smo si ga izkopal izpod snega. Z nami je bil tudi Miha Marinko, ki je imel v Čužnji vasi miting, na katerem je govoril o pomenu ljudske vojske. Zaradi koncentracije italijanske vojske v obmejnem pasu, smo odšli na nemško stran. Ko smo prišli v vas Dole pri Podkumu, so nas napadli Nemci. 'Hajkali' smo več dni. Bežali smo prek okupacijske meje. Ko smo prestopili mejo so nas napadli Italijani na Moravski gori pri Gabrovki 14. novembra 1941. Padel je naš stražar Maks Henigman iz Novomeške čete. Jaz pa sem bil ranjen v nogo. Konec novembra 1941 sem se zopet pridružil borcev Mokronoške čete.²³ Drugi borci pa so se umikali proti St. Rupertu in se v zaselku Okroga utaborili za krajši čas, pri njih sta bila še vedno Miha Marinko in Jernej Gašperšič. Aleš Bebler pa je bil že prej odšel v Ljubljano. Iz taborišča Okroga je odšlo več borcev na zdravljenje. Iz Mokronoške čete so došli v Ljubljano Aleksander Peče ki je bil lažje ranjen na Moravski gori, Viki Zakrajšek, ki je zbolel za pljučnico in »Efendi« Aleksander Peče je ponovno odšel v partizane spomladi 1942, kjer je kmalu padel. Viki Zakrajšek je bil aretiran in ustreljen kot talec 21. julija 1942 v Ljubljani. Kaj je bilo z »Efendijem« ni bilo mogoče ugotoviti.²⁴ V Ljubljano sta odšla tudi Miha Marinko in Jernej Gašperšič. Miha Marinko je bil aretiran decembra 1941, Jernej Gašperšič pa je bil aretiran januarja 1942 in ustreljen 11. maja 1942 v Ljubljani na Strelišču.²⁵ Iz Mokronoške čete sta odšla tudi Nace Majcen in Franc Zlajpah. Nace Majcen je postal sekretar rajonskega komiteja KPS za Mokronog, France Zlajpah pa je bil marca 1942 aretiran in ustreljen kot talec 29. aprila 1942 v Radohovi vasi na Dolenjskem.²⁶

Konec novembra 1941 so se pričeli partizani ponovno zbirati v Zabukovju; prišli so Jože Nose, Franta Komel, Janko Stariha, iz Revirjev sta prišla Franc Vresk-Gustelj in Franci Košenina, iz Leskovca pri Krškem je prišel Hinko Zakšek-Miloš, iz Trebelnega Jože Pungarčar-Tine, iz Ljubljane pa je prišla večja skupina novincev, med katerimi so bili nekateri že v partizanih v drugih enotah. Jože Golob-Edi, ki je prišel v Mokronoško četo z eno izmed prvih skupin iz Ljubljane, pripoveduje: »Najprej smo šli na Molnik, da se priključimo 'Kurji farmi' (Molniški četi). Ker nas na Molniku niso sprejeli, smo se od-

peljali naslednji dan 25. novembra v Mokronog. Na železniški postaji na Rakovniku pri Mokronogu nas je pričakal terenski kurir in nas odpeljal do zbornega mesta, kjer nas je sprejel Jože Nose. Takrat se je iz Ljubljane pripeljal več manjših skupin, ki so izstopile v Mirni, Ponikvah in Mokronogu. V naši skupini — izstopili smo na Rakovniku — so bili: gradbeni delavec Jože Anžič-Beli iz Dobrunj pri Ljubljani, inštalaterski vajenec Ivan Hajan iz Kodeljevega pri Ljubljani, pleskar Miha Selan iz Dobrunj pri Ljubljani in 'Rafal'. Noč smo prespali pri nekem kmetu v samotnem zaselku, zgodaj zjutraj pa nas je Jože Nose odpeljal v Zabukovje, kjer je bilo taborišče Mokronoške čete. Ob našem prihodu v taborišče so bili že tam Janko Stariha, Franc Vresk-Gustelj, Jože Pungarčar-Tine iz Malnega pri Trebelnem, kateremu je nemška bomba odrgala več prstov na roki v borbi z Nemci na Tisju 24. decembra 1941.²⁸

Na železniški postaji v Bistrici pri Mokronogu pa so izstopili ta dan Jože Draksler-Povh, Jože Slo-

Jože Nose-Špan

venc-Kovboj, ki sta bila iz Stiške čete, Ludvik Janežič-Nace, Stanko Uzar-Jože, Leopold Zorut-Matko, vsi iz Storiškega bataljona, in Jože Pečar-Urh iz Rašičke čete.²⁹ Takrat so še prišli dijak Jože Cerkenik-Gregor, rojen v Šentvidu nad Ljubljano, trgovski pomočnik Miro Premk-Pik iz Ljubljane, bivši jugoslovanski podoficer Alojz Kolman-Marok iz Sevnice in še nekateri.³⁰ Prve dni decembra pa so prišli iz Ljubljane mehanik Zdravko Firm-Ferčič, krznar Jože Mihelič-Ježek in trgovski vajenec Ivan Prašnikar-Franci, vsi iz Rožne doline pri Ljubljani, nato je prišel dijak Julij Simončič-Gortan iz Ilirskem Bistrici na Primorskem, železničar Ivan Hartman-Pero iz Škofje Loke.³¹

V začetku decembra 1941 je bilo v Mokronoški četi že 24 borcev. Komandir čete je postal Janko Stariha, politkomisar Franc Vresk-Gustelj, sekretar partijske organizacije je bil Jože Nose-Špan, četa je bila razdeljena v dva voda.³²

Dne 10. decembra 1941 sta pri-

šli v taborišče Mokronoške čete Franc Rozman-Stane in Peter Stante-Skala s posebnim obvestilom poveljstva slovenskih partizanskih čet o ustanovitvi 2. Stajerskega bataljona v katerega bi bile vključene Mokronoška, Stiška, Molniška in Grosupeljska četa. Medtem ko je Franc Rozman-Stane odpeljal borce Mokronoške čete na Kremenjak, je Peter Stante-Skala odšel s tem sporočilom v Stiško četo, Dušan Kveder-Tomaz pa je prepričeval borce Molniške čete o priključitvi k novoustanovljenemu 2. Stajerskemu bataljonu. Dne 15. decembra 1941 so se zbrali na Kremenjaku borci Mokronoške, Stiške in Molniške čete, kjer je bil ustanovljen 2. Stajerski bataljon s štirimi četami: Stiška kot prva četa, druga je bila Mokronoška, tretja Molniška, četrta pa Grosupeljska četa, ki se je priključila bataljonu šele pred napadom na Turjak 6. januarja 1942.³³ Bataljon je ob ustanovitvi štel okoli 100 borcev. Mokronoška četa je dobila še nekaj tovarišev, tako, da je štela 30 borcev, ki so bili porazdeljeni v tri desetine. Jože Golob-Edi, ki je bil član prve desetine, pravi, da so bili v tej desetini sledeči tovariši: Hinko Zakšek-Miloš kot vodnik desetine, Franta Komel kot mitraljezec, Jože Anžič-Beli kot namestnik mitraljezca in Ivana Hajan Ludvik Janežič-Stanko, Miha Selan, Jože Slovinc-Kovboj in Leopold Zorut-Matko. Kako so bili porazdeljeni borci Mokronoške čete v drugi in tretji desetini se Jože Golob ne spominja.³⁴

Dne 22. decembra 1941 so borci 2. Stajerskega bataljona odšli proti Stajerskem, kjer naj bi s skupnimi akcijami 1. Stajerskega bataljona onemogočili Nemcem izsleditev Slovencev iz južne Stajerske. Ko so 24. decembra prišli na Tisje, so jih napadli Nemci, kjer sta padla v borbi iz Mokronoške čete Miha Selan in Ludvik Janežič-Stanko, ranjena pa sta bila Jože Pungarčar-Tine in Jože Pečar-Urh. Zaradi silnega pritiska sovražnika na partizanske enote, se je 2. Stajerski bataljon umaknil prek nemško-italijanske okupacijske meje, kjer so jih napadli Italijani 26. decembra na Primškovem. V boju sta padla dva borca iz Stiške čete zajet pa je bil Jože Cerkenik-Gregor iz Mokronoške čete. Spomladi 1942 pa so se borci 2. čete (Mokronoške) 2. Stajerskega bataljona priključili II. grupi odredov in se udeležili herojskega pohoda na Stajersko.³⁶

REZKA TRAVEN

¹ Rezka Traven: Gradivo za partizansko četo v 1941. letu, rkps. in Jože Nose, ustni vir.

² Nace Majcen in Jože Nose, u. v.

³ Glej op. 1

⁴ Franc Vrabec in Nace Majcen, u. v.

⁵ Arhiv CK ZKS, Jože Borštnar in Nace Majcen, u. v.

⁶ Tone Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji 1941–1945, str. 304, 327, Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni Jugoslavije (citiram ZD NOV), del IV, knjiga 1. dok. št. 59, stran. 145 in dok. št. 171, str. 411

⁷ Ivan Majcen, u. v.

⁸ Arhiv CK ZKS, Spomini Mihe Marinka.

⁹ Jože Nose, u. v.

¹⁰ Nace Majcen, u. v.

¹¹ Franc Majcen in Nace Majcen, u. v.

¹² ZD NOV, dok. št. 177, str. 426, 427

¹³ Janko Jarc, Ob obletnici junaške smrti Milana Majcena, L. P. 29. X. 1950, str. 258 in Franc Majcen, u. v.

¹⁴ Zbornik narodnih herojev Jugoslavije str. 435.

¹⁵ Glej op. 1

¹⁶ ZD NOV, dok. št. 187, str. 148–149 in Tone Marincek, u. v.

¹⁷ ZD NOV, dok. št. 69, str. 166 in Franc Pokovec, u. v.

¹⁸ Glej op. 10

¹⁹ Glej op. 1

²⁰ Glej op. 13

²¹ ZD NOV, dok. št. 63, str. 150–151

²² Glej op. 1

²³ Glej op. 9

²⁴ Franta Komel u. v. in glej op. 1

²⁵ Glej op. 1

²⁶ Glej opombo 10

²⁷ Glej op. 1 in 2

²⁸ Jože Golob, u. v.

²⁹ Jože Drakler in Jože Slovinc, u. v.

³⁰ Jože Cerkenik, u. v.

³¹ Jože Mihelič in Julij Simončič, u. v.

³² Glej op. 9

³³ Glej op. 1 in 28

³⁴ Glej op. 28

³⁵ Glej op. 9, 28 in 30

³⁶ Glej op. 1

Preživeli borec Radomeljske čete in udeleženec bitke na Golčaju tovariš Jože Pirš-Luka s pionirji iz Radomelj na Golčaju.

NOB in mlada generacija v domžalski občini

Čas naše NOB in ljudske revolucije se vedno bolj odmika, kar pa ne pomeni, da gre tudi v pozabo Čas NOB mora biti v mlademu človeku vedno prisoten kot sicer kratko toda najtežje, hkrati pa največkratnejše obdobje zgodovine jugoslovanskih narodov.

Komisija za tradicije in zgodovino NOB pri občinskem odboru ZB NOV Domžale prav temu problemu posveča največjo pozornost. Po vseh šolah organizira srečanja borcev in aktivistov z učenc; vseh razredov, kar učenci zelo radi sprejemajo. Vsako leto vsaj dvakrat obiščejo vse šole znani udeleženci NOB predvsem tisti, ki so partizani na našem območju. Prav prisrčna so srečanja učencev z narodnim herojem Mirkom JERMANOM, AVBELJ Francem-LOJKOM, generalom Jakom Avšičem prvoborcem Jožetom PIRSEM-LUKOM, tovarišico Marijo AVBELJ-NADJO, Marijo IVKOVIČEVO-CVETO in drugimi.

Ni manj pomembni niso pohodi po partizanskih poteh, ki jih je komisija organizirala predvsem lani veliko, ko smo proslavljali 50. obletnico KPJ SKOJA in revolucionarnih sindikatov. Tako so pionirji skupaj z borci obiskali Šipek, kjer je bila ustanovljena VI. SNOUB SLAVKA ŠLANDRA Lep je pogled na 500 pionirjev pionirskega odreda osnovne šole JANKO KERSNIK iz BRDA ki so se vzpenjali proti Šipku, tam pa imeli razgovore, proslavo in potem partizanski golaž ter razna športna tekmovanja. Komisija je lani organizirala in finansirala tudi pohod na Limbarsko goro. Iz vsake šole je v pohodu sodelovalo po 30 pionirjev, ki so jih vodili narodni heroji JERMAN in AVBELJ ter prvoborec PIRŠ Jože. Pionirji iz Domžal in Mengša so obiskali tudi Rašico. Radomeljski pionirji, ki so svoj odred poimenovali po RADOMELJSKI ČETI, pa večkrat obiščejo Golčaj, kjer je padla omenjena četa.

Pomembna oblika utrjevanja tradicij NOB med mladino je tudi skrb za partizanska grobišča in spominska obeležja iz NOB. V glavnem po vseh šolah pionirji skrbijo za grobišča in spominska obeležja ter ob spominskih svečanostih pripravijo kulturne programe. Lani so pionirji iz Radomelj in Brda organizirali 6. maja velik pohod k LUKOVI BOL-

NISNICI, kjer je bila spominska slovesnost ob obletnici izdaje in uniceja bolnišnice. Na tej slovesnosti so radomeljski pionirji imeli bogat program, ki je navdušil vsaj 1000 prisotnih.

Pionirji skupaj s člani ZB NOV zlasti ob 8. marcu obiskujejo partizanske mamice na domah zlatih po hribovitih kmetijah, kjer so imeli borci NOV varno zavetje. Taka srečanja so zelo prisrčna in pionirji zvejo marsikaj, kar bi sicer ostalo skrito v srcih teh dobrih partizanskih mamic. Prav lani so bili obiski na domah pogosti, občinski odbor ZB NOV pa pripravi tudi skromna darila, ki dajo takemu obisku še bolj čustveno obeležje.

Naš pionirji so lani napisali tudi več člankov s tematiko NOB v TV-15; dva članka sta bila tudi nagrajena kot najboljše prispevka. Enega je napisal SOROTAR Slavko, enega pa HOMAR Tone oba pa sta iz osnovne šole BRDO. Komisija je razpisala tudi tekmovanje v pisanju nalog s tematiko NOB. Najboljše naloge so bile nagrajene s knjižnimi nagradami. Tudi komite občinske konference ZKS Domžale je lani ob 50. obletnici KPJ razpisal natečaj za pismene in likovne izdelke na tematiko naše revolucije. Po pet najboljših likovnih izdelkov iz vsake šole je bilo razstavljenih v hali kulturnega centra po pet nalog iz vsake šole, kako tudi po pet likovnih izdelkov je komite nagradil s knjižnimi nagradami. Svečana proslava s podelitvijo nagrad ob 50. obletnici KPJ in SKOJA je bila za mladino 30. maja 1969 v hali kulturnega doma v Domžalah.

Ob koncu naš omenim še vsakoletno srečanje borcev in aktivistov kamniškega in domžalskega področja ob priliki velike tragedije na pragu svobode leta 1945, dne 6. januarja, pred spomenikom na Rudniku kjer je bil zaradi izdaje uničen večji del političnega aktiva takratnega kamniškega okrožja. Te spominske slovesnosti se udeležuje vsako leto vedno več mladih ljudi, predvsem šolske mladine. Letos so program prispevali pionirji iz Radomelj in Duplice, za prihodnje leto pa bo celoten program prispeval pionirski odred RADOMELJSKA ČETA iz Radomelj.

RAJKO HAFNER

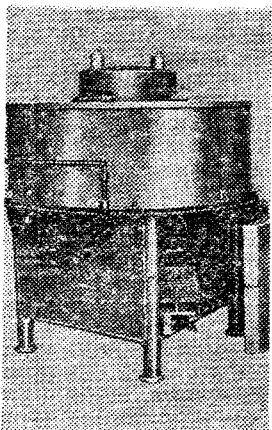
Obrtno podjetje

»O B R T N I K« PREBOLD

izdeluje krožne betonske mešalce v velikosti 500 litrov z električnim motorjem 380 W.

Mešalec je primeren poleg mešanja betona, tudi za mešanje malte. Uspešno ga uporabljajo izdelovalci betonskih zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

Bili smo na vročem območju

Zgodovino Dolenjskega odreda piše Jože Peskar-Fric, doma iz Sentvidu pri Stični. Izhaja iz znane partizanske družine, ki je dala štiri borce. Štirje otroci med petim in petnajstim letom so bili v internaciji na Rabu, od koder so se vrnili po italijanski kapitulaciji skupaj z materjo. Mater so kasneje domobranci znova aretirali in jo poslali v nemška taborišča. Tudi en brat je bil do konca vojne v internaciji, sprva v italijanski, nato pa v nemški.

Sam Jože Peskar je odšel 25. maja 1942 v II. grupo odredov in se udeležil pohoda prek Gorenjske na Štajersko. Bil je v 3. četi Savinjskega bataljona in se je udeležil 7. novembra 1942 boja na Dobrovljah. Kot ranjenec se je vrnil na Dolenjsko, kjer so ga kmalu zajeli Italijani in poslali v internacijo. Po kapitulaciji se je vrnil in bil sprva v 12. brigadi, nato pa v Dolenjskem odredu do konca vojne. Nato je bil do 1953 aktivni oficir, do upokojitve leta 1966 pa uslužbenec notranjih zadev. Napisal je več prispevkov v revijo »Borec« in leta 1963 knjigo »Prek Dolomitov na Štajersko«.

Zgodovino Dolenjskega odreda, ki je bil ustanovljen iz 3. bataljona 12. brigade 1. decembra 1943 v Kriški vasi pri Višnji gori je začel pisati leta 1968 spomladi. Pri tem je šlo bolj za zbiranje zgodovinskega gradiva pri preživelih borcih in za iskanje pomembnih arhivskih dokumentov v Institutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Vse, kar je našel, je začel oblikovati v celovito delo nekako lani oktobra. Pred kratkim je oddal mentorju in recenzentu osnutek zgodovine od italijanske kapitulacije do konca januarja 1944. Zaradi celovitosti prikaza je namreč moral opisati tudi razdobje pred ustanovitvijo odreda. Prikaz je dokaj zgoščen in obsega kakih 40 tipkanih strani. Posebno temeljito je obdelal nemško oktobersko in novembrsko ofenzivo.

Opis dogodkov od ustanovitve odreda do konca januarja 1944, torej za dva meseca, pa obsega nadaljnjih 70 strani.

Dolenjski odred, ki je deloval zelo kratak čas spomladi 1942, je popolnoma druga enota, ki nima na odred ustanovljen 1. decembra 1943, nobenega vpliva in nikakih kadrovskih povezav z njim. Zato tega odreda sploh ni opisoval oziroma jemal v obzir.

To, da je bil Peskar sam v odredu od začetka do konca, mu pri zbiranju gradiva in pisanju močno koristi. Precej je res že pozabil, toda pri brskanju po arhivih se je marsičesa spet spomnil. Zato mu je veliko lažje, kot bi bilo nekomu, ki ni imel z odredom nikakršne zveze. Prav tako mu zelo koristi poznavanje krajev, po katerih se je bojeval odred. Tudi partizanske izkušnje so zanj dragocene ker ve, kako bi postopal komandant v takih ali drugačnih razmerah. Nekdo, ki sam ni bil partizan, bi moral to precej dolgo proučevati.

Seveda se pisec bojuje s precejšnjimi težavami. Do junija 1944 je za odred še dokaj pisanega gradiva. Prav tako je še kar precej gradiva za oktober 1944. Najhuje je za leto 1945, ko ni skoraj nič, razen kar je ostalo v štabu 15. divizije, s katero je odred najčesteje sodeloval ter v korpusnem in glavnem štabu. Potem ko je 19. marca 1945 odred odšel prek italijansko-nemško razmejitvene črte na območje okoli Janč, Mamule in Kuma, kurirji sploh niso več hodili na Dolenjsko in torej niso mogli tudi nositi nikakršnih poročil. Odred je imel zvezo s korpusnim štabom le prek radijske zveze potem pa se jim je pokvaril še od-

dajnik. Dnevnik so si pisali le v minerskem vođu. Peskar ga je našel pri Jožetu Štruklju, direktorju »Sport opreme« v Sentvidu. Zajema 4-5 zvezkov, opisi dogodkov so zelo podrobni. Žal se s Štrukljevimi odhodom iz odreda tudi ta dnevnik konča, kar se je zgodilo v razdobju januar-marec 1945.

Kakšne so značilnosti odredove zgodovine? Odred je deloval na enem izmed najbolj »vročih« območij Slovenije. Imel je opraviti v glavnem samo z domobranci, Nemci so se bolj poredko vmešavali. Odred je tudi deloval na območju med razmejitveno črto in Savo in je zato prek njegovega območja s Štajerskega na Dolenjsko potovalo vsaj 12.000 novincev in raznih beguncev. Prehraniti tako množico iz izčrpanih dolenjskih vasi, kjer so bili od 1942 dalje skoraj vsak dan partizani, ter iz vasi, iz katerih je okupator že leta 1941 izgnal vse Slovence, je bila velika naloge.

V začetku delovanja odreda je bilo v odredu precej Štajercev, ki so prišli na Dolenjsko s Šlandrovo brigado. Prav tako so Štajerci prevladovali proti koncu ko so prihajali transporti novincev čez Savo Primorčev je bilo leta 1944 le nekaj, drugi so bili Dolenjci in nekaj Ljubljancem. Izmed tujcev je bil v odredu sem in tja kak Avstrijec. Tako je bil v odredu nekaj časa kasnejši politični komisar avstrijskega bataljona. Nekaj časa so imeli tudi italijanskega poročnika, ki je poveljeval težkemu minometu. Ujeli so ga domobranci in ga ubili verjetno v Sentvidu.

Najhuše čase je odred preživel: proti koncu 1944 in leta 1945. Imeli so malo ljudi. Februarja in marca 1945 je imel odred le kakih 180 borcev. Imeli so stalne pohode in boje z domobranci. Jeseni 1944, ko bi morali ustanoviti tudi 4. bataljon, je imel odred nad 500 borcev. Večino borcev je odšlo kasneje v brigade, nekaj jih je ušlo nazaj na Štajersko, nekaj pa padlo. Od jeseni 1944 so imeli večkrat težave zaradi samovoljnih odhodov na Štajersko.

Med lepe uspehe odreda šteje mo napad na postojanko obmejnih stražarjev v Dolah pri Sentjanžu. V eni uri je odred postojanko v gostilni zažgal. V njej je zgorelo kakih 45 Nemcev. Hiše niso nameravali zažgati, to se je zgodilo povsem slučajno. Tako odred tudi ni dobil nikakršnega plena. To se je zgodilo v noči med 4. in 5. aprilom 1944. Drug tak uspeh je bil napad na Zagodz

Dolenjski odred na pohodu (posnetek je bil napravljen sredi januarja 1945. leta)

pri Litli, kjer je padlo kakih 30 obmejnih stražarjev 14 dni kasneje. Uspeh je bil tudi napad na rudnik Sitarjevec ko je minerski vod miniral črpalke in je rudnik zalila voda. Odred je streljal v Litijo z minometom, del odreda pa je v vasi aretiriral nekaj gestapovcev. Minerski vod je opravil vrsto diverzij na železnici Zidani most-Ljubljana ter prizadejal sovražniku ogromno škodo. Prekinitve prometa so bile skoraj stalne, tako da včasih po cele tedne ni vozil noben vlak. Januarja 1944 in februarja 1944 se je odred uspešno bojeval z domobranci in Nemci, ki so popravljali železnico Grosuplje-Kočevje.

Med neuspehe pa štejemo lahko dva večja spopada, v katerih je imel odred hude žrtve. Dne 4. avgusta 1944 je v vasi Klanec pri Moravčah padlo v nekaj minutah 21 borcev. Domobranci so presegli 3. bataljon in odredni štab, napadli so sredi dopoldneva. Drugi tak neuspeh je bil na Moravški gori 5. septembra 1944, ko je padlo 7 borcev, domobranci pa so napadli na enak način.

Konec decembra 1944 se je skupina brigad 15. divizije, ki se je ves mesec zadrževala okoli Mirne, umaknila prek ceste Ljubljana-Nov mesto k Žužemberku odred pa je ostal na severni strani ceste. Sodeloval je pri napadu 7. korpusa na Občine v dneh med 1. in 4. januarjem 1945. Takoj zatem se je zaradi hudega sovražniškega pritiska, saj je bil severno od te ceste popolnoma sam, moral tudi odred umakniti v Suho krajino. Še januarja se je 2. bataljon vrnil, toda že čez nekaj dni se je moral vrniti. Domobranci so ga namreč začeli redno napadati. Precej borcev je padlo, tudi ranjencev je bilo veliko, nekaj borcev pa je samovoljno odšlo na Štajersko. Kmalu zatem sta šla čez cesto 12. brigada in odred. Spot sta se morala po kakem tednu obe enoti umakniti s precejšnjimi izgubami. Brigada in odred sta čakala vrnitve 14. divizije čez Savo na Dolenjsko, toda ta načrt je glavni štab opustil. Pri povratku so odred in brigado pri Selih pri Šumberku napadli domobranci. V celodnevni bojih je imel odred okrog 30 mrtvih. To se je zgodi-

lo ravno za dan žena 1945. Tudi 12. brigada je imela precej izgub. Ko so zadnjič šli čez cesto 19. marca 1945, so imeli srečo. Nemci in domobranci so bili zaposleni na Rogu in so zato odred pustili v glavnem pri miru. Prve dni maja 1945 se je 3. bataljon vdala nemška posadka v Dobovcu pod Kumom, v kateri je bilo kakih 40 orožnikov.

Ob koncu vojne je odred osvobodil Litijo. Zjutraj 9. maja bi jo bi moral napasti, toda Nemci so že ponoči ušli proti Ljubljani. Dne 20. maja je bil odred ukinjen, večina borcev pa je bila dodeljena enotam KNOJ.

Tudi pri zbiranju gradiva za zgodovino Dolenjskega odreda velja, da bi bilo delo veliko lažje, če bi borec bolj sodelovali. Odbor odreda je izdal 1968. leta manjšo brošuro s kratko kroniko odreda z namenom, da borce osveži spomin in jih spodbode za pisanje spominov, toda Peskar je dobil spomine samo od dveh. Pa še ta dva sta pisala samo splošno. Če hoče Peskar kaj zvedeti, mora obiskati zdaj enega zdaj drugega in ga »zasliševati«. Pri tem se bo opiral na arhivske podatke ter spraševal predvsem o tistem, kar manjka in kar ga zanima. To delo gre tudi zelo počasi, ker Peskar nima avtomobila. Z denarjem tudi pri odboru Dolenjskega odreda ni najbolje...

Peskar misli in upa, da bo rokopis oddal konec leta.

Zapisal MP

POPRAVEK

TOVARISICI JOŽICI VEBLE, AVTORICI PRISPEVKA »IZ OSWIECIMA V RAVENSBRÜCK«, SE OPRAVICUJEMO ZA NAPAKO V NJENEM PRIMKU. KRIV JE BIL TISKARSKI ŠKRAT!

(Predzadnji stavek pa se pravilno glasi: Pot, na kateri je obležalo na desetisoče je tistikov, med njimi tudi Francka Odlazek, Kotnikova in Ružica iz Srbije...)

Dobro je če veste...

TUDI VRABCI SO KORISTNI! V XVIII. stoletju so na Kordunu in drugod po Hrvaškem izterjevali poseben davek, davek na vrabce. Vsaka vaška domačija je morala vsako leto izročiti oblastem po 300 vrabčjih glav. Neki »modrijan« je odločil in uza, konil, da je treba te vesele, razposajene ptice pokončati, češ da so škodljivke, ki kradejo po njivah žito. Na srečo so ljudje kaj kmalu spoznali, da so vrabci močno koristni in da se hranijo poglavito z različnimi škodljivimi žuželkami. To so — vsekakor prepoznali — spoznali tudi v LR Kitajski. Pred nekaj leti se tudi tam neki »modrijan« pognal v boj proti ubogi ptičji raji na milijone ljudi. Tam so tedaj vrabce malone popolnoma iztrebili. In kaj se je pokazalo? Razne škodljive žuželke so se tako strahotno razmnožile, da so polja dobesedno opustošile. Tedaj so isti »modrijani« morali preklestvo nad vrabce prekliti! Kitajsko ljudstvo je moralo za letelost svojega vodstva drago plačati. V naših krajih je ni menda hiše, okrog katere se ne bi zbirali vrabci. Pozimi jim — v snegu in hudem mrazu — dajejo dobrosrčni ljudje, v prvi vrsti pa pametni gospodarji, bodisi na okna, bodisi v ptičnico kakšno pest žita ali krušnih mrvic. Ti naši pernatii prijatelji nas pozimi pogosto s čvrstjenjem opozarjajo, da so lačni. Vrabeem je treba v hudih zimah enako kakor drugim pticam pevkam — dan za dnevom dajati po kakšno pest žita ali zdrobljenega kruha. To nam vrabci spomladi stokratno povrnejo. Oni niso škodljivci, čeprav si tu pa tam na njivi ali v kakšni šrambi prilastijo kakšno zrno žita, čeprav kdaj pa kdaj zmaknejo perutnini ali svinjam ščepec kakšne koli hrane. Spomladi in poleti so njihova glavna hrana gosenice in razne druge škodljive žuželke, ki napadajo in uničujejo sadno in gozdno drevje. Tedaj so nenasitni, zlasti še ko morajo pitati svoje požrešne mladičke; tako trebije v vrtovih in gozdovih škodljivi mrčes. Tega ne smemo pozabiti, v stiski jim moramo pomagati.

500 FUNTOV ZA PROSTOVOLJNO — STERILIZACIJO (očajovitev, umetno odpravo plodnosti pri človeku). Britanski zoolog dr. O. Mening z edinburške univerze je objavil v časopisu »Kontrola rojstva« članek, v katerem poudarja, da bi se britanski vladi splačalo dati vsakomur, ki bi prostovoljno privolil v sterilizacijo, nagrado v znesku 500 funtov (1 funt — 30 novih din). Mening zatrjuje, da bo življenjska raven v Britaniji zdrknila nevarno navzdol, če se bo nadaljeval sedanji — čeprav zmanjšani — tempo naraščanja prebivalstva. »Družbi bi se izplačalo plačati 50 funtov, če bi to pomagalo, da se pri posamezni družini rodi že samo po en otrok manj, ker stane zdravniška nega samo v času nosnosti več ko 200 funtov,« pravi Mening. V Veliki Britaniji se rodi vsak dan poprečno po 1000 otrok. Zato bi bilo potrebno v Britaniji uveljaviti sistem olajšav za prostovoljno sterilizacijo, kakršnega so uveljavili v Indiji, meni ta znani učenjak.

KRVNI PRITISK. Človek mora, kar kor hitro prekorači petdeseto leto življenja, stalno skrbeti za reden občasen pregled svojega krvnega pritiska. V ZDA so ugotovili s pregledom neke velike skupine starejših ljudi, da ima 15,24 odst. žensk in 11,17 odst. moških po 50. letu starosti povečan krvni pritisk. Ta bolezen se pojavlja zlasti pri gospodinjah, ki kadijo.

KEMIČNE SPOJINE ČLOVESKEGA TELES bi — po zdaj veljavnih cenah — stale približno 40 novih dinarjev. Najpomembnejše med temi spojinami so: kisik, 65 odst. našega telesa, ogljik, 18 odst., vodik, 10 odst. in azot, 3 odst. Oligoelementi, t. j. komaj majkne sledi elementov, so številni (kalcij, kadmij, železo itd.); v našem telesu je moč najti, kakor je znano, celo sledi srebra in zlata.

V KALIFORNIJI (ZDA) SO 1949. LETA DALI NEKI PODOLGOVATI UGREZNINI IME: DOLINA SMRTI, ker je bila tedaj v njej velika žeja in sončna pripeka ugonobila neko večjo skupino zlatosledcev. Druga dolina smrti ali Mrtva dolina je na otoku Javi v Indoneziji. V tej dolini pogine sleherno živo bitje in sleherna rastlina; umri jo ogljikov monoksid, ki uhaja iz zemeljskih razpoklin.

Deseto nagradno tekmovanje invalidov

Športno društvo Invalid v Ljubljani je že desetič organiziralo letno nagradno tekmovanje, v kegljanju, streljanju in šahu. Tokrat so se naši tekmovalci dobro pripravili, kar kažejo tudi dobri uspehi. Sodelovalo je 65 športnikov, največ je bilo kegljačev. Ta športna panoga je med invalidi športniki najbolj priljubljena.

V kegljanju sta prvi nastopili dve skupini. Med starejšimi športniki stari nad 55 let je sodelovalo deset veteranov. Vsak tekmovalci je začel 25 lučarjev na polno in 25 na čiščenje. Prvak starejših za leto 1970 je 59-letni Stanko Lebar, saj je dosegel rekordno število 153 podrtih kegljev. Njemu sledi Franc Taurer z 198 in tako dalje. V drugi skupini — mlajših, je nastopilo 27 kegljačev, ki so se ves čas tekmovanja prizadevno borili, saj do zadnjega seta ni bilo moč ugotoviti, kdo bo prvak. Sreča je botrovala 43-letnemu Tonetu Zajcu, ki je z lepo tehnično igro dosegel 234 podrtih kegljev. To je na 50 lučarjev

vrhunska številka naših republiških rekorderjev. Druga mesta so zasedli Jože Gregorc 205, Stane Jakša 204, Čedo Pavič 199, Rade Pavič 198 podrtih kegljev itd.

V streljanju je sodelovalo deset strelcev. Vsak je imel 20 strelcev z 200 možnimi zadetki zračno puško. Prvo mesto je dosegel Stanko Jakša s 165, pred Antonom Macec s 162 in Tonetom Primožičem s 156 krogli. Tudi v šahu so bili igralci zelo razgibani. Vsak je igral z vsakim, saj je to najbolj realna pozicija. Prvak v šahu je naš znani veteran najboljši šahist Franc Potrbni. Njemu sledita Janez Mavc in Franc Taurer.

Takšna tekmovanja so zelo koristna, saj krepijo športno rekreacijo, takšna medsebojna športna srečanja pa prispevajo tudi k medsebojnim dobrim odnosom. Najboljši športniki so prejeli lepa in praktična darila.

VINKO BOVCAN

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

STIRINAJSTI DIVIZIJI, KATERE KOMANDANT JE BIL NARODNI HEROJ JOŽE KLANJSEK-VAŠJA, JE BILA OB KONCU LETA 1943 POVERJENA POMEMBNA NALOGA: OKREPITEV PARTIZANSTVA, KI BI BILLO SPOSOBNO RAZVNETI MNOŽIČNO VSTAJO IN IZVESTI MOBILIZACIJO NA STAJERSKEM.

DIVIZIJA, KI JE KRENILA NA POT IZ BELE KRAJINE, JE PO ENOMESECNEM POHODU PREK VIVODINE IN HRVAŠKEGA ZAGORJA V NOČI MED 6. IN 7. FEBRUARJEM 1944 PREŠLA SOTLO PRI VASI SEDLARJEVO SOVRAZNIK, KI JE BIL TRIKRAT MOCNEJŠI. JE KANIL DIVIZIJO UNICITI, PREIZKUŠENI IN Z REVOLUCIONARNO ZAVESTJO PREKALJENI PARTIZANSKI BORCI SO SE BORILI Z NADČLOVEŠKO MOČJO. FEBRUARSKI MRAZ, GLAD IN NAPORI SO BILI TAKO STRASNI, DA JE MED OFENZIVO POGINILO STO STIRIDESET KONJ IN MUL. BORCI SO SE PREMIKALI KAKOR KOLONA LEDENIH STEBKOV... MNOGE IZ MED NJIH STA UNICILA MRAZ IN IZCRPANOST. LEGENDA O PADLIH HEROJIH STIRINAJSTE PA BO ZIVELA IZ RODA V ROD.

„Učila sem jih ljubiti domovino...“

Imel sem staro mater, ki je že skoraj leto dni v grobu in je imela štiri sinove v partizanih. Eden izmed njih je bil moj očka. Večkrat mi je pripovedoval spomine iz časa narodnoosvobodilnega boja. Veliko njenih besed se še danes dobro spominjam. Tako lepo kot ona ni znal nihče pripovedovati:

»Veš, Matjaž, jaz sem skromna ženska in poštena mati. Svoje otroke sem učila ljubiti domovino... To, kar sem jih učila, se jim je vtišnilo v srca. Ko je okupator vdrl v našo lepo deželo, so se z orožjem v roki začeli boriti za svobodo in da bi bilo vsem lepše. Domovina mi je trud poplačala. Živi in zdravi so se vrnili vsi moji sinovi. Vse življenje sem bila pravzaprav zadovoljna, četudi sem morala trdo delati in nisem imela ničesar v izobilju.«

MATJAŽ DOBROVOLJC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Večkrat sem se že oglašil in tudi objavili ste moje prispevke, za kar se vam iskreno zahvaljujem. Danes vas prosim, da objavite »Skromnost je lepa čednost«, v katerem opisujem staro mater. Ker so v spisu slovnične napake in je slabo sestavljen, vas prosim, da ga popravite in me poučite o pravilnem pisanju.

MATJAŽ DOBROVOLJC,
Vrhnika,
Dobovičnikova 39

Dragi Matjaž!

Imel si babico, ji ni dosti enakih. Zato skrbno in z ljubeznijo poberskaj po spominu in zapiši vse, o čemer sta se pogovarjala. O njenem življenju. Ki ni bilo tako prijetno kot danlanašnje, pa o njenih štirih sinovih — partizanih in še in še. Kajti vsaka njena beseda je bila dragocenost svoje vrste. To so bile misli notranje bogatega človeka! Nekaj le teh zaupaj tudi papirju in tistim, ki takega bogastva ne premorejo... Opraviš boš dobro delo! Kar se pa tiče napak, ti nekaj svetujem. Ko boš zopet prijel za pero, napiši prispevek v dvojniku in potem zapisano primerjaj z objavljenim tiskom. To je najboljši način za odpravo pomanjkljivosti. (Veš, tokrat je le malo manjka, pa bi bil dobil tudi knjižno nagrado.)

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana tovarišica urednica! Bila sem prijetno presenečena, ko sem dobila obvestilo, da je bil moj prispevek nagrajen. Knjige »Titova vojna pot« sem bila zelo vesela in se vam zanjo najlepše zahvaljujem. Tokrat vam pošiljam sestavek »Ruševine pričajo«. Upam, da ne bo romal v koš in da ga boste kmalu objavili.

Prejmite lepe pozdrave!

ANICA TUSAR,
Straža 42,
p. Cerkno

Draga Anica!

V koš ni romal, na objavo pa si morala čakati presneto dolgo, kajne? Le še nekaj bi te vprašala. Zakaj v prispevku nisi zapisala imena in priimka stare matere? Vse preveč ljudi je ostalo neimenovanih, Anica, čeprav so v času narodnoosvobodilnega boja storili prenekatero dobro in pogumno dejanje... Lepo pozdravljena!

MILENA

S prstom po zemljevidu

Pozno je že in pred menoj na pisalni mizi leži nekaj knjig...

Odprem atlas in pokaže se arabski polotok. Z debelo črto je označena meja Izraela, o katerem še pred nekaj leti nisem dosti vedel. Danes vem, da izraelski vojaki pobijajo ljudi, jih izseljujejo z njihovih lastnih zemlji in jim požigajo domove. Vojna, ki divja na bližnjem vzhodu, je zahtevala in še zahteva številne žrtve. Vsak dan lahko beremo najnovejše vesti, ki pa navadno niso razveseljive. Za trenutek mi pogled splava na časnik, ki leži na omarici, in pritegnejo me velike črke na njem:

»Koliko časa bo še trajala vojna na Bližnjem vzhodu?«

Da bi pregnal črne misli, obrnem nekaj listov v atlasu in pogled se mi ustavi na državi z imenom Vietnam. Spomnim se številnih fotografij, ki so bile objavljene v tisku. To niso bile navadne fotografije. Na eni sem opazil ameriškega komandanta s pištolo v roki, ki stoji pred klečečim Vietnamcem. Druga je prikazovala poveljnika z nasmehom na licu zraven mrtvega Vietnamca, oblitega s krvjo. Še in še bi lahko našteval grozotne podobe. Različne misli so me obhajale, ko mi je po atlasu nemirno drsel prst, pa sem le tiho dejal:

»Vietnam, Vietnam...«

Premaknil sem list in pogled se mi je ustavil na Afriki. Kaj kmalu sem zasledil ime Biafra. Pred očmi mi je stopila slika tihočih od lakote umirajočih ljudi in veliko število do zob oboroženih vojakov. Spreletelo me je:

»Povsod, kamor pogledaš, vidiš kril!«

Z utrujeno-kretnjo sem zaprl atlas in ga položil na mizo. Odpravil sem se v posteljo. Nisem mogel zaspati, zakaj številne žalostne podobe so se mi še dalje vrstile pred očmi in še pozno v noč sem iskal odgovor na vprašanje:

»Zakaj so pravzaprav na svetu vojne?«

MILOŠ SONC

NAGRAJENI PRISPEVEK

Ruševine pričajo...

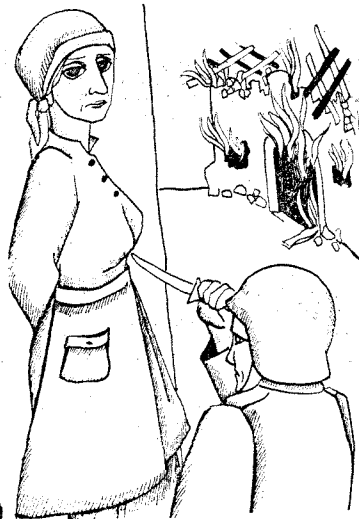
Nedaleč od mojega doma stojte štirje zidovi, počrneli od dima. Med njimi poganjajo šopi trave in raste grmičevje, ki se vsako poletje odene v snežnobelo cvetje z rdečkastimi odsevom... O zgodovini teh ruševin mi je pripovedovala babica:

»To je bila majhna a lepo urejena bajta. V njej so prebivali dninarji. Pred vojno so se stanovanci izselili in naša bajta je ostala prazna. Kljub trdemu delu od jutra do mraka je bilo naše življenje lepo. Pa je privihrala vojna in prinesla s seboj mnogo gorja. Neštetokrat so nas obiskali Italijani ali Nemci. Ob preiskavah so polomili skoraj vse, kar jim je prišlo pod roke, in marsikaj tudi odnesli. Zanimali so se tudi za bajto, pa smo jim dejali, da ni naša.

Nekega jesenskega večera leta 1944 je k nam zavila kolona partizanov. To sicer ni bil redek primer, vendar smo kmalu spoznali, da so prišli s posebnim namenom. Zeleli so, da bi se v bajti nastanili partizani, potrebni okrevanja. Seveda smo jim dovolili, čeprav smo se zavedali, da bomo odslej živeli še v večji nevarnosti. Naslednjega dne so se vrnili in tako je naša bajta postala partizansko okrevališče.

Imeli so tudi svojega kuharja komisarja in komandanta.

Dnevi večnega strahu so še kar hitro minevali. Nekateri partizani so postali naši stalni gostje. Sku-

Narisala: DARINKA PAVLETIČ-LORENCAK

paj smo sedeli na topli kmečki pečici in se pogovarjali pozno v noč. V naših srcih je bilo upanje, da bo kmalu zasijala svoboda. Tako so minevali dolgi zimski večeri in prišla je pomlad ter z njo dan, ki ga ne bom nikoli pozabila.

Ne vemo, ali je partizane kdo izdal ali pa so Nemci okrevališče slučajno odkrili. Nekega dne so pridivljali z namenom, da uničijo vse, kar je živega. Partizani so zbežali v poslednjem trenutku. Nemci so zažgali bajto, mene pa odpeljali pred hišo. Njihov komandant mi je grozil z nožem, češ da me bo ubil. Molče sem stala ob zidu, pripravljena na smrt, in gledala, kako so partizansko okrevališče požirali ognjeni zublji. Še zdaj se čudim, da me je Nemec pustil živo. Menda se mu je mudilo loviti pobegle partizane. Na tistem sem upala, da so se borci že umaknili. Kasneje sem zvedela, da sem se pošteno uštel. Nemci so večino partizanov polovili in jih po zverinskem mučenju pobili.

Stara mati se je zazrla v okajene ruševine. Videla sem, da se v njenih očeh leskečejo solze. Videl sem, da jo pogorišče spominja tudi na padla sinova — partizana, ki sta se tukaj tako rada igrala...

ANICA TUSAR

VELIKA AKCIJA MLADINSKE KOMISIJE PRI PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE

Pionir — planinec

»V GORAH SE VEDNO VELJA PRISTNO IN NEPONAREJENO TOVARISTVO, SOLIDARNOST V SREČI IN NESREČI — NAVSE PA SE SPOSTUJEJO ČLOVEŠKE VRLINE, KOT SO SKROMNOST, POŽRTVOVALNOST, POGUM, SRČNA KULTURA, NESEBICNOST, VZTRAJNOST V PREMAGOVANJU VSAKOVRSNIH TEŽAV IN LASTNIH ČLOVEŠKIH SLABOSTI.«

Dr. MIHA POTOČNIK

Leta 1956 je bila pri Planinski zvezi Slovenije ustanovljena Mladinska komisija, ki je imela nalogo, zajeti čim večji krog mladitve v okvir organiziranega zahanja v gore in skrbeti tudi za napredek in vsestransko izpopolnjevanje svojih članov. Takoj v začetku se je pojavila potreba po mladinskih vodnikih, to je mladih planincih, ki bi bili sposobni varno peljati v hribe skupine manj izkušenih planincev. Tako so se začeli tečajji, na katerih so vzgajali mladinske planinske vodnike. Sprva so na tečajjih sodelovali tudi pionirji. Pozneje se je izkazalo, da so naloge mladinskega vodnika tako težke in odgovorne, da jim pionir ne mo-

re biti kos. Količina potrebnega znanja je rastla, višal se je tudi kriterij ocenjevanja tečajnikov, vse s ciljem vzgojiti čim boljše vodnike. Tako so postavili najnižjo starostno mejo za udeležbo na tečaju — šestnajst let. S tem pa so pionirji ostali zunaj organiziranega dela. Da bi tudi najmlajšim omogočili sodelovanje, je začela Mladinska komisija — po zgledu angleške planinske organizacije — s prizadevanji po uvedbi znaka Pionir-planinec. Besede dr. Mihe Potočnika, prednika Planinske zveze Slovenije, »kdor že mlad zaide v gore, je srečen človek, še na stara leta«, pa naj bodo potrdilo pravilno začrtane poti dela Mladinske organizacije

pri Planinski zvezi Slovenije. Ne smemo pozabiti, da ima zahajanje v hribe poleg možnosti spoznavanja naše domovine tudi veliko vzgojno vrednost; ob neposrednem stiku z naravo se namreč razvijajo in krepijo prav te lastnosti, ki se, žal, mnogokrat v današnjem svetu izgubljajo, a pomenijo najsvetlejšo plat človekove osebnosti.

Znak Pionir-planinec obsega tri stopnje: bronasti, srebrni in zlati znak. Sodelovanje za pridobitev znaka se začne s sedmimi leti in traja do konca obveznega šolanja. Po osvojitvi znaka je pionir že pripravljen za tečaj mladinskih vodnikov in lahko kot mladinec nadaljuje svoje delo. Za bronasti znak mora pionir sodelovati na najmanj šestih skupinskih izletih, ki jih mora v dnevniku tudi opisati. Za srebrni znak mora opraviti dvanaest izletov ter končati osnovno planinsko šolo ali tečaj prve pomoči. Za zlati

znak pa mora opraviti dvajset izletov, končati osnovno planinsko šolo, se udeleževati v kolektivu kot planinec — organizator in sodelovati na najmanj enem orientacijskem tekmovanju.

Pionirji bodo lahko zahajali v hribe tudi v okviru šol. Prav tu je Planinska zveza Slovenije dosegla svoj drugi uspeh, kajti Sekretariat za prosveto in kulturo SRS in Republiška izobraževalna skupnost SRS sta ocenila delo pri vzgoji mladinskih planincev kot zelo pomembno. Požrtvovalni mentorji planinskih skupin po šolah so prvič dobili poleg moralnega tudi materialno priznanje. Mladinska komisija se trudi, da bi pridobila še več sodelavcev iz vrst učiteljev, in prav zato si prizadeva ustanoviti planinske skupine na pedagoški akademiji v Ljubljani in Mariboru ter na pedagoški gimnaziji. To jim je doslej uspelo le na slednji, kjer vodi planinsko skupino znana alpinistka Barbka Ščetinin.

Naj ob koncu zaželimo vsem pionirjem — planincem čim več lepih doživetij v gorah, njihovim mentorjem pa veliko uspeha pri pridobivanju novih članov!

MARIJA LIKAR

Okrogle in oglate

PRISRČEN SPREJEM IN SE PRI-SRCEJSE POVABILO... Tričlanska delegacija angleškega mesta Dorchester je bila pripotovala v Zahodno Nemčijo. Povabili so jo občinski očetje hanauske občine. Letalo iz Anglije je imelo precejšnjo zamudo. Ko je delegacija prispela v Hanau, so bili tam že vsi hoteli zaprti. Trije možje, ki so se sredi noči znašli na cesti, so se z veseljem odzvali ljubeznivemu povabilu občinskega policaja, naj prenočijo v krajevnem zaporu... Ko so se zjutraj zbudili, je bil prostor, v katerem so bili prespali noč, zaklenjen... Stražniki, ki so zamenjali v službi drug drugega, so menili, da sedijo v zaporu ameriški vojaki, ki so jih bili ponoči pijane polovili in pozaprili. Policaj, ki je Angleže pripeljal, je pozabil stražniku naročiti, naj obvesti tovariše, ki ga bodo v službi zamenjali, da je treba Angleže zjutraj izpustiti. Sonce je krožilo že precej visoko, ko so jih rešili iz zapora hanauski občinski očetje. Ob vrnitvi v Anglijo so se gostje zahvalili občinskim svetovalcem za prisrčen sprejem in jih povabili, naj obiščejo Dorchester, pri čemer niso pozabili povedati, da je zapor v Dorchesteru precej komfortnejši kot zapor v Hanauu...

LUKŃJICASTA TOLAZBA... Izraelski obrambni minister Moša Dajan, ki je dobrega spoznal žilavost arabskih gverilcev, je skušal takole opravičiti izraelske jalove poskuse, da bi dokončno likvidirali tegobe, ki vzmernajo Izraelce: »Sinajski polotok je po-doben švicarskemu siru. Nikakršna obramba nima možnosti, da bi zamašila vse luknje... Lahko bi bilo, če bi bile luknje prazne!

POVSOD SE ZNAJDEJO... V neki zahodnonemški samopostrežnici prodajajo poseben konjak v posebnih steklenicah, za katere je treba ob nakupu odšteti precejšnjo varščino. Pa so iznajdljivi tički stopili v tisto samopostrežnico, vzeli voziček in ga polnili z različnimi drobnjarijami. Med nabiranjem stvari so vzeli s police tudi poseben konjak s posebno drago steklenico, jo odprli in — medtem ko so polnili voziček s stvarmi — počasi luskali konjak ter izpraznili steklenico do dna... Nato so porinili steklenico v voziček med druge stvari. Pri blagajni so zahtevali, naj jim vrnejo »plačano« varščino... Z »vrneno« varščino so plačali vse stvari, ki so jih nabrali, naposled jim je ostalo še nekaj drobiža. Vrh vseh se ga zastoj naluckali Nemara hočemo s to zgodbo poučiti naše tiče, kako naj povlečejo za nos kakšno našo samopostrežnico, mogoče hoče, mo žigosati ravnanje pokvarjene nemške mladine? Ne prvo ne drugo, zakaj tički, o katerih je tekla beseda, so naše gore list — so naši »brumni« Jugoslovani...

TEŽAVE ANALFABETOV (nepismenih ali ljudi, ki nimajo osnovnega znanja o čem). Ob izključitvi Grčije iz Evropskega sveta zaradi vojaške diktature, ki tamkaj vlada, je komentator londonskega radia pojasnjeval, v kakšnem položaju je polkovniška vladar, in je prenikavo presodil: »Analfabeti morajo diktirati!«

CELO PTICE ZE KASLAJO... Neki zahodnonemški minister je dejal o čedalje hujšem onesnaževanju zraka v nemških mestih in industrijskih središčih: »Skrajni čas je že, da prečistimo zrak. Saj so celo ptice začele že kasljati!«

OB TAKSNI NAPOVEDI GA MORA SPRELETETI SRH... V nekem članku, ki ga je pariški časnik »Match« posvetil zahodnonemškemu kanclerju Willyju Brandtu, je članar napisal tudi tole: »Američani pravijo: Evropa ima zdaj svojega Kennedyja!« Zlovesča napoved!

USTREZJIVOST... Beograjski igralec Bata Paskaljevič, ki mu menda neupravičeno očitajo skoparjenje, je silvestroval v »Starem hrastu«. Družba, v kateri je sedel, je pritiskala nanj, naj jo »počasti« z viskijem. Bata nikakor ni bil voljan postreči jih s to drago pijačo. Nato so mu predložili nekaj cenejšega, nekaj — osvežujočega. Igralec je privolil, se dvignil, stopil k — oknu, ga odprl in vzkliknil: »Evo, osvežitev je že tu!«

PREGLASNI SUFLERJI... Italijanski pisatelj Ignazio Silone je napisal v nekem članku: »Politika je gledališki oder, na katerem se kdaj pa kdaj sliši glas suflerjev razločneje kot glas igralcev...«

Zgodovina vohunstva

Nemški novinar na Japonskem

(X)

Leta 1919 je Sorge diplomiral iz političnih ved in stopil v komunistično partijo. Bil je velik in ne-truden partijski delavec in Moskva je kmalu zaprosila centralni komite KPN, naj ji »odstopi« Sorgeja, da naredi iz njega obveščevalnega agenta. Prve korake je Sorge storil v začetku leta 1925: najprej je zbiral podatke o tujih komunističnih partijah ter pletel mrežo vezi med njimi in Kominterno. Veliko je potoval, vendar je ves čas imel občutek utesjenosti. Tako se je leta 1929 preselil v IV. biro Rdeče armade, ki ga je vodil general Berzin. Sorge je dobil pomembno nalogo: Kitajska. Brž ko je prišel v Sanghaj, se je oglasil na nemškem konzulatu, prikazal pismo tiskovnega urada pri nemškem zunanjem ministrstvu ter izjavil, da namerava pisati o kitajskem kmetijstvu za neki nemški kmetijski časopis. Kmalu si je ustvaril velik krog znancev in prijateljev, ljudi, ki so mu vede ali nevede prinašali podatke in informacije. Njegove analize o japonskem napadu na Kitajsko so bile prepričljive, podatki o moči japonskih oboroženih sil natančni, njegove trditve so pozneje potrdili dogodki.

Ko se je Sorge leta 1933 vrnil v Moskvo, je bil general Berzin z njim zelo zadovoljen. Poslal ga je na Japonsko proučevati japonsko politiko do ZSSR. Toda če je hotel Sorge delati kot novinar v Tokiu, je moral dobiti trdna in visoko zvaneča priporočila. Zato se je najprej odpravil v Nemčijo. Hitler je tedaj že prevzel oblast, toda nacizem države še ni imel v svojih rokah, policija še ni mogla preverjati preteklosti sleherne-ga državljana. Sorge je bil drzen in nesramen: na berlinski policijo je prosil za obnovev potnega lista, naciste je prosil naj ga sprejmejo v stranko, urednika nacistične ideološke revije »Geopolitik« pa je prosil, naj ga pošlje za dopisnika v Tokio. Na azijske probleme se je tako spoznal, da si je hitro pridobil ugled, in prošnja mu je bila uslišana. Še več: v Tokiu je odšel kot dopisnik najuglednejšega nemškega časopisa »Frankfurter Zeitung« (edinega, ki ga nacisti niso povsem prepojili), še dveh nemških časopisov ter amsterdamskega finančnega glasila »Algemeen Handelsblad.« Ko je prišel v Tokio, je veljal za sijajnega časnika, izvedenca za ekonomsko politične probleme Daljnega vzhoda. Vrata nemškega veleposlaništva so mu bila odprta, toda to je bil prvi korak. Sorge si je kmalu pridobil naklonjenost bodočega nemškega veleposlanika v Tokiu polkovnika Eugena Otta. Ta je bil ob njegovem prihodu na Japonsko le navaden vojaški opazovalec v Na-goji.

Ott je Sorgeja vabil na dom, seznanil ga je s svojo ženo, prijatelji itd. Sorge mu je dajal informacije o japonski vojski, pomagal mu je sestavljati poročila za veleposlaništvo in zunanje ministrstvo — tako da je bil Ott kmalu povišan v vojaškega pribočnika. Sorge se je tako lahko sprijateljil z mornariškim pribočnikom Wenckerjem, s princem von Urachom, ki je pisal za »Völkischer Beobachter«, uradno glasila nacistične stranke. Cenil ga je tudi veleposlanik Dirksen. Richard Sorge ali »Ika« je kmalu postal uradna osebnost: Ott Wencker in veleposlanik so se po-

svetovali z njim o najzaupnejših zadevah, tako da ni bilo sporočila, brzojavke ali okrožnice, ki jih Sorge ne bi fotografiral in poslal v Moskvo.

Leta 1938, ko je bil Ott imenovan za veleposlanika, je Sorge postal načelnik tiskovnega urada na nemškem veleposlaništvu. Toda to je bilo premalo: njegova naloga je bila ugotoviti, kaj naklepa jo Japonci. Zato je organiziral svojo mrežo, v kateri so bili najpomembnejši Jugoslovani, Nemci, Američani in Japonci.

Jugoslovani je bil Branko Vučković, komunistični dopisnik nekaj francoskih in hrvaških časopisov. Njegova naloga: zbirati novice in delati mikrofilme dokumentov, ki jih je Sorge dobival v roke.

Nemec je bil Max Klausen, izreden radijski strokovnjak, ki si je naredil oddajnik iz delov, nakupljenih po tokijskih trgovinah. Z njim je lahko vzpostavil zvezo z 2000 km oddaljeno sovjetsko bazo.

Američan je bil Jotoku Mijagi, Japonec z ameriškim državljanstvom, komunist, slikar. Njegova naloga: potovati, navezovati stike s starimi japonskimi prijatelji.

Japonec je bil Hocumi Ozaki, ki je bil sodelovalec v Sorgejem žve v Sanghaju. Ozaki je bil izredno inteligenten človek, pisatelj in novinar, svetovalec pri najpomembnejši japonski gospodarski družbi Južnomandžurska železnica, prijatelj vplivnih politikov svetovalec ministrskega predsednika Konoja. Vohun je postal iz rodoljubja. Prepričan je bil, da se Japonska podaja v svetovno vojno zaradi svoje politike. Zato je menil, da bo sodelovanje s Sorgejem prineslo vojno pošast. Ko pa je vojna že izbruhnila, si je prizadeval, da Japonska ne bi napadla Sovjetske zveze. S Sorgejem sta bila najtesnejša sodelavca in prijatelja.

Toda Sorge in Ozaki se nista zadovoljila le z zbiranjem informacij, marveč sta skušala vplivati na japonsko in nemško politiko in preprečiti napad teh dveh držav na ZSSR.

Junija 1938 je izbruhnila »afera Ljuskov«: general GPU je zbežal iz ZSSR in se predal Japoncem. Povedal jim je, da je v Sibiriji 25 sovjetskih divizij, kje so te divizije, kako so opremljene in organizirane, izdal je šifre, govoril o razporeditvi vojske v Ukrajini, pa o tem, da je v Sibiriji močna

Hocumi Ozaki, najtesnejši Sorgejev sodelavec in prijatelj.

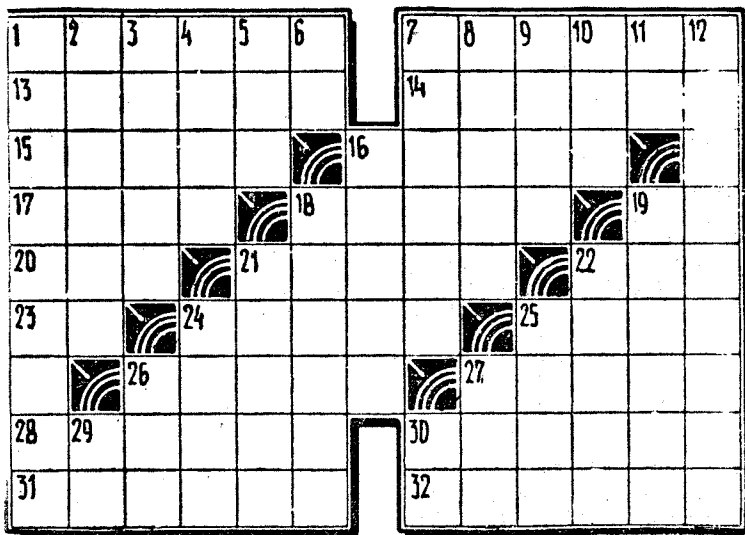
opozicijska skupina, ki bi izzvala pader Rdeče armade, če bi Japonska odločno in močno napadla.

Za ZSSR je bil to hud udarec, za Nemčijo in Japonsko pa nasmeš sreče. Iz Berlina je prišel v Tokio visok oficir Abwehra, ki je zasljal izdajalca. Moskva pa je pritiskala na Sorgeja, naj zve, kaj in koliko je Ljuskov povedal. Sorge in Ozaki sta se lotila dela: vsak po svoje.

Čez nekaj dni je Sorge že imel v roki posnetek poročila, ki ga je vojaški pribočnik Scholl poslal v Berlin in v katerem so bile izjave, ki jih je Ljuskov dal posebnemu predstavniku Abwehra iz Berlina. Potem se je bilo treba lotiti drugega dela: prepričati Otta in nemške diplomate, da ne bi verjeli izjavam sovjetskega izdajalca.

Sorge je govoril da je Ljuskov nepomemben človek, tako da ni mogoče presojati notranjega položaja v ZSSR na podlagi njegovih izjav. Po njegovih besedah naj bi Ljuskov govoril ravno tako, kot so pisali antinacistični nemški begunci: tudi ti so trdili, da bo nacistični režim padel. Sorge je trdil, da je Ljuskov bržkone pobegnil samo zato, ker ni bil zadovoljen z ravnanjem sovjetskih oblasti in ker se je bal čistke v GPU. (Nadaljevanje prihodnjici)

Križanka št. 4

Vodoravno:

1. istrski predvojni borec proti fašizmu, član organizacije TIGR, 1929 obsojen na smrt in ustreljen (Vladimir, 1904—1929). 7. potepuh, postopač, 13. sovjetski biolog, ki se ukvarja z biologijo rastlin, direktor Biokemijskega instituta Akademije znanosti v Moskvi (Aleksander Ivanovič) 14. velika tropska čaplja 15. zavihek pri obleki 16. partizanski ime Borisa Kidriča (part. priimek Kalan) 17. brezbarven plin, ki je raztopljen v surovem petroleju 18. potiskanje (pri tisku) 19. nikalnica 20. reka v južni Angliji 21. znan slov. kipar, avtor mnogih spomenikov (»Talec«, »Partizan«, »Primož Trubar«, Boris) 22. svetopisemska oseba, po kateri se imenuje jezikovna skupina 23. kratice slov. pisatelja iz prejšnjega stoletja, »Agitator« 24. udeleženec NOB, pred leti partijski funkcionar v Trstu, danes predsednik Zveze kulturnih društev Slovenije (Branko) 25. po-

Rešitev križanke iz prejšnje številke:

Vodoravno: 1. osigan 7. kleпка 12. Panonija 14. Leon 15. em 16. napalm 18. TNT 19. lak 21. bon 22. Anafi 24. Roban 26. skoki 27. zdriz 28. Ika 29. Ida 31. ože 32. skari 35. en 36. Gina 38. oslovina 40. učinek 41. avesta.

slednje domovanje 26. vrsta hrošča 27. poljske ptice 28. sovjetski maršal, poveljnik II. Ukrajinske fronte, katere jedinice so osvobodile Češkoslovaško 30. vojak tehničnega oddelka, član otroške organizacije 31. pesniška zbirka hrvaškega pesnika Vladimirja Nazorja 32. glavno mesto Sirije.

Navpično:

1. partizanski odred, ki je deloval v prvih letih vojne na Gorenjskem 2. usnje na zadnjem delu čevlja 3. ravna plošev na zemlji 4. pratež, vozarstvo, tovorni vlak 5. gorovje v Sahari, 6. oznaka za neznanca 7. poljedelec (pomanj.) 8. pripadnik starega naroda v Laticiji 9. grški bog vojne 10. tibetansko govedo 11. 6. in 2. črka abecede. 12. italijanska in belogardistična postojanka na Dolenjskem, ob Krki, kjer so se vršili večkrat trdi boji. Drugič je bila likvidirana maja 1944. 16. jezero pri Subotici, letoviški kraj, 18. nakup, oddelek v komerciali 19. znakma italijanskega pralnega stroja 21. iraški general in politik, predsednik iraške vlade, strmoglavljen in ubit februarja 1963 (Abdel Kerim, 1914—1963) 22. jed 24. nekdanji turški plemiči 25. vremenski pojav 26. kratica za trinitrotoluol 27. pot, ulica, smer (lat.) 29. osebni zaimek 30. kratica za »po domače«.

Zahodnonemški kapitalisti izzivajo avstrijske delavce

V zadnjih letih je več zahodnonemških kapitalistov v Avstriji kupilo dele raznih podjetij ali cele njihove obrate, zemljišča in hiše pa tudi trgovine. Vpliv zahodnonemškega kapitala v Avstriji, postaja tako vse močnejši. Posledice se že pojavljajo.

Že stoletja je steklarstvo doma v majhni industrijski občini Schneckentzen na Gornjeavstrijskem. Lani pa je zahodnonemški kapitalist Wokan kupil tovarno stekla v tem kraju. In kaj kmalu je prišlo do nesporazuma med delavci in novim lastnikom. Wokan ni prijatelj socialnih zakonov in sindikatov. V svojem obratu je hotel biti absoluten gospodar.

Po dolgih bojih so si avstrijski delavci le priborili 43-urno tedensko delo, ki je bilo uvedeno 1. januarja 1970. Wokan je želel, da njegovi delavci delajo dalj. Po dolgih brezuspešnih pogajanjih je prišlo do kratke stavke, zaradi česar je Wokan ukazal na mestu odpustiti 220 avstrijskih delavcev in je hote v svoji tovarni nadaljevati delo samo s turškimi priseljenimi delavci.

Delavstvo drugih obrátov in sindikalna organizacije so se zavzele za odpuščene delavce in jih vestransko podprle. Gospod Wokan v začetku ni hotel razpravljati o svo-

jih ukrepah, toda na pritisk vsega delavstva je le moral spremeniti svoje stališče.

Mnogi časniki so pisali o tej zadevi: in opozarjali kako nevarno je, če tuji kapitalisti ne upoštevajo avstrijskih zakonov. Toda odločen nastop delavstva je prisilil Wokana na umik in bo verjetno poučen tudi za druge tuje podjetnike.

Sicer pa ugotavljajo, da je razvpiti gospod Wokan zet nekdanjega nacističnega vodje Sudetskih Nemcev, Konrada Henleina.

Johann Müller — Dunaj

6

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in kšujej CGP »Delo« Ljubljana, Pomsčeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova ulica 10, poštni predal 598/XI., ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavna in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo